

ธมมปทฎฐกถา ปฐโม ภาค

ปณามคาถา

๑. ยมกวคควณณา

- ๑. จกขุपालตเถรวตถุ. ๖
- ๒. มฎฐกถุณทลิวตถุ. ๒๓
- ๓. ติสสตเถรวตถุ. ๓๓
- ๔. กาลียกขินียา อุปปตติวตถุ. ๓๘
- ๕. โกสมพิทวตถุ. ๔๔
- ๖. จุลลกาลมทากาลวตถุ. ๕๓

- ๗. เทวทตตวตถุ. ๖๐
- ๘. สยชยวตถุ. ๖๕
- ๙. นนทตเถรวตถุ. ๘๕
- ๑๐. จุนทฐุกกริวตถุ. ๙๓
- ๑๑. ธมมิกอุปาสกวตถุ. ๙๖
- ๑๒. เทวทตตวตถุ. ๑๐๐
- ๑๓. สุมนาเทวีวตถุ. ๑๑๑
- ๑๔. เทวสหายภิกขุวตถุ. ๑๑๔

คลิกที่หัวข้อเพื่อไปยังหน้าที่ต้องการ – กด Home เพื่อกลับมายังหน้าแรก

PaliDict ๑๓ ม.ค.๖๑ จัดหน้าด้วยโปรแกรม LibreOffice 5

แผนผังประกอบ: แผนที่ชมพูทวีป • สถานที่จำพรรษา • ลำดับเหตุการณ์พระพุทธศาสนา • ราชวงศ์และตระกูลต่างๆ •

ปณามคาถา

๑. ยมกวคควณณา

- ๑. จกขุपालตเถรวตถุ..... ๖
- [กฏุมพีทำพิธีชอุบุดร].....๖
- [กฏุมพีได้บุตรสองคน].....๖
- [พระศาสดาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา].....๗
- [ผู้บำรุงภิกษุสามเณร].....๗
- [เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา].....๗
- [ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม].....๗
- [มหาปาละตามไปฟังธรรม].....๘
- [อนุปัฟพิทกา ๕].....๘
- [มหาปาละขอบวช].....๘
- [มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย].....๘
- [มหาปาละบรรพชาอุปสมบท].....๙
- [ฐานะ ๒ อย่างในพระศาสนา].....๙
- [พระมหาปาละเดินทางกลับบ้านปลายแดน].....๙
- [ชาวบ้านเลื่อมใส อารธนาให้อยู่จำพรรษา].....๑๐
- [พระมหาปาละถือเนสัชชิกุตงค์].....๑๐
- [จักขุของพระมหาปาละพิการ].....๑๐
- [หมอปรงยาให้หยอด].....๑๑

- [พระมหาปาละนั่งหยอดยา].....๑๑
- [พระมหาปาละปรึกษากรัชกาย].....๑๑
- [หมอเล็กรักษาพระมหาปาละ].....๑๒
- [พระเถระเสียจักขุ พร้อมด้วยบรรลุด้วยพระอรหัต].....๑๓
- [พวกภิกษุและชาวบ้านรับบำรุงพระเถระ].....๑๓
- [พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา].....๑๔
- [พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ].....๑๔
- [ส่งสามเณรหลานชายไปรับพระเถระ].....๑๔
- [สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ].....๑๕
- [สามเณรถึงสี่ลวิบัติเพราะเสียงหญิง].....๑๕
- [พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ].....๑๖
- [อาสนะท้าวสักกะร้อน].....๑๗
- [ท้าวสักกเทวราช พาพระเถระไปถึงพระเชตวัน].....๑๘
- [บุรพกรรมของพระจักขุपालเถระ].....๑๙
- [แก้อรธ].....๒๐
- ๒. มฎฐกถุณทลิวตถุ..... ๒๓
- [พราหมณ์ทำตุ้มหูให้บุตร].....๒๓
- [รักษาบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว].....๒๓
- [ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ].....๒๓
- [พระพุทธเจ้าเล็งเห็นอุปนิสัยของมฎฐกถุณทลิว].....๒๔
- [มฎฐกถุณทลิวทำใจให้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า].....๒๕

[เพราะใจเลื่อมใส ทำกาละไปเกิดในเทวโลก].....	๒๕
[พราหมณ์คร่ำครวญถึงบุตร].....	๒๕
[เทพบุตรจำแลงกายไปหาพราหมณ์].....	๒๕
[เทพบุตรกับพราหมณ์ได้วาทะกัน].....	๒๕
[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร].....	๒๖
[พราหมณ์ซักถามเทพบุตร].....	๒๗
[พราหมณ์ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ].....	๒๘
[เทพบุตรโอวาทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป].....	๒๘
[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า].....	๒๙
[ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง].....	๓๐
[แก้อรธ].....	๓๐
๓. ติสฺสตุเถรวตฺถุ.....	๓๓
[พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว].....	๓๓
[พระติสสเถระเรื่องแด่พระศาสดา].....	๓๓
[พระติสสเถระไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์].....	๓๔
[บุรพกรรมของพระติสสเถระ].....	๓๔
[โทษของการนอนไม่เป็นที่].....	๓๕
[ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน].....	๓๕
[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราชา].....	๓๖
[เวรไม่ระงับด้วยผูกเวร].....	๓๗
[แก้อรธ].....	๓๗
๔. กาลียกฺขินิยา อุปฺปตฺติวตฺถุ.....	๓๘
[มารดาหาภรรยาให้บุตร].....	๓๘
[เมียหลวงปรุ้งยาทำลายกรรมเมียน้อย].....	๓๘
[ผลิตกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร].....	๓๙
[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร].....	๔๑
[แก้อรธ].....	๔๑
[นางยักษ์นิรุ้งฝนมากฝนน้อย].....	๔๑
[นางยักษ์นิรุ้งเริ่มตั้งสลาภภัต].....	๔๒
๕. โภสมพิทวตฺถุ.....	๔๔
[พระวินัยธรกับพระธรรมกถึกเถกเถกเรื่องวินัย].....	๔๔
[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน].....	๔๕
[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ].....	๔๕
[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน].....	๔๖
[พวกอุบาสกทรมานภิกษุ].....	๔๖
[ช่างปารีเลยยกะอุปัฏฐากพระศาสดา].....	๔๖
[วานรถวายรวงน้ำผึ้ง].....	๔๘

[พญาช้างสังเกตุวัตรพระอนันท์].....	๔๘
[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า].....	๔๙
[ช่างทำกาละไปเกิดเป็นเทพบุตร].....	๕๐
[ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีทูลขอขมาพระศาสดา].....	๕๐
[แก้อรธ].....	๕๑
๖. จุลกาลมหากาลวตฺถุ.....	๕๓
[พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย].....	๕๓
[มหากาลพึงธรรม แล้วลาน้องชายไปบวช].....	๕๓
[พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์].....	๕๔
[ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า].....	๕๔
[พระจุลกกาลลุ่มใจ].....	๕๕
[พระมหากาลพิจารณาศพกุลธิดา].....	๕๕
[พระมหากาลบรรลุปุระอรทัต].....	๕๕
[ระเบียบปูอาสนะสมัยพุทธกาล].....	๕๖
[พระจุลกกาลถูกหญิงจับสีก].....	๕๖
[พระมหากาลก็ถูกภรรยาจับสีก].....	๕๖
[พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว].....	๕๗
[แก้อรธ].....	๕๗
[พระมหากาลหาหนิภรรยา].....	๕๙
๗. เทวทตฺตวตฺถุ.....	๖๐
[พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์].....	๖๐
[นิมนต์ภิกษุพันรูป รับประทาน].....	๖๐
[ชวนชาวบ้านถวายภัตตาหาร].....	๖๐
[ถวายผ้าราคาตั้งแสนแก่พระเทวทัต].....	๖๑
[เทวทัตนุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน].....	๖๑
[ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานช้าง].....	๖๑
[ของดีย่อมควรแก่คนดี หากควรแก่คนชั่วไม่].....	๖๓
[แก้อรธ].....	๖๓
๘. สญชยวตฺถุ.....	๖๕
[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๓ พระองค์].....	๖๕
[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา].....	๖๖
[ทรงบรรลุปุระพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม].....	๖๖
[ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา].....	๖๗
[ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ].....	๖๗
[สองสหายทำกติกถา].....	๖๙
[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา].....	๗๐
[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน].....	๗๐

ปณามคาถา

มหาโมหตโมนุเต	โลเก โลกนตทสสิณา
เยน สหุทธมปชโชโต	ชลิโต ชลิติทธินา
ตสส ปาเท นมสสิตวา	สมพุทตสส สิริมโต
สหุทธมมจสส ปุเชตวา	กตวา สงขสส จญชลี,
“ตํ ตํ การณมาคมม	ธมมารมเมสุ โกวิโท
สมปนฺนสหุทธมปโท	สตถา ธมมปํ สุกํ
เทเสสิ กรุณาเวค	สมุสสาหิตมานโส
ยํ เว เทวมนุสสานํ	ปีติปาโมชชวตฺตมนํ
ปรมฺปรากตา ตสส	นิปุณา อตถวณฺณนา,
ยา ตามพปณฺณิทีปฺมहि	ทีปภาสาย สณฺฐิตา
น สาธยติ เสसानํ	สตตฺตํ หิตสมฺปทํ,
อปฺเปว นาม สาธเยย	สพฺพโลกสฺส सा हितं
อิตฺติ อาสีสมานน	ทนฺเตน สมจารินา
กุมารกสฺสเปนาหิ	เถเรน ธิรเจตสา
สหุทธมมฺภูตฺติกาเมน	สกกจฺจํ อภฺยชาติ,
ตํ ภาสํ อตีวิตถาริ	คตถจ วจฺนกกมํ
ปหายาโรปยิตวาน	ตฺนตี ภาสํ มโนรมํ,
คากานํ พยฺยชนปทํ	ยํ ตตถ น วิภาวิทํ
เกวสนตํ วิภาเวตวา	เสสนตเมว อตถโต
ภาสนตเรน ภาสิสฺสํ	อวทฺนโต วิภาวินํ
มนโส ปีติปาโมชฺช	อตถธมฺมุปนฺนสฺสิตนฺติ.

๑. ยมกวคฺควณฺณา

๑. จกขุपालตเถรวตถุ.

“มโนปุพพวงคมา ฌมมา มโนเสฏฐา มโนมยา,
มนสา เจ ปทุภูฐเณ ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นํ ทุกขมเนวติ จกแก้ว วหโต ปทนติ.

อัย ฌมมเทสนา กตถ ภาสิตาติ.

“สาวตถิย.

“กั อารพภาติ.

“จกขุपालตเถรี.

[กุกุมพีทำพิธีชอบุตร]

สาวตถิย กิร มหาสุวณโณ นาม กุกุมพีโก อโหสิ อชโธม มหัทธโน มหาโกโค อปุตตโก.

โส เอกทิวสํ นหันทิตถํ คนตวา นหตวา อากจณนโต อนตรามคเค สมปนฺนสาขํ เอกํ วนปตตี ทิสวา

“อัย มหเสกขาย เทวตตาย ปริคคหิตโต ภวิสสตีติ

ตสส เภฏฐาภาคํ โสธาเปตวา ปาการปริกเขป การาเปตวา วาลุกํ โอกิราเปตวา ธชปตํ อุสสาเปตวา วนปตตี อลงกริตวา

“ปุตตํ วา ธีตรํ วา ลภิตวา ตุมหากํ มหาสกุการํ กริสสามีติ ปตถนํ กตวา ปกคามิ.

[กุกุมพีได้บุตรสองคน]

อถสส ภริยาย กุจฉิยํ คพโภ ปติภูฐาสี.

โส ตสสา คพภปริหารํ อทาสี.

สา ทสมาสจเจเนน ปุตตํ วิชายี.

เสฏฐี อตตนา ปาลิตํ วนปตตี นิสสาय लठत्तदा ตสส “ปาโลติ นามํ อกาสิ.

อปรภาเค อญญํ ปุตตํ ลภี.

ตสส “จุลลปาโลติ นามํ กตวา อิตรสส มหาปาโลติ นามํ กริ.

เต วยปตเต ฆรพนฺธเนน พนฺธิสุ.

อปรภาเค มาตาปิตโร กาลมกํสุ.

สพพํ โภคํ ทวินนํเยว วิวเรสุ.

[พระศาสนาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา]

ตสมิ สมเย สดถา ปวตติตปวธมมจกโก อนุப்புเพน คนตวา

อนาถปิณฑิกมหาเสฏฐินา จตูปถัญญาสโกฏฐัน วิสสชเชตวา การิเต เขตวณมหาวิหารเ วิหริตี
มหาชนํ สคคคคเค จ โมกขมคคเค จ ปติฏฐาปยมาโน.

ตถาคโต หิ

“มาติปกขโต อสตีติยา ปติปกขโต อสตีติยาตี เทวอสตีติยาตีกุลสหเสหิ การิเต นิโครธมหาวิหารเ เอกเมว วสสาवासํ วสิ อนาถ
ปิณฑิกเณ การิเต เขตวณมหาวิหารเ เอกนวิสติ

วิสาขาย สดตวิสติโกฏฐนปริจจาเคน การิเต ฟูพพาราเม ฉ วสสาวาเสตี

ทวินนํ กุลานํ คุณมหนตตํ ปฏิจจ สาวัตถี นิสสาย ปญจวิสติ วสสาวาเส วสิ.

[ผู้บำรุงภิกษุสามเณร]

อนาถปิณฑิกโกปี วิสาขาปี มหาอุปาสิกา นิพพธํ ทิวสสส เทว วาเร ตถาคตสส อฏฐานํ คจจนตี.

คจจนตา จ “ทหสามเณรา โน หตเถ โอโลเกสสนตีตี ตจจนตถา น คตப்புพา

ปุเรภตตํ คจจนตา ขาพนิยาทีนิ คาหาเปตวา คจจนตี

ปจฉาภตตํ ปญจ เกสชชานี อฏฐ จ ปานานี.

นิเวสนesu ปน เตสํ ทวินนํ ทวินนํ ภิกขุสหสสานํ นิจจํ ปญญตตนาเวาสนานี โหนตี.

อนนปานเกสชเชสุ โย ยํ อิจฉตี ตสส ตํ ยถิจฉิตเมว สมปชชตี.

[เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา]

เตสุ อนาถปิณฑิกเณ เอกเมว ทิวสํ สดถารํ^๑ ปญโท^๒ น ปุจฉิตப்புโพ.

โส กิร “ตถาคโต พุทธุสุขุมมาโล ขตติยสุขุมมาโล ‘พหุปการเ เม คหปตีตี มยหํ ธมมํ เทเสนโต กิลเมยยาตี
สทธริ อธิมตตสีเนเหน ปญหํ น ปุจฉตี.

สดถา ปน ตสมิ นิสินนมตเตเยว “อัย เสฏฐี มํ อรกขิตพพฏฐาเน รกขตี

อหํ หิ กปปสตสหสสาธิกานี จตตาริ อสงเขยยานี อลงกตப்புฎิยตตํ อตตโน สีสํ ฉินทิตวา อกขินี อปปาญเตวา

พหยมํสํ อพพตเตตวา ปาณสมํ ปุตตทวารํ ปริจจชิตวา ปารมิโย ปุเรนโต ปเรสํ ธมมเทสนตถเมว ปุเรสี

เอส มํ อรกขิตพพฏฐาเน รกขตีตี เอกํ ธมมเทสนํ กเถสิเยว.

[ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม]

ตทา สาวัตถีโย สดต มนุสสโกฏฐิโย วสนตี.

๑ สดถาตีปี.

๒ ปญหนตีปี.

เตสุ สตถุ ฐมมกถ สุตวา ปญจโกฏิมิตตา มนุสสา อริยสาวกา ซาตา, เทวโกฏิมิตตา ปุณฺณชนา.

เตสุ อริยสาวกานํ เทเวเว กิจจานิ อเหตุ

ปุเรภตตํ ทานํ เทนติ

ปจฉภตตํ คนฺธมาลาทิตฺถตา วตฺถเสชชปานกาที คาหาเปตฺวา ฐมมสฺสวนตถาย คจฉนติ.

[มหาปาละตามไปฟังธรรม]

อถกทิวสํ มหาปาโล อริยสาวเก คนฺธมาลาทิตฺถเต วิหารํ คจฉนเต ทิสฺวา “อัย มหาชินฺ กุที คจฉตีติ ปุจฉิตฺวา
“ฐมมสฺสวนายาติ สุตฺวา “อหํปี คมิสฺสามีติ คนฺธวา สตถารํ วนฺทิตฺวา ปริสปรียนเต นิสฺสีทิ.

พุทฺธา จ นาม ฐมมํ เทเสนฺตา สรณฺสีลปพฺพชชาทินํ อุปนิสฺสยํ โอลฺโลกเตวา อชฉมาสยวเสน ฐมมํ เทเสนฺติ.

[อนุปุพพิทถา ๕]

ตสฺมา ตํทิวสํ สตถา ตสฺส อุปนิสฺสยํ โอลฺโลกเตวา ฐมมํ เทเสนฺโต อนุปุพพิทถํ กเถสิ.

เสยฺยถึทํ ทานกถํ สีลกถํ สคคกถํ กามานํ อาทินวํ โอลการํ สงฺกิลเสสิ เนกขมเม อานิสฺสํ ปกาเสสิ.

[มหาปาละขอบวช]

ตํ สุตฺวา มหาปาโล กุณฺณพิโก จินฺเตสิ

“ปรโลกํ คจฉนตํ ปุตฺตชิตโร วา โภคา วา นานุคจฉนติ, สรริวปี อตฺตนา สทฺธิ น คจฉติ, กิ เม ฆราวาเสน, ปพฺพชิสฺสามีติ.

โส เทสนาปรีโยसानเ สตถารํ อุปสงกมิตฺวา ปพฺพชชํ ยาจิ.

อถ นํ สตถา “นตฺถิ เต โภจิจิ อาปุจฉิตพฺพยุตฺตโก ญฺาตีติ อาห.

“กนิญฺฐภاتا เม อตฺถิ ภนฺเตติ.

“เตนหิ ตํ อาปุจฉาหิติ.

[มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย]

โส “สาธฺตุติ สมปฺปฏิจฉิตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา เคหํ คนฺธวา กนิญฺฐํ ปกโกสาเปตฺวา

“ตาท ยํ อิมสฺมี กุเล สวิญญานกาวิญญานกํ ธนํ กิลฺยิจิ อตฺถิ, สพฺพนตํ ตว ภารโ ปฏฺิพชชาทิจิ นนฺติ.

“ตุมเห ปน สามีติ.

“อหํ สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามีติ.

“กิ กเถสิ ภาทิก, ตวํ เม มาตริ มตฺตาย มาตา วีย ปิตริ มเต ปิตา วีย ลทฺโธ,

เคเห โว มหาวิภโว, สกกา เคหํ อชฉมาวสนฺเตเทเว ปุณฺณยานิ กาทํ, มา เอวมกตถาติ.

“ตาดต มยา สตถุ ฐมมเทสนา สุตา, สตถารา หิ สณหสุขุมิ ติลกขณิ อโรเปตวา อาทิมชฌปริโยสานกถยาณธมโม เทสิโต.
น สกกา โส อคารมชฌเม ปุเรตุ, ปพพชิสสามิ ตาตาดิ.

“ภาติก ตรุณาปัจ ตาว, มหุลลกาเล ปพพชิสสเถติ.

“ตาดต มหุลลกสส หิ อตตโน หตถปาทาปี อนสสวา โหนติ, น วเส วตตนติ,
กิมงคฺ ปน ญูตกา, สวาทฺ ทว วจัน น กโรมิ, สมณปฏิปัตตี ปุเรสสามิ

“ชราชชชริตา โหนติ	หตถปาทา อนสสวา
ยสส โส วิหตตถาโม	กถิ ธมมํ จริสสติ

“ปพพชิสสามเฆวาทิ ตาตาดิ.

[มหาปาละบรรพชาอุปสมบท]

ตสส วิรวนตสเสว, สตถุ สนติกํ คนตวา ปพพชชฺ ยาจิตวา ลทธปพพชชูปสมบโท
อาจริยุชฌายานํ สนติเก ปถจ วสสานิ วสิตวา วุตถวสโส ปวาเรตวา สตถาริ อุปสงกมิตวา วนทิตวา ปุจฉิ
“ภนเต อิมสฺมี สาสเน กติ ฐรานีติ.

[ฐระ ๒ อย่างในพระศาสนา]

“คนถฐริ วิปสสนาฐรนติ เทเวเยว ฐรานิ ภิกขุติ.

“กตมํ ปน ภนเต คนถฐริ, กตมํ วิปสสนาฐรนติ.

“อตตโน ปถญานูรูปเน เอกํ วา เทเว วา นิกายे สกถํ วา ปน เตปิฏกํ พุททวจัน อุกคณทิตวา ตสส ธารณิ กถัน วาจนนติ
อิทํ คนถฐริ นาม.

สลลหุกวตติโน ปน ปนตเสนาสนาภริตสส อตตภาเว ขยวยํ ปฏฐเปตวา สาทจจกิริยาวเสน วิปสสนํ วชฌเมตวา อรหตตค
คหณนติ อิทํ” วิปสสนาฐริ นามาติ.

“ภนเต อหํ มหุลลกาเล ปพพชิตอ คนถฐริ ปุเรตุ น สกชิสสามิ, วิปสสนาฐริ ปน ปุเรสสามิ, กम्मฏฐานํ เม กเถเถติ.

[พระมหาปาละเดินทางไปบ้านปลายแดน]

อถสส สตถา ยาว อรหตตา กम्मฏฐานํ กเถสิ.

โส สตถาริ วนทิตวา อตตนา สหคามินิ ภิกขุ ปริเยสนโต สฏฐิ ภิกขุ ลภิตวา เตหิ สหธิ นิภขमितวา วิสโยชนสตมคคฺ คนตวา
เอกํ มหนตํ ปจจนตคามํ ปตวา ตตถ สปริวาริ ปินทาย ปาวิสสิ.

[ชาวบ้านเลื่อมใส อารารณาให้อยู่จำพรรษา]

มนุสสา วตตสมปนฺเน ภิกขุ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺตา อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา นิสฺสีทาเปตฺวา ปณฺเฑนาหาเรน ปวิวิสิตฺวา

“ภนฺเต กุหิ อัยยา คจฺจนฺตตี ปุจฺฉิตฺวา “ยถาฆาสุกฺกฺขณานิ อุปาสกาทิ วุตฺเต,

ปญฺชิตฺตมนุสฺสา “วสฺสวาสา สฺเสนาสนํ ปรีเยสนฺติ ภทฺนตาติ ญุตฺวา

“ภนฺเต สเจ อัยยา อิมํ เตมาสํ อิช วเสยฺยํ, มยฺ สฺเรณฺสุ ปติญฺญาเย สีสานิ คณฺเหยยามาติ อาหํสุ.

เตปิ “มยฺ อิมานิ กุลาณิ นิสฺสาย ภาวนิสฺสรณํ กริสฺสามาติ อธิวาเสสฺสุ.

มนุสฺสา เตสํ ปญฺญญํ คเหตุวา วิหารํ ปญฺชคฺคิตฺวา รตฺติญฺญานทิวาญฺญานานิ สมปาเหตุวา อหํสุ.

เต นิพฺพุธํ ตเมว คามํ ปิณฺฑาย ปวิสฺนติ.

อล เน เอโก เวชฺโซ อุปสงฺกมิตฺวา

“ภนฺเต พุทฺธนํ วสนฺญฺญาเน อฆาสุกฺปิ นาม โหติ. ตสฺมี อุปฺปนฺเน, มยฺหิ กเถยฺยาถ, เกสฺซุ กริสฺสามีติ ปวาเรสิ.

[พระมหาปาละถือนัลลขชิกษุตั้งค์]

เถโร วสฺสุปฺนายิกาทิวเส เต ภิกขุ อามนฺเตตฺวา ปุจฺฉิ “อาวุโส อิมํ เตมาสํ กตฺตี อิริยาปเถหิ วิดีนาเมสฺสเถติ.

“จตุหิ ภนฺเตติ.

“กิ ปเนตฺ อาวุโส ปญฺญูปิ. นนุ อุปฺปมตฺเตหิ ภวิตฺพุพฺ. มยฺหิ ธรรมานสฺส พุทฺธสฺส สนฺติกา กมฺมญฺญานํ คเหตุวา อาคตา.

พุทฺธา จ นาม น สกกา สเรณฺ อาราเธตฺ. กลฺยาณชฺฌาสเยน เหตุ อาราเธตฺพุพฺ.

ปมตฺตสฺส จ นาม จตฺตาริ อปายา สกเคหสฺทิสฺสา. อุปฺปมตฺตา โหเถวโสติ.

“ตุมเห ปน ภนฺเตติ.

“อหํ ตีหิ อิริยาปเถหิ วิดีนาเมสฺสามิ. ปญฺญี น ปสาเรสฺสามิ อาวุโสติ.

“สาธุ ภนฺเต. อุปฺปมตฺตา โหเถติ.

[จักขุของพระมหาปาละพิการ]

เถรสฺส นิตฺทํ อนฺนํกมฺนตฺสฺส, ปญฺมมาเส อติกฺกนฺเต, อกฺขิโรโค อุปฺปชฺชิ.

ฉิทฺทฆฺญโต อุทฺทธารา วิย อกฺขีหิ ธารา ปคฺขรฺนติ.

โส สพุทฺธตฺตี สมณธมฺมํ กตฺวา อรุณฺคฺคเมเน คพฺภํ ปวิสิตฺวา นิสฺสีทิ.

ภิกขุ ภิกฺขาจารเวลาย เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา “ภิกฺขาจารเวลา ภนฺเตติ อาหํสุ.

“เตนหาวุโส คณฺหถ ปตฺตจิวฺรณฺติ อตฺตโน ปตฺตจิวฺริ คหาเปตฺวา นิกฺขมิ.

ภิกขุ ตสฺส อกฺขี ปคฺขรฺนเต ทิสฺวา “กิเมตฺ ภนฺเตติ ปุจฺฉิสฺสุ.

“อกุชี เม อาวุโส วาตา วิชฌนตตีติ.

“นनु ฆนเต เวชเชนมห ปวาริตา, ตสฺส กถะยามาติ.

“สาธาวุโสติ.

[หมอปรงยาให้หยอด]

เต เวชชสฺส กถะยีสฺ.

โส เตลฺ ปจิตฺวา เปเสสิ.

เถโร นาสาย เตลฺ อาสิญจนฺโต นิสินฺนโกว อาสิญจิตฺวา อนฺโตคามํ ปาวีสิ.

เวชฺชํ ทิสฺวา อาห “ฆนเต อายสฺส กิร อุกุชี วาโต วิชฌนตตีติ.

“อาม อุปาสกาติ.

“ฆนเต มยา เตลฺ ปจิตฺวา เปสิตํ, นาสาย โว อาสิตฺตนฺติ.

“อาม อุปาสกาติ.

“อิทานิ กิทิสฺนฺติ.

“รฺชเตว อุปาสกาติ.

[พระมหาปาละนั่งหยอดยา]

เวชฺชํ “มยา เอกวาเรเนว วุปสมนตลฺ เตลฺ ปหิตํ, กิณฺนุ โข โรโค น วุปสนฺโตติ จินฺเตตฺวา

“ฆนเต นิสิตฺตฺวา โว อาสิตฺตํ นิปชฺชิตฺวาติ ปุจฺฉิ.

เถโร ตฺถุณฺทึ อโหสิ, ปุณฺปปุณฺํ ปุจฺฉิยาโนปิ น กเถสิ.

โส “วิหารํ คนฺตฺวา วสนฺนฺฐานํ โอลฺเกสฺสามีติ จินฺเตตฺวา “เตนฺทึ ฆนเต คจฺฉถาติ เถรํ วิสฺสชฺเชตฺวา

วิหารํ คนฺตฺวา เถรสฺส วสนฺนฺฐานํ โอลฺเกนฺโต จงฺกมนฺนีสิตฺนฺฐานเมว ทิสฺวา สยนฺนฺฐานํ อทิสฺวา

“ฆนเต นิสินฺเนทึ โว อาสิตฺตํ นิปฺปนฺเนทึติ ปุจฺฉิ.

เถโร ตฺถุณฺทึ อโหสิ.

“มา ฆนเต เอวํกตฺถ, สมณฺธมฺโม นาม, สรีเร ยาเปเนเต, สกฺกา กาทุํ, นิปชฺชิตฺวา อาสิญจถาติ ปุณฺปปุณฺํ ยาจิ.

[พระมหาปาละปรึกษากรัชกาย]

“คจฺฉาวุโส, มนฺเตตฺวา ชานิสฺสามีติ.

เถรสฺส จ ตตฺถ เวน ญฺาตี น สาลโหิตา^๑ อตฺถิ, เกน สทฺธิ มนฺเตยฺย?

กรชกาเยน ปน สทฺธิ มนฺเตนโต “เวเทหิ ตาว อาวุโส ปาลิต, ก็ อุกฺขี โอลเกสฺสสิ อุทาหุ พุทฺธสาสนํ,
อนมตคคฺสมิ^๒ หิ สํสารวฏฺเฏ ตว อุกฺขิกาณสฺส คณนา นตฺถิ,
อนเภานิ ปน พุทฺธสตานิ พุทฺธสทฺธานิ อตีตานิ, เตสุ เอกพุทฺโธปิ น ปริจฺฉินฺโน,
อิทานิ ‘อิมํ อนุโตวสฺสํ ตโย มาเส น นิปฺชชิสสามิตี เต มาณสํ พุทฺธํ,
ตสฺมา จกฺขุณี เต นสฺสนตฺถ วา ภิชฺชนตฺถ วา, พุทฺธสาสนเมว ธาเรหิ, มา จกฺขุณีตี ภูตกาเย โอลทนโต อีมา คาลา อภาสิ

“จกฺขุณี หายนตฺถ^๓ มมายิตานิ
โสตานิ หายนตฺถ, ตเถว เทโห,
สพฺพมปิทํ หายตฺถ เทหนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมชฺชสิ.
จกฺขุณี ชีรณตฺถ^๔ มมายิตานิ
โสตานิ ชีรณตฺถ, ตเถว กาโย
สพฺพมปิทํ ชีรณตฺถ กายนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมชฺชสิ.
จกฺขุณี ภิชฺชนตฺถ^๕ มมายิตานิ
โสตานิ ภิชฺชนตฺถ, ตเถว รูปิ
สพฺพมปิทํ ภิชฺชนตฺถ รูปนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมชฺชสิตี.

[หมอเล็กรัษายพระมหาปาละ]

เอวํ ตีหิ คาลาหิ อตฺตโน โอลวาทํ ทตฺวา นิสินฺนโกว นตฺถกมมํ กตฺวา คามํ ปิณฺฑาย ปาวีสิ.

เวชฺโช ทิสฺวา “ก็ ฆนเต นตฺถกมมํ กตฺนติ ปุจฺฉิ.

“อาม อุปาสกาทิ.

“ก็ทิสฺ ฆนเตตี.

“รฺชเตว อุปาสกาทิ.

“นีสิตฺตวา โอล ฆนเต กตํ นิปฺชชิตฺวาตี.

๑ ญฺาตีสาลโหิตาตีปิ ปาโร.

๒ สี. หายนตี.

๓ สี. ชีรณตี.

๔ สี. ภิชฺชนตี.

๕ สี. ภิชฺชนตี.

เถโร ตุนที อโหสิ ปุณปุณฺ ฺ ปุจฉิตฺปิ น กิณฺจิกิ กเถสิ.

อถ นํ เวชฺชโ “ภนฺเต ตุมฺเห สปฺปายํ น กโรถ, อชฺช ปุณฺณาย ‘อสุเกน เม เตลํ ปกฺกนฺติ มา วทิตถ,
อหฺปิ ‘มยา โว เตลํ ปกฺกนฺติ น วกฺขามิตี อาห.

[พระเถระเสียดักขุ พร้อมด้วยบรรลุดด้วยพระอรหัต]

โส เวชฺชเณ ปจฺจกฺขาโต วิหารํ คนฺตวา “เวชฺชเณปิ ปจฺจกฺขาโตสิ, อิริยาปลํ มา วิสฺสชฺชสิ สมณฺดาติ
อิมาย คาถาย อตฺตานํ โอวทิตฺวา สมณฺธมฺมํ อกาสิ.

“ปฏิกฺขิตฺโต ติกิณฺจาย เวชฺชเณนสิ วิวชฺชิตฺโต
นียโต มจฺจฺราชฺส กิ ปาลิต ปมชฺชสีติ

อถสฺส มชฺฉิมิยามเ อติกฺกนฺตมตฺเต, อปุพฺพํ อจฺริมํ อกฺขิณี เจว กิเลสา จ ปภิชฺชิสฺสุ.

โส สุกฺขวิปฺสสโก อรหา หุตฺวา คพฺภํ ปวิสิตฺวา นิสิติ.

[พวกภิกษุและชาวบ้านรับบำรุงพระเถระ]

ภิกฺขุ ภิกฺขาจารเวลาย คนฺตวา “ภิกฺขาจารกาโล ภนฺเตติ อาหฺสู.

“กาโล อาวุโสติ.

“อาม ภนฺเตติ.

“เตนฺหิ คจฺฉณาติ.

“ตุมฺเห ปน ภนฺเตติ.

“อกฺขิณี เม อาวุโส ปรีหิณานีติ.

เต ตสฺส อกฺขิณี โอลเถตฺวา อสฺสุปุณฺณเนตฺตา หุตฺวา

“ภนฺเต มา จินฺตยิตถ, มยํ โว ปฏฺิขคฺคิสฺสามาติ เถรํ อสฺสาเสตฺวา กตฺตพฺพชฺชุตฺตํ วกตฺตปฏฺิวตฺตํ กตฺวา คามํ ปวิสฺสู.

มนุสฺสา เถรํ อทิสฺวา “ภนฺเต อมฺหากํ อโย กุหิณฺติ ปุจฉิตฺวา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา ยาคุํ เปเสตฺวา สยํ ปิณฺชปาตํ อาทาย คนฺตวา
เถรํ วนฺทิตฺวา ปาทมฺมุเล ปวณฺณมานา โรทิตฺวา “มยํ ภนฺเต ปฏฺิขคฺคิสฺสาม, ตุมฺเห มา จินฺตยิตถาติ สมสฺสาเสตฺวา ปกฺกมีสุ.

ตโต ปุณฺณาย นิพฺพธํ ยาคุํกตฺตํ วิหารเมว เปเสนฺติ.

เถโรปิ อิตเร สณฺฐิภิกฺขุ นีรนฺตรํ โอวทิติ.

เต ตสฺสโสภาเท รุทฺตา, อุปกฺกณฺณาย ปวารณาย, สพฺเพว สห ปฏฺิสมภิกฺกาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺิสฺสุ.

[พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา]

วุตถวสสา จ ปน สตถาริ ทฎฐุกามา หุตวา เถริ อากัสสิ “ภนเต สตถาริ ทฎฐุกามมหาติ.

เถโร เตสสิ วจัน สุตวา จินเตสิ “อหิ ทุพพโล, อนตรามคเค จ อมนุสสปริคคหิตา อฎฐวี อตถิ,
มยิ เอเตหิ สทฐี คจจณเต, สพเพ กิลมิสสนติ, ภิกขุปี ลภิตุ น สกขิสสนติ, อิมะ ปุเรตรเมว เปเสสสามิติ.

อถ เน อาก “อาวุโส ตุมเห ปุโรโต คจจถาติ.

“ตุมเห ปน ภนเตติ.

“อหิ ทุพพโล, อนตรามคเค จ อมนุสสปริคคหิตา อฎฐวี อตถิ,
มยิ ตุมहेหิ สทฐี คจจณเต, สพเพ กิลมิสสน, ตุมเห ปุโรโต คจจถาติ.

“มา ภนเต เอว กิริตถ, มยิ ตุมहेหิ สทฐีเยว คมิสสามาติ.

“มา โว อาวุโส เอว รุจจิตถ, เอว สนเต, มยหิ อฆาสุกิ ภวิสสติ,
มยหิ กนิญญุส ตุมเห ทิสวา ปุจจิสสติ, อถสส มม จกขุณิ ปริหีนภาว อโรเจยยาถ, โส มยหิ สนตักิ กถจิวเทว ปหิณิสสติ,
เตน สทฐี อากจจิสสามิ, ตุมเห มม วจเนน ทสพลญจ อสีติมหาเถเร จ วนถถาติ เต อฎฐโยเชสิ.

[พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ]

เต เถริ ขมาเปตวา อนโตคามิ ปวิสสิสุ.

มนุสสา เต นิสสิทาเปตวา ภิกขุ ทตวา “กิ ภนเต อຍယานิ คมนากาโร ปถญายติติ.

“อาม อุปาสกา สตถาริ ทฎฐุกามมหาติ.

เต ปุนปุนิ ยาจิตวา เตสสิ คมนนทเมว ญุตวา อนุกนตวา ปริเทวิตวา นินตตีสสุ.

เตปิ อนุปุพเพน เขตวันิ คนตวา สตถารญจ มหาเถเร จ เถรสส วจเนน วนทิตวา
ปุนทิวเส, ยตถ เถรสส กนิญญุส วสติ, ตัง วิถิ ปิณทาย ปวิสสิสุ.

กุกุมพิโก เต สยขานิตวา นิสสิทาเปตวา กตปฏิสนถาโร “ภาตีกถเถโร เม กุหิณติ ปุจจิ.

อถสส เต ตัง ปวตตัง อโรเจสิ.

โส เตสสิ ปาทมุเล ปวฏญันโต โรทิตวา ปุจจิ “อิทานิ ภนเต กิ กาทพพนติ.

[ส่งสามเถรหลานชายไปรับพระเถระ]

“เถโร อิติ กสสจิ คมนิ ปจจาสิสติ, คตกาเล เตน สทฐี อากมิสสตีติ.

“อຍ เม ภนเต ภาคิเนยโย ปาลิตो นาม, เอตัง เปเสถาติ.

“เอวี่ เปเสตุน สกกา, มคเค ปรีปนโถ อตถิ, ปพพาเซตวา เปเสตุน วุฏฐิตีติ.

“เอวี่ กตวา เปเสถ ภนเตติ.

อถ นั ปพพาเซตวา อชตมมาสมตตัม จีวรคคหณานินิ สิกขาเปตวา มคคัม อัจจิกขิตวา ปหิณีสสุ.

โส อนุพุพเพน ตัม คามัม ปตวา คามทวารเอ เอกัม มหุลลกัม ทิสวา “อิมัม คามัม นิสสาเย โกจิ อารณญโก วิหารโร อตถิตี ปุจฉิ.

“อตถิ ภนเตติ.

“โก ตตถ วสตีติ.

“ปาสิตตเถโร นาม ภนเตติ.

“มคคัม เม อัจจิกขธาติ.

“โกสิ ตวัม ภนเตติ.

“เถรสส ภาคินเยโยมฮีติ.

[สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ]

อถ นั คเหตวา วิหารัม เนสิ.

โส เถโร วุนทิตวา อชตมมาสมตตัม วตตปฏิวตตัม กตวา เถโร สมนมา ปฏิกขคิตวา

“ภนเต มาตุลลกุฏุมพโก เม ตุมหากัม อากมนัม ปจจาสิสตี, เอถ คจฉามาติ อาห.

“เตนหิ เม ยญฐิโกฏฐิ คณหาฮีติ.

โส ยญฐิโกฏฐิ คเหตวา เถเรน สทธี อนุโตคามัม ปาวิสี.

มนุสสา เถโร นิสีทาเปตวา “กัม ภนเต คมนากาโร โว ปญญาเยตีติ ปุจฉีสสุ.

“อาม อุปาสกา คนตวา สตถารัม วุนทิสสามีติ.

เต นานุปกาเรน ยาจิตวา อลภนตา เถโร อุโยเซนตา อุปทตมปถัม คนตวา โรทิตวา นิวตตีสสุ.

[สามเณรถึงสี่ลวิบัติเพราะเสียงหญิง]

สามเณโร เถโร ยญฐิโกฏฐิยา อาทาย คจฉนโต

อนตรามคเค อญวิยัม สงกฏฐนคร์ นาม เถเรน อุปนิสสาเย วุตถปพพคามัม สมปาปุณนิ.

โส ตโต นิขมิตวา อรณญเ คายิตวา ทารุณิ อุทธรนติยา เอกิสสา อิตถิยา คีตสททัม สุตวา สเร นิमितตัม คณหิ.

อิตถิสทโท วิย หิ อญญเ สทโท ปุริसानัม สกกลสิริรัม ฝริตวา ฐาตุสมตโถ นาม นตถิ.

เตนาท ภควา “นาหิ ภิกขเว อญญิ เอกสททมปิ สมนุสสสามี,
โย” เอวํ ปุริสสส จิตตํ ปริยาทาย ติฏฐติ, ยถยิทํ ภิกขเว อิตถีสทโทติ.

สามเณโร ตตถ นิมิต्तํ คเหตุวา ยญฺฐิโกญฺฐิ วิสสชเชตฺวา “ติฏฐถ ตาว ภนฺเต, กิจจํ เม อตถิติ ตสสา สนฺติกํ คโต.

สา ตํ ทิสฺวา ตฺวณฺทึ อโหสิ.

โส ตาย สทฺธิ สี่ลวิปตฺตี ปาปฺวณิ.

เถโร จินฺเตสิ “อิทาเนเวโก คีตสทฺโท สุยิตถ, โส จ โข อิตถิยา, สามเณโรปิ จิรายติ, โส สี่ลวิปตฺตี ปตฺโต ภวิสสตีติ.

โสปี อตตโน กิจจํ นิฏฐาเปตฺวา อาคนฺตฺวา “คจฺฉาม ภนฺเตติ อาห.

อถ นํ เถโร ปุจฺฉิ “ปาโป ชาโตสิ สามเณรชาติ.

โส ตฺวณฺทึ หุตฺวา ปฺนปฺปฺนํ ปุญฺญโรปิ น กิลยจิ กเถสิ.

[พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ]

อถ นํ เถโร อาห “ตาทิเสน ปาเปน มม ยญฺฐิโกญฺฐิคคฺคหณกิจจํ นตถิติ.

โส สํเวคปตฺโต กาสายานิ อปนฺตฺวา คีหิณิยาเมน ปริทิตฺวา “ภนฺเต อหํ ปุพฺเพ สามเณโร, อิทานิ ปนฺมฺหิ คีหิ ชาโต
ปพฺพชนโตปิจาหํ น สทฺธาย ปพฺพชฺชิตฺ, มคฺคปริปนฺถภเยน ปพฺพชฺชิตฺ, เอถ คจฺฉามาติ อาห.

“อาวุโส คีหิปาโปปิ สมณปาโปปิ ปาโปเยว, ตวํ สมณภาเว ฐตฺวาปิ สี่ลมตตํ ปุเรตฺตํ นาสกฺขิ,
คีหิ หุตฺวา กิณฺนาม กลยาณํ ภริสสสิ, ตาทิเสน ปาเปน มม ยญฺฐิโกญฺฐิคคฺคหณกิจจํ นตถิติ.

“ภนฺเต อมนุสฺสฺสปทฺทูโต มคฺโค, ตุมฺเห จ อนฺธา, ถลํ อีธ วสิสสชาติ.

อถ นํ เถโร “อาวุโส ตวํ มา เอวํ จินฺตยิ,

อิเธว เม นิปฺชชิตฺวา มรณตสฺสาปิ อปราปรํ ปวณฺณนฺตสฺสาปิ, ตยา สทฺธิ คมนํ นาม นตถิติ วตฺวา อีมา คธา อภาสิ

“หนทาหํ หตจกฺขุสมิ	กนฺตารทฺธานมาคโต
สยมาโน น คจฺฉามิ,	นตถิ พาเล สหายตา.
หนทาหํ หตจกฺขุสมิ	กนฺตารทฺธานมาคโต
มริสสามิ โน คมิสสามิ,	นตถิ พาเล สหายตาติ.

ตํ สุตฺวา อิตโร สํเวคชาโต “ภาริยํ วต เม สาหสิกํ อนนฺจฉวิกํ กมมํ กตฺนติ พาหา ปคฺคยฺห กนฺทฺนโต วนสนฺทํ ปกฺขนฺทิตฺวา ตถา
ปกฺกนฺโตว อโหสิ.

[อาสนะท้าวสักกะร่อน]

เถรสสาปิ สีสเตเชน สภุญญโยชฌายามิ ปณณาสโยชฌนวิตถติ ปณณรสิโยชฌนพหฬิ ชยสุมนปุพพวณณิ
นีสีนุญญฐหนกาเลส โอนมนุนมนนปคติกิ สกุกสส เทวราชสส ปณชุกมพลสิลาสนิ อุณหาการิ ทสเสสิ.

สกโก “โก นุ โข มึ ฐานา จาเวตุกาโมติ โอลเณโต ทิพเพน จกขุณา เถริ อททส.

เตนาหุ โปราณา

“สทสสเนตโต เทวินโท	ทิพพจกขุ วิโสชยิ
‘ปาปครหิ อัย ปาโล	อาชีวิ ปริโสชยิ’,
สทสสเนตโต เทวินโท	ทิพพจกขุ วิโสชยิ
‘ธมมครโก อัย ปาโล	นีสินโน สาสเน รโตติ.

อถสส เอตทโหสิ “สจาทิ เอวรุปสส ปาปครหิโน ธมมครุกสส อัยยสส สนติกิ น คมิสสามิ, มุทธา เม สตตธา ผละย, คมิสสามิสส สนติกินติ.

ตโต

สทสสเนตโต เทวินโท	เทวราชสิริโร
ตังเณน อาคนตวา	จกขุपालิ อุปาคมิ.

อุปคนตวา จ ปน เถรสสาวิทุเร ปทสททิ อกาสิ.

อถ นึ เถโร ปุจฉิ “โก เอโสติ.

“อหิ ฆนเต อททิโกติ.

“กุหิ ยาสิ อุปาสกาติ.

“สาวตถิยิ ฆนเตติ.

“ยาหิ อาวุโสติ.

“อัยโย ปน ฆนเต กุหิ คมิสสตีติ.

“อหิปี ตตเถว คมิสสามิตี.

“เตนหิ เอกโตว คจฉาม ฆนเตติ.

“อหิ ทุพพโล, มยา สทธี คจฉนตสส ตว ปปญโจ ภวิสสตีติ.

“มยหิ อจจาวิกิ นคถิ, อหิปี อัยเยน สทธี คจฉนโต ทสสุ ปุณญกิริยาวตถุส เอกิ ลภิสสามิ, เอกโตว คจฉาม ฆนเตติ.

เถโร “เอโส สปุริโส ภวิสสตีติ จินเตตวา “เตนหิ ยญญิกอฏฐิ คณห อุปาสกาติ อาห.

[ท้าวสักกเทวราช พาพระเถระไปถึงพระเชตวัน]

สกุโก ตถา กตวา ปฐวี สงฺขิปนฺโต สายณฺหสมเย เชตวันํ สมฺปาเปสิ.

เถโร สงฺขปนฺวาทิสทฺเท สุตฺวา “กตฺเถโส สทฺโทธิ ปุจฺฉิ.

“สาวตฺถิยํ ภาณเตติ.

“มยํ คมนฺกาเล จิเรณ คมิมหาทิ.

“อหํ อฺชุกมคฺคํ ชานามิ ภาณเตติ.

ตสมฺมึ ขณฺเณ เถโร “นายํ มนฺสุโส เทวตา ภาวิสสตีติ สลฺลภฺเขสิ.

สหสฺสเนตฺโต เทวินฺโท

เทวราชสิริโร

สงฺขิปิตฺวาน ตํ มคฺคํ

ชิปปิ สาวตฺถิมาคมิ. (อิตฺติ)

โส เถรสฺเสวตถาย ภาณฺนุสฺสกุณฺณพิเณน ภาเรตํ ปณฺณสาละ เนตฺวา ผลเก นิสีทาเปตฺวา

ปิยสหายวณฺณเณน ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา “สมฺม ปาลาติ ปกฺโกสิ.

“กิ สมฺมาติ.

“เถรสฺส อาคตภาวํ ชานาสีติ.

“น ชานามิ กิ ปน เถโร อาคฺโตติ.

“อาม สมฺม, อิทานาหํ วิหารํ คนฺตฺวา เถโร ตยา ภาเรตปณฺณสาลาเย นิสินฺนํ ทิสฺวา อาคฺโตมตีติ วตฺวา ปกฺกามิ.

กุณฺณพิโกปิ วิหารํ คนฺตฺวา เถโร ทิสฺวา ปาทยุเล ปวณฺณเนตฺโต โรทิตฺวา “อิหํ ทิสฺวา อหํ ภาณเต ตุมหากํ ปพฺพชิตฺตํ นาทาสินฺตอทาณี

วตฺวา เทว ทาสทาเรเก ภาขิสฺเส กตฺวา เถรสฺส สนฺติเก ปพฺพาเซตฺวา “อนฺโตคามโต ยาคฺคตฺตาทีนํ อahrtิตฺวา เถโร อฺปฺภุสฺสเถธาติ

ปฏฺฐิปาเทสิ.

สามเณฺรา วตฺตปฏฺฐิตฺตํ กตฺวา เถโร อฺปฺภุสฺสเถสิ.

อเถกทิวสํ ทิสฺวาสิโน ภาขุ “สเถถารํ ปสฺสิสฺสสามาติ เชตวันํ อาคนฺตฺวา สเถถารํ วนทิตฺวา อสีติมหาเถโร ทิสฺวา

วิหารจาริกํ จรณฺตา จกขุपालตเถรสฺส วสนฺนุชฺชานํ ปตฺวา “อิหํปี ปสฺสิสฺสสามาติ สายํ ตทภิมฺขา อเหสุ.

ตสมฺมึ ขณฺเณ มหาเมโฆ อฺภุสฺสเถสิ.

เต “อิทานิ สายณฺจ เมโฆ จ อฺภุสฺสเถสิ, ปาโตว อาคนฺตฺวา ปสฺสิสฺสสามาติ นินฺวตฺตีสฺสุ.

เทโว ปฐฺมยาเม วสฺสิตฺวา มชฺฉิมยาเม วิคฺโต.

เถโร อารทฺธวิริโย อาจิญฺณจกฺกมโน ตสมฺมา ปจฺฉิมยาเม จกฺกมณํ โอตฺริ.

ตทา ปน นววณฺณาย ภามียา พหุ อินฺทโคปกกา อฺภุสฺสเถสิ.

เต เถเร จงกมนเต เยภุยน วิปชชีสุ.

อนตเววาสิกา เถรสส จงกมนฐฐานัน กาลสเสว น สมมชชีสุ.

อิตเร ภิกขุ “เถรสส วสนฐฐานัน ปสสิสสามาติ อากนตวา จงกมน ปาณเก ทิสวา “โก อิมสมิ” จงกมตีติ ปุจฉีสุ.

“อมุหากัง อุปชฌายโ ภนเตติ.

เต อุชฌายีสุ “ปสสธ สมณสส กम्म,

สจกขุกาเล นิปชชิตวา นิททายนโต กิลฺลิจิ อกตวา อิทานิ จกขุวิกัลลกาเล ‘จงกมามีติ เอตตเก ปาณเ มาเรสี,

‘อตถัง กิริสสามีติ อนตถัง อกรีติ.

อถ เต คนตวา ตถาคตสฺส อารโจะสุ “ภนเต จกขุपालตเถโร ‘จงกมามีติ พหุ ปาณเ มาเรสีติ.

“กั ปน โส ตุมเหติ มาเรนโต ทิฏฐีติ.

“น ทิฏฐี ภนเตติ.

“ยเถว ตุมहे ตัง น ปสสธ, ตถา โสปี เต ปาณเ น ปสสตี, ชีณาสวานัน มรณเจตนา นาม นตฺถิ ภิกขเวติ.

“ภนเต อรหตตสฺส อุปนิสฺสเย สตี, กสฺมา อนโร ชาโตติ.

“อตตนา กตกมมวเสน ภิกขเวติ.

“กั ปน ภนเต เตน กตฺนตี.

[บุรพกรรมของพระเจ้ากษุपालเถระ]

เตนหิ ภิกขเว สุณาม

อตีเต พาราณสียัม พาราณสีราเช รชชัม กาเรนเต, เอโก เวชฺโซ คามนิคมเ จริตวา เวชชกมมัม กโรนโต

เอกัม จกขุทพฺพลัม อิตถิ ทิสวา ปุจฉิ “กันเต อมาสุกนตี.

“อกฺขีหิ น ปสสามีติ.

“เภสชฺชนเต กิริสสามีติ.

“กโรหิ สามีติ.

“กั เม ทสฺสตีติ.

“สเจ เม อกฺขีนิ ปากติกาณิ กาทุมุ สกฺขิสฺสตี, อหนเต สหธิ ปุตฺตตีตาหิ ทาสี ภวิสสามีติ.

โส “สาธูตี เภสชชัม สวีหิ.

เอกภสชเชเนว อกขินี ปากติกาณี อหสิ.

สา จินเตสิ “อหิ เอตสส ‘สพุตตธีตา ทาสี ภวิสสามิติ ปฏิกขานี, น โข ปน มํ สนฺเหน สมฺทาจริสฺสตี วญฺเจสสามิ นนฺตี.

สา เวชเชนาคนฺตวา “กัทิสํ ภทเทติ ปฏฺฐา “ปุพฺเพ เม อกขินี โลกํ รุชฺชิสฺส, อิทานิ อติเรกตฺรํ รุชฺชนฺตีติ อาห.

เวชโซ “อโย มํ วญฺเจตวา กิลฺลิจิ อทาตุกามา, น เม เอตาย ทินฺนภตฺติยา อตฺถโถ, อิทานิ ตํ อนฺธํ กริสฺสามิติ จินฺเตตวา
เคหํ คนฺตวา ภริยาย ตมตฺถํ อาจิกฺขี.

สา ตฺถนฺทึ อโหสิ.

โส เอกํ ภสชชํ โยเชตฺวา ตสฺสา สนฺติกํ คนฺตวา “ภทเท อิมํ ภสชชํ อญฺชาหิติ อญฺชาเปสิ.

เทว อกขินี ทีปสิชา วีย วิชฌายีสฺ.

โส เวชโซ จกขุปาโล อโหสิ.

“ภิกฺขเว ตทา มม ปฺตฺเตน กตกมฺมํ ปจฺจโต ปจฺจโต อนฺุพฺนธิ, ปापกมฺมํ ทิ นามตํ ฐํ วหโต พลิวทฺทสฺส ปทํ จกํ วีย อนฺุคจฺจตีติ.

อิทํ วตฺถุํ กเถตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆญฺเฏตฺวา ปติฏฺฐาปิตมตฺติกํ สาสนํ ราชมฺุทฺทาย ลลณฺนโต วีย ฐมฺมราชา อิมํ คาถมาห

“มโนปุพฺพงคมา ฐมฺมา	มโนเสฏฺฐา มโนมยา,
มนสา เจ ปทุญฺเฐน	ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นํ ทุกฺขมเนวติ	จกํว วหโต ปทนต์ิ.

[แก้อรรถ]

ตตถ มโนติ กามาวจรกฺุสลาทีเกทํ สพฺพมปิ จตฺถุมิกจิตฺตํ.

อิมสมิ ปน ปเท ตทา ตสฺส เวชชสฺส อฺุปปนฺนจิตฺตวเสน นียมียมานํ ววตฺถापียมานํ ปริจฺฉิชฺชมานํ,

โทมณสฺสสทฺทํ ปฏฺฐิสสมฺปยุตฺตํ จิตฺตเมว ลพฺภติ.

ปุพฺพงคมาติ: เตน ปฐฺมคามินา ทฺตฺวา สมฺนนาคตา.

ฐมฺมาติ: คฺุณเทสนาปริยตฺตินิสฺสตฺตนิชฺชิววเสน จตฺตาริ ฐมฺมา นาม.

เตสุ

“น ทิ ฐมฺโม อฐมฺโม จ อฺุโถ สมฺวิปากิโน,
ฐมฺโม นิริยํ เนติ ฐมฺโม ปาเปติ สฺุคฺคตฺตินฺติ

อโย คฺุณฐมฺโม นาม.

“ฐมฺมํ โว ภิกฺขเว เทเสสสามิ อาทิกฺลยาณนฺติ อโย เทสนาฐมฺโม นาม.

“อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺเจ กฺุลปฺตฺตา ฐมฺมํ ปริยาปฺุณฺนตี สฺุตฺตํ เคยฺยนฺติ อโย ปริยตฺติฐมฺโม นาม.

“ตสมิ โข ปน สมเย ธมมา โหนติ, ขนธา โหนตตี อัย นิสสตตมโม นาม.

“นิชชีวธมโมติปิ เอสเว นโย.

เตสุ อิมสมิ ฐาเน นิสสตตนิชชีวธมโม อธิปะเปโต.

โส อตถโต ตโย อรูปิโน ขนธา “เวทนานกขนโธ สญญาขนโธ สงขารกขนโธติ.

เอเต หิ, มโน ปุพพงค์โม เอเตสนติ มโนปุพพงค์มา นาม.

“กถิ ปเนเตหิ สหิ อิกวตถุโก อิกการมมโณ อปุพพิ อจริม อิกกขณ อูปุชชมาโน มโน ปุพพงค์โม นาม โหตตี.

อูปุพาทปะจยตเถน.

ยถา หิ พหุสุ เอกโต คามฆาตาทิกมมานิ กโรนเตสุ, “โก เตส ปุพพงค์โมติ วุตเต,
โย เตส ปจโย โหติ, ย นิสสาย เต ต กम्म กโรนติ; โส ทตโต วา มตโต วา “เตส ปุพพงค์โมติ วุจติ;
เอว สมปะหมิเท เวทิตัพพิ.

อิตติ อูปุพาทปะจยตเถน มโน ปุพพงค์โม เอเตสนติ มโนปุพพงค์มา.

น หิ เต, มเน อูปุชชชเน, อูปุชชิตุ สุกโกนติ. มโน ปน, อิกจเจสุ เจตสิเกสุ อูปุชชชเนตสุปิ, อูปุชชชติเยว.

อธิปะติวเสน ปน มโน เสฎฐุ เอเตสนติ มโนเสฎฐา.

ยถา หิ โจราทินิ โจระชฎฐกาปะโย อธิปะติโน เสฎฐา; ตถา เตสมปิ มโนติ มโนเสฎฐา.

ยถา ปน ทารุอาทิติ นิปะนนานิ ตานิ ตานิ ภาณานิ ทารุมยาทินิ นาม โหนติ; ตถา เอเตปิ มนโต นิปะนนตตา มโนมยา นาม.

ปะทุฐฐนาติ: อากนตตะเกหิ อิกขมาทิติ โทเสหิ ปทุฐฐเน.

ปะกติมโน หิ ภางคจิตต. ต อปปทุฐฐ,

ยถา หิ ปสนน อุกก อากนตตะเกหิ นีลาทิติ อุกกิลิฐฐุ นีโลทกาทิกเกท โหติ, น จ นว อุกก นาปิ ปุริม ปสนนอุทกเมว;
ตถา ตมปิ อากนตตะเกหิ อิกขมาทิติ โทเสหิ ปทุฐฐุ โหติ, น จ นว จิตต, นาปิ ปุริม ภางคจิตตเมว.

เตนาท ภาควา “ปะกสสมิทิ ภางเว จิตต. ตยจ โข อากนตตะเกหิ อุกกิลิเสหิ อุกกิลิฐฐุนติ.

เอว มนสา เจ ปทุฐฐเน.

ภาสติ วา กโรติ วาติ: โส ภาสมาน จตัพพิธ วิจิจจจริตเมว ภาสติ, กโรนโต ติวริ กายทิจจจริตเมว กโรติ,
อภาสนโต อภโรนโต ตาย อิกขมาทิติ ปทุฐฐมานสตาย ติวริ มโนทิจจจริต ปุเรติ.

เอวสมส ทส อุกสลคมปะลา ปาริปุริ คจฉนติ.

ตโต นั ทกขมเนวตตี: ตโต ตวิธทจจรตโต ตั ปุคคัลลั ทกขมเนวตตี:

ทจจรตทานุภาเวณ จตุสสุ อปาเยสสุ วา มนุสเสสสุ วา ตมตตถาวา คจจณตัม กายวตถุภมปี อิตรวตถุภมปีตี
อิมินา ปரியายเณ กายิกเจตสิกั วิปากทกขั อนุคจจติ.

ยถากี?

จกัถว วทโต ปทหนตตี: ธุเร ยุตตสส ธุรั วทโต พลิวททสส ปทั จกัถว วिय.

ยถา ทิ โส เอกปี ทิวสั เทวปี ปณจปี ทสปี อททมาสปี วหนโต จกัถว นีวตเตตตุ ชหิตตุ น สกโกติ;
อถขวสส ปุโรโต อติภกมณตสส ยัค คีวั พาทตี, ปจจโต ปฏิกภมณตสส จกัถว อูรัมสั ปฏินทตี;
อิมหิ ทวีหิ การเณหิ พารณตัม จกัถว ตสส ปทานุปทิกั โหนตตี,
ตเถว มนสา ปทภูฐเณ ตีณิ ทจจรตทานิ ปุเรตวา ฐิตัม ปุคคัลลั นีรยาทีสุ ตตถ ตตถ คตถฐาเนสสุ
ทจจรตมุลกั กายิกภมปี เจตสิกภมปี ทกขั อนุพณตตีตี.

คาถาปริโยसानเณ ตีสสทสสา ภิกขุ สห ปฐิสมภิทาหิ อรหตตัม ปาปุณิสสุ.

สมปตตปริสายปี เทสนา สาทถิกา สผลา อโหสีตี.

จกขุपालตเถรวตถุ.

๒. มรรฐกฤษฏทิวตฤ.

“มโนปุพพคมมาติ ทุตติยคาถาปิ สวตถึยเยว มรรฐกฤษฏทิวตฤ อารพภ ภาสิตา.

[พราหมณ์ทำตุมหุให้บุตร]

สวตถึย กิร อทินนปุพพโก นาม พราหมโณ อโหสิ.

เตน กสสจิกิณจิ น ทินนปุพพเตน ต “อทินนปุพพโกเตว สยชานีส.

ตสเสกปุตโตโก อโหสิ ปิโย มนาโป.

อถสส ปิลนธน กเรตุกาโม “สเจ สุวณณการสสาจิกขิสสามิ, เวตน ทาทพพิ ภวิสสตีติ

สยเมว สุวณณ โภภูฏตวา มรรฐกฤษฏทิวตฤ กฤษฏทิวตฤ กตวา อทาสี.

เตนสส ปุตโต “มรรฐกฤษฏทิวตฤ ปณญายิตถ.

[รักษบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว]

ตสส โสฬสวสสกาเล ปณทุโรโค อุทปาที.

มาตา ปุตโต โอลเกตวา “พราหมณ ปุตตสส เต โรโค อุปปโน, ติกิจฉาเปตี นนตี อาห.

“โภตี สเจ เวชชี อาเนสสามิ, ภตเตเวตน ทาทพพิ ภวิสสตี, ตว มม ธนจเฉท น โอลเกสตีติ.

“อถ กิ ภวิสสตี พราหมณาติ.

“ยถา เม ธนจเฉโท น โหตี, ตถา ภวิสสามีติ.

โส เวชชานัน สนตีกิ คนตวา “อสุภโรคสส นาม ตุมเห กิ เกสชชี ภโรธาตี ปุจฉิ.

อถสส เต ย วา ต วา รุกชตจาทิ อจิกชนตี.

โส ต อาหริตวา ปุตตสส เกสชชี ภโรตี.

ต ภโรนตสเสวสส, โรโค พลวา อโหสิ อเตกัจฉภาว อุปาคมิ.

พราหมโณ ตสส ทพพลาภาว ญตวา เอก เวชชี ปกโกสิ.

โส โอลเกตวา “อมหากิ เอก กิจจ อตถิ, อณญ เวชชี ปกโกสิตวา ติกิจฉาเปตี ต ปจจกชาย นิกขมิ.

[ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ]

พราหมโณ ตสส มรณสมย์ ญตวา “อิมสส ทสสนตถาย อาคตาคตา อนโตเคเห สาทเตยย ปสสิสสนตี, พหิ น ภวิสสามีติ ปุตโต

นัหริตวา พหิ อาลินเท นิชชปาเปสิ.

[พระพุทธรเจ้าเล็งเห็นอุปนิสัยของมรรณุกุณทลิว]

ตํ ทิวสํ ภควา พลวปจฺจสสมเย มหากรุณาสมาปตฺติโต วุฏฺฐาย
ปุพฺพพุทฺเธสุ กตาทิการานํ อุตฺตมกุสฺลมูลานํ เวเนยฺยพฺนธวานํ ทสฺสนตฺถํ พุทฺธจกฺขุณา โลกํ โวโลเกนฺโต
ทสฺสทสฺสจกฺกวาเพ ญฺาณชาลํ ปตฺถริ.

มรรณุกุณทลิว พหิอาลินฺเท นิปนฺนาการเนว ตสฺส อนฺโต ปญฺญาโย.

สตถา ตํ ทิสฺวา ตสฺส อนฺโตเคหา นีหริตฺวา ตตฺถ นิปฺชฺชาปิตถาวํ ญฺตฺวา “อตฺถิ นฺุ โข มยํ ํ เอตฺถ คตฺปจฺจเยน อตฺถเถติ
อุปฺชาเรนฺโต อิทํ อทฺทส

“อโย มาณโว มยิ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา กาลํ กตฺวา ตาวตีสฺเทวโลเก ตีสฺโยชนิกะ กนฺกวิมานะ นิพฺพตฺติสฺสตี
อจฺฉราสทสฺสปริวาริ ภาวิสฺสตี

พฺราหฺมโณปิ ตํ ญาเปตฺวา โรทฺหนฺโต อาพาหเน วิจิริสฺสตี.

เทวปฺุตโต ติกาวุตฺตปฺปมาณํ สฺมฺมฺฐิสฺสกุณการาลงฺการปฺฏิมนฺทิตํ อจฺฉราสทสฺสปริวาริ อตฺตถาวํ โอลเกตฺวา
‘เกน นฺุ โข กมฺเมเน มยา อโย สิริสมปตฺติ ลทฺธาติ โอลเกนฺโต มยิ จิตฺตปฺปสาเทเน ลทฺธถาวํ ญฺตฺวา
‘ธนฺเจทฺถเยเน มม ภาสชฺชํ อการตฺวา อิทานิ อาพาหนํ คนฺตฺวา โรทฺติ วิปฺปการปฺุตตํ นํ กริสฺสามิติ
ปิตฺริ อกฺขนฺติยา มรรณุกุณทลิวณฺเณนาคนฺตฺวา อาพาหนสฺสาวิหฺุเร นิปฺชฺชิตฺวา โรทิสฺสตี.

อถ นํ พฺราหฺมโณ ‘โกสิ ตฺวนฺติ ปุจฺฉิสฺสตี

‘อหนฺเต ปฺุตโต มรรณุกุณทลิวตี

‘กุหิ นิพฺพตฺโตสฺตี

‘ตาวตีสฺสภเวติ

‘กึ กมฺมํ กตฺวาติ วุตฺเต, มยิ จิตฺตปฺปสาเทเน นิพฺพตฺถาวํ อาจิกฺขิสฺสตี

พฺราหฺมโณ ‘ตฺมฺเหสุ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา สคฺเค นิพฺพตฺตา^๑ นาม อตฺถิติ มํ ปุจฺฉิสฺสตี

อถสฺสหา ‘เอตฺตกานิ สฺตานิ วา สทฺสฺसानิ วา สตฺสทฺสฺसानิ วาติ น สกฺกา คณฺนาย ปริจฺฉินฺทิตฺตฺนฺติ วตฺวา
ธมฺมปเท คาลํ ภาสิสฺสามิ

คาถาปริโยสาเน จตฺราสฺตียา ปาณสทฺสฺसानํ ธมฺมาภิสฺมโย ภาวิสฺสตี

มรรณุกุณทลิว โสตาปนฺโน ภาวิสฺสตี, ตถา อทินฺนปฺุพฺโก พฺราหฺมโณ

อิติ อิมํ กุลปฺุตตํ นิสฺสาย ธมฺมยาโค มหา^๒ ภาวิสฺสตีติ ญฺตฺวา

๑ นิพฺพตฺตนฺนฺติปิ.

๒ กตฺถจิ มหาติ ปทํ นตฺถิ.

ตสส จกุกุคํ น วินทามิ
เตน ทุกเขน ชทิสสามิ ชีวิตนติ.

ธอ นั พราหมโณ อาท

“โสวณณมยํ มณิมยํ
โลหมยํ ธอ รุปีมยํ
อาจิกข เม ภททมาณว
จกุกุคํ ปฏิลากยามิ เตติ.

ตํ สุตวา มาณโว “อัยํ ปุตตสส เกสซซํ อกตวา ปุตตปฏิรูปกํ มํ ทิสวา โรทนต์ ‘สวณณาทิมยํ ธจกุกํ กโรมีติ วทติ,
โทตุ, นิคคณทิสสามิ นนติ จินเตตวา “กิวมนนตํ เม จกุกุคํ กริสสสีติ วตวา
“ยวมนนตํ อากงขสีติ วุตเต

“จนทสุริเยหิ เม ธตโธ, เต เม เทหีติ ยาจิโต
โส มาณโว ตสส ปาวท
จนทสุริยา อุภยตถ ภาตโร
โสวณณมโย รโธ มม
เตน จกุกุเคน โสภสีติ.

ธอ นั พราหมโณ อาท

“พาลो โข ตวมสิ มาณว
โย ตวํ ปตถยเส อปตถियํ
มณญามิ ตวํ มริสสสี
น ทิ ตวํ ลจจสิ จนทสุริเยติ.

ธอ นั มาณโว “กึ ปน ปณญายมานสสตาย โรทนต์ พาลो โหติ, อุทาทุ อปณญายมานสสาติ วตวา

“คมนาคนปี ทิสสตี
วณณธาตุ อุภยตถ วีถिया
เปโต กาลกโต น ทิสสตี
โก นีธ กนทตํ พาลยตโรติ.

[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร]

ตํ สุตวา พราหมโณ “ยุตตํ เอส วทสีติ สลลกเขตวา

“สจจํ โข วเทสิ มาณว
อหเมว กนทตํ พาลยตโร
จนทํ วिय ทารโก รุทํ

ปุตุต กาลกตาทิปตถยนิ

วตวา ตสส กถาย นิสสโก หุตวา มาณวสส ฤตี กโรนโต อีมา คากา อภาสิ

“อาทิตตํ วต มํ สนตํ	ชตลิตตํ ปาวกํ
วารินา วีย โอสถิจํ	สพพํ นิพพาปเย ทริ
อพพหิ วต เม สลลํ	โสภํ ทพนิสสิตํ
โย เม โสภปรตสส	ปุตุตโสภํ อปานุท
สวาทํ อพพหุสสโลสมิ	สีติฏโตสมิ นิพพุโต
น โสจามิ น โรทามิ	ตว สุตวาน มาณวาตี.

[พราหมณ์ซักถามเทพบุตร]

อถ นํ “โก นาม ตวนติ ปุจจนโต

“เทวดา นุสิ คนธพโพ	อาหุ สกโก ปุรินทโท
โก วา ตวํ กสส วา ปุตุโต	กถํ ชาเนมุ ตํ มยนิ.

อถสส มาณโว

“ยถจ กนทลสิ ยถจ โรทลสิ
ปุตุต อพพหเน สยํ ทहितวา
สวาทํ กุสลํ กริตวาน กम्मํ
ติทธานํ สหพยตํ ปตโตติ อัจจิกขิ.

พราหมโณ อาห

“อปปี วา พหุ วา นาททสาม
ทานํ ทนตสส สเก อคาเร
อุโปสถกम्मํ วา ตาทิสํ
เกน กมเมเน คโตสิ เทวโลกนติ.

माणโว อาห

“อาพาทิโกหํ ทุกขิตโต คิลานो
อาตุรรูโปมติ สเก นิเวสเน
พุทฺธํ วิคตราชํ วิติณณกขํ
อททกขี สุกตํ อโนมปณญํ
สวาทํ มุทิตมโน ปสนนจิตโต
อถชลสิ อกริ ตถาคตสส
ตาทํ กุสลํ กริตวาน กम्मํ
ติทธานํ สหพยตํ ปตโตติ.

[พราหมณ์ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ]

ตสมิ กณเต กณเตเยว, พราหมณสส สกลสรีร์ ปีติยา ปริปุริ.

โส ตํ ปีตี ปเวเทนโต

“อจฺฉริยํ วต อพฺภูตํ
อณฺชลิคมมสส อยมีทิส วิปาโก.
อหํปี มุทิตมโน ปสนฺนจิตโต
อชฺเชว พุทฺธํ สรณํ วชามิตี อาท.

[เทพบุตรโอวาทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป]

อถ นํ มาณโว

“อชฺเชว พุทฺธํ สรณํ วชามิ
ธมฺมณฺจ สงฺฆณฺจ ปสนฺนจิตโต
ตเถว สิขฺขาปทานิ ปณฺจ
อณฺชทผลลานิ สมํทียสฺสุ.
ปาณาติปาตา วิรมสฺสุ ชิปปิ
โลเก อทินนํ ปริวชยสฺสุ
อมชฺชโป โน จ มุสา ภณามิ
สเกน ทาเรน จ โหหิ ตุฏฺฐิตฺติ อาท.

โส “สาธฺตฺติ สมปฺปฏิจฺฉิตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“อตฺถกาโมสิ เม ยกฺข	ทิตกาโมสิ เทวเต
กโรมิ ตฺยหํ วจฺนํ	ตวฺมสิ อจฺฉริโย มม
อุเปมิ สรณํ พุทฺธํ	ธมฺมณฺจาปิ อนฺุตฺตรํ
สงฺฆณฺจ นรเทวสฺส	คจฺฉามิ สรณํ อหํ.

ปาณาติปาตา วิรมามิ ชิปปิ
โลเก อทินนํ ปริวชยามิ
อมชฺชโป โน จ มุสา ภณามิ
สเกน ทาเรน จ โหมิ ตุฏฺฐิตฺติ.

อถ นํ เทวปฺุตโต “พฺราหมณฺ ตว เคเท พหุํ ธนํ อตฺถิ, สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา ทานํ เทหิ, ธมฺมํ สฺสุณามิ, ปณฺหํ ปุจฺฉาหิตี วตฺวา
ตตฺถเฏว นฺตรธายี.

[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า]

พราหมณ์โณปี เคหิ คนตวา พราหมณี อามนเตตวา “ภทเท อหิ สมณิ โคตมึ นิมนเตตวา ปญหิ ปุจฉิสสามิ, สกการึ กโรหิติ วต
วา วิหารึ คนตวา สตถารึ เนว อภิวาเทตวา น ปฏิสนถารึ กตวา เอกมนตึ ฐิตู
“โภ โคตม อธิวาเสหิ เม อชชตนาย ภตตึ สหุธิ ภิกขุสงฆเณนาติ อาห.

สตถา อธิวาเสหิ.

โส สตถ อธิวาสนึ วิทิตวา เวเคนาคคนตวา สกนิเวสเน ชาทนียึ โภชนียึ ปฏียาทาเปสิ.

สตถา ภิกขุสงฆปริวูโต ตสส เคหิ คนตวา ปญญตตาสเน นิสีหิ.

พราหมโณ สกกจจึ ปริวิสิ.

มหาชนโน สนนิปติ.

มิจฉาทิภิกขุเกเน กิร ตถาคเต นิมนตีเต, เทว ชนกายา สนนิปตนติ.

มิจฉาทิภิกขุกา “อชช สมณิ โคตมึ ปญหิ ปุจฉาย วิหะฐิยามานึ ปสสิสสามาติ สนนิปตนติ.

สมมาทิภิกขุกา “อชช พุทธวิสัยึ พุทธสิหฬึ ปสสิสสามาติ สนนิปตนติ.

อถ พราหมโณ กตภตตักิจจึ ตถาคตึ อุปสงกมิตวา นีจาสเน นิสินโน ปญหิ ปุจฉิ

“โภ โคตม ตุมหากึ ทานึ อทตวา ปุชึ อกตวา ฐมึ อสสุตวา อุโปสถวาสึ อวสิตวา

เกวลึ มโนปสาทมตเตเนว สคเค นิพพตตวา นาม โหนตีติ.

“พราหมณ กสมา มึ ปุจฉสิ, นนุ เต ปุตเตน มรรคกถาปิณฑิตา มยิ มนึ ปสาเทตวา อตตโน สคเค นิพพตตวาโว กถิตติ.

“กทา โภ โคตมาติ.

“นนุ ตวึ อชช สุสานึ คนตวา กนทนต์ อวิหุเร พาหา ปคคยห กนทนต์ เอกึ มาณวึ ทิสวา

‘อลงกโต มรรคกถาปิณฑิต

มาลาการี หริจันทนุสสุโทติ

ทวิหิ ชเนหิ กถิตึ กถึ ปกาเสนโต สพพิ มรรคกถาปิณฑิตึ กเถสิ.

เตเนเวตึ พุทธภาสิตึ นาม ชาตึ.

ตึ กเถตวา จ ปน “น โช พราหมณ เอกสตี, น เทว, อถโช มยิ มนึ ปสาเทตวา สคเค นิพพตตวานึ คณนา นตถิติ อาห.

มหาชนโน เวมตีโก อโหสิ.

อถสส อนิพเพตติกาวั วิทิตวา สตถา “มรรคกถาปิณฑิตเทวปุตโต วิมานเนเนว สหุธิ อากจฉตติ อธิภิกขุสิ.

โส ติคาวุตตปมาณน ทิพพาภรณปฏิมณชิตเตน อตตภาเวนาคนตวา วิมานา โอริยห สตถารึ วนทิตวา เอกมนตึ อภิกขุสิ.

ขอ น สดถา “ตว อิม สมปตตี กิ กมม กตวา ปฏิลลิตี ปุจจนโต

อภิกกนเตน วณเณน ยา ตวํ ติฏฐสึ เทเวเต
โอภาเสนตี ทิสสา สพฺพวา โอสธี วีย ตารกา
ปุจฉามิ ตํ เทว มหानุภาวํ
มนุสฺสสุโต กิมกาสิ ปุณฺณุนตี

คาถมาห.

เทวปุตโต “อัย ภาเนเต สมปตตี ตุมहेสุ มนํ ปสาเทตวา ลทธาติ.

“มยิ มนํ ปสาเทตวา ลทธา เตตี.

“อาม ภาเนเตตี.

มหาชนโน เทวปุตตํ โอโลเกตวา “อจฺฉริยา วต โภ พุทฺธคฺคณา,
อทินฺนปุพฺพกพฺพราหฺมณสฺส นาม ปุตโต อลฺลญฺ อภิยฺจึ ปุณฺณํ อกตวา สดฺถริ มนํ ปสาเทตวา เหวรูป สมปตตี ปฏิลลิตี
ตฺถุญฺจึ ปเวเทสิ.

[ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง]

ขอ เนสํ “กฺุสลา กฺุสลกมฺมกรเณ มโน ปุพฺพกโม มโน เสฏฺฐสฺส,
ปสนฺเนน ทิ มเนน กตกมฺมํ เทวโลกํ มนุสฺสโลกํ คจฺฉนฺตํ ปุคฺคลํ ฉายาว น วิชหตีตี

อิทํ วตฺถุํ กเถตวา อนุสนฺธี ชฺฆเตตวา ปติฏฺฐาปิตมตฺตีกํ สาสนํ ราชมุทฺทาย ลถฺฉนโต วีย ธมฺมราชา อิมํ คาถมาห

“มโนปุพฺพกมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา
มนสา เจ ปสนฺเนน, ภาสติ วา กโรตี วา
ตโต นํ สุขมเนวตี ฉายาว อนุปายินตี.^๑

[แก้อรรถ]

ตตถ กิณจาปี มโนติ อวิเสเสน สพฺพมปิ จตฺถุมิกจิตตํ วุจฺจติ;
อิมสมิ ปน ปเท นียมียมานํ วตฺถาปิยมานํ ปริจฺจิชฺชมานํ อฏฺฐวฺธี กามาวจรกฺุสลจิตตํ ลพฺภติ;
วตฺถวเสน ปนาหริยมานํ ตโตปิ โสมนสฺสสหคตํ ญานสมปยุตตํ จิตตเมว ลพฺภติ.

ปุพฺพกมาติ: เตน ปฐฺมคามินา หุตวา สมฺนนาคตา.

ธมฺมาติ: เวทนาทโย ตโย ขนธา.

เอเตสํ ทิ อุปฺปาทปฺปจฺจยตฺเถน มโน ปุพฺพกโม, เตน มโนปุพฺพกมา นาม.

ยถา ทิ พหุสฺ เอกโต มหาภิกขุสงฆสฺส ปตตจิวรทานาทินิ วา อุฬารปุชารมมสฺสวณที่ปมาลาภรณาทีนินิ วา ปุณฺณยานิ กโรนเตสฺ,
“โก เตสํ ปุพฺพกโมติ วุตเต,
โย เตสํ ปจฺจโย โหติ, ยํ นิสฺสาย เต ตานินิ ปุณฺณยานิ กโรนติ, โส ติสฺโส วา ปุสฺโส วา “เตสํ ปุพฺพกโมติ วุจฺจติ;
เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพ.

อิตติ อุปฺปาทปจฺจยตเถน มโน ปุพฺพกโม เอเตสนติ มโนปุพฺพกมา.

น ทิ เต มเน อนุปฺปชฺชนเต, อุปฺปชฺชิตุํ สกโกณติ, มโน ปน, เอกจฺเจสฺ เจตสิเกสฺ อนุปฺปชฺชนเตสฺปิ, อุปฺปชฺชติเยว.
เอวํ อธิปติวเสน ปน มโน เสฏฺฐโฐ เอเตสนติ มโนเสฏฺฐา.

ยถา ทิ คณาทินิ อธิปติ ปุริโส “คณเสฏฺฐโฐ เสนีเสฏฺฐโฐติ วุจฺจติ; ตถา เตสํปิ มโนติ มโนเสฏฺฐา.

ยถา ปน สุวณฺณาทินิ นิปฺพนานินิ ตานินิ ตานินิ ภาณฺทานินิ สุวณฺณมยาทีนินิ นาม โหนติ;
ตถา เอเตปิ มนโต นิปฺพนนตฺตา มโนมยา นาม.

ปสนฺเนนาติ: อนภิชฺฌาทีนินิ คุณฺเณทิจิ ปสนฺเนน.

ภาสติ วา กโรติ วาติ: เอวรूपเนน มเนน ภาสนฺโต จตฺตพฺพิธํ วจฺจิสฺสุจฺจิตเมว ภาสติ, กโรนฺโต ติวริํ กายสฺสุจฺจิตเมว กโรติ,
อภาสนฺโต อกโรนฺโต ตาย อนภิชฺฌาทีนินิ ปสนฺนมานสฺตาย ติวริํ มโนสฺสุจฺจิตํ ปุเรติ.

เอวมสฺส ทส กุสลกมฺมปถา ปาริปุริ คจฺจนติ.

ตโต นํ สุขมเนวตฺติ: ตโต ติวริสฺสุจฺจิตโต ตํ ปุคฺคํ สุขมเนวติ.

อิธ เตภูมิกปิ กุสลํ อธิปเปตฺ;

ตสมฺมา “เตภูมิกสฺสุจฺจิตานุภาเวเน สุกฺคตฺติเกเว นิพฺพตฺตํ สุกฺคตฺติยํ วา สุขานุภาเวเน สฺฐิตํ
‘กายวตฺตกมฺปิ อิตฺรวตฺตกมฺปิติ กายิกเจตสิกํ วิปากสฺสุขํ อนุคจฺจติ น วิชฺหตฺติติ อตฺถเวทิตพฺพ.

ยถากิ? **ฉายาว อนุปายินิ:** ยถา ทิ ฉายา นาม สรีรปฺปฏิพฺพทฺธา สรีเร คจฺจนเต, คจฺจติ, ติฏฺฐนฺเต, ติฏฺฐติ,
นิสฺสีทนฺเต, นิสฺสีทติ, น สกกา สณฺเฬน วา ผรุเสน วา ‘นิวตฺตาหิติ วตฺวา วา โปเถตฺวา วา นินวตฺตาเปตฺ.

กสมฺมา? สรีรปฺปฏิพฺพทฺธตฺตา.

เอวเมว อิมสํ ทสนฺนํ กุสลกมฺมปถานํ อาจฺฉินฺณสฺมาจฺฉินฺณกุสลมฺมุลกํ กามาวจฺจราทีเกทํ กายิกเจตสิกํ สฺสุขํ คตฺตคตฺตภาเว
อนุปายินิ ฉายา วิย หุตฺวา น วิชฺหตฺติติ.

คากาปริโยสฺสานเน จตฺราสีตฺติยา ปาณสฺสทฺสสานํ ฐมฺมาภิสฺสมโย อโหสิ.

มรรฐกฤษณทิวตฺโต โสตาปตฺติผล ปติฏฺฐทิจิ.

ตถา อทินนปุพฺพโก พฺราหฺมโณ.

โส ตาวมหนฺตํ วิภวํ พุทฺธสฺสาเสเน วิปฺปกิริตฺติ.

มรรฐกฤษทลิวตฤ.

๓. ติสสเถรวตถุ.

“อกโกจฉิ มํ อวธิ มนติ อิมํ ฌมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ติสสเถรํ อารพก กเถสิ.

[พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว]

โส กิรายสมา ภควโต ปิตุจฉาปุตโต มหุลลกกาเล ปพพิชิตो พุทธสาสนे उपपन्नं लागसुकारं परिणुชन्तो दुल्लसริโร
อาโกวิทูปจจาโกวิทเทहि จิวเรहि येण्येन विहारमखेम उण्णुण्णानसालायं निสีत्थि.

ตถาคตสส ทสสนตถาย อาคตา อาคนตุกา ภิกขุ “เอโส มหาเถโร ภวิสสตีติ สญญาย ตสส สนติกํ คนตวา วตตํ อาปุจฉนติ
ปาทสมพาทนาทีนิ อาปุจฉนติ.

โส ตถนที โหติ.

อถ นํ เอโก ทหรภิกขุ “กติวสสา ตุมเหติ ปุจฉิตวา “วสสํ นตถิ, มหุลลกกาเล ปพพิชิตา มยมนติ วุตเต
“อาวุโส พุพพิชิต มหุลล กตตโน ปมาณํ น ชานาสี, เอตตเก มหุลลกตเถเร ทิสวา สามิจิมตตปี น กโรสิ,
วตเต อาปุจฉियมาเน, ตถนที โหสิ, กุกกัจจมตตปี เต นตถิตี อจฉนํ ปหริ.

โส ขตติยมานํ ชเนตวา “ตุมเห กสส สนติกํ อาคตาติ ปุจฉิตวา, “สตุล สนติกนติ วุตเต,
มํ ปน ‘โก เอโสติ สลลกเขต, มูลเมว โว ฉินทิสสามิติ วตวา รุทนต์อ ทุกชี ทุมมนเ สตุล สนติกํ อคมาสิ.

[พระติสสเถระเรื่องแต่พระศาสดา]

อถ นํ สตถา “กินนุ ตวํ ติสส ทุกชี ทุมมนเ อสสุมุโข รุทมนเ อาคโตสตีติ ปุจฉิ.

เตปี ภิกขุ “เอส คนตวา ภยจิ อาลลิกํ กรยยาติ จินเตตวา เตเนว สทธิ คนตวา สตถารํ วนทิตวา เอกมนตํ นิสีทิส.

โส สตถารา ปุจฉิตโต “อิมे มํ ภนเต ภิกขุ อุกโกสนตีติ อาห.

“กหํ ปน ตวํ นิสินโนสตี.

“วิหารมखेम उण्णुण्णानसालायं भनतेति.

“อิมे เต ภิกขุ อากฉฉนตา ทิฏฐาติ.

“ทิฏฐา ภนเตติ.

“อุण्णाय เต ปจจุคคมนํ กตนติ.

“น กตํ ภนเตติ.

“เตสํ ปริกขารคคหนं เต อาปุจฉิตนติ.

“นาปุจฉิตं ภนเตติ.

“วตตี วา ปานียี วา อาปุจฉิตนติ.

“นาปุจฉิตี ฆนเตติ.

“อาสนี อภิหริตวา ปาทสมพาทนั กตนติ.

“น กตึ ฆนเตติ.

[พระติสสะไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์]

“ติสสะ มหาลลภิกษุณั สพพเมตึ วตตี กตตพพิ, เอตึ อภิโรนเตน วิหารมชเม นิสีทิตุ น วฏฐติ, ตเวว โทโส, เอเต ภิกษุ ขมาเปหิตี.

“เอเต มั ฆนเต อภิโกสึสุ, นานั เอเต ขมาเปมิตี.

“ติสสะ มา เอวั กิริ, ตเวว โทโส, ขมาเปหิ เนติ.

“น ขมาเปมิ ฆนเตติ.

อถ สตถา, “ทพพโจ เอส ฆนเตติ ภิกษุหิ วุตเต, “น ภิกษเว อิทาเนว, ปุพเพเปส ทพพโจเยวาติ วตวา

“อิทานิ ตาวสส ฆนเต ทพพจภาโว อมเหหิ ญาโต, อตีเต กิมกาสีติ วุตเต “เตนหิ ภิกษเว สุณนถาติ วตวา อตีตึ อหริ:

[บุรพกรรมของพระติสสะ]

อตีเต, พาราณสียั พาราณสีราเช รชชั กาเรนเต, เทวโล^๑ นาม ตาปโส อฏฐ มาเส หิมวณเต วสิตวา

โลณมพิลเสวนตถาย จตตาโร มาเส นครั อุนิสสาย วสิตุกาโม หิมวณตโต อาคนตวา นครทวารपालเก ทิสวา ปุจฉิ

“อิมั นครั สมปตตพพชิตา กตถ วสนตีติ.

“กุมภการสาลาญั ฆนเตติ.

โส กุมภการสาลั คนตวา ทวาเร ฐตวา “สเจ เต อครุ วเสยยาม, เอกรตตี सालายนติ อาห.

กุมภกาโร “มยหึ รตตี सालายั กิจจันตถิ, มหตี सालา, ยถาสุขั วสถ ฆนเตติ सालั นิยยาเทสิ.

ตสมึ ปวิสิตวา นิสินเน, อปโรปี นารโท นาม ตาปโส หิมวณตโต อาคนตวา กุมภการั เอกรตตีवासั ยาจิ.

กุมภกาโร “ปฐมาคโต อิมินา สหตี เอกโต วสิตุกาโม ภเวยว วา โน วา, อตตานัน ปรีโมเจสสามีติ จินเตตวา

“สเจ ฆนเต ปฐมูปคโต โรเจสสติ, ตสส รุจिया วสถาติ อาห.

โส ตึ อุปสงกมิตวา “สเจ เต อาจริย อครุ, มยเมตถ เอกรตตี วเสยยามาติ.

“มหตี सालา, ปวิสิตวา เอกมณเต วสชาติ วุตเต, ปวิสิตวา ปุเรตรั ปวิฏฐสส อปรภาเค นิสีหิ.

[โทษของการนอนไม่เป็นที่]

อุโปปี สาราณียํ ถํ กเถตฺวา สยนาเล นารโห เทวลสฺส นิปชชนฺฐานญจ ทวารญจ สลลฺกเขตฺวา นิปชฺชิตฺติ.

โส ปน เทวโล นิปชชมาโน อตฺตโน นิสินฺนฐานเณ อนิปชฺชิตฺวา ทวารมชเณ ติริยํ นิปชฺชิตฺติ.

นารโห รตตี นิกขมนฺโต ตสฺส ชฺฐาสฺ อุกกมิ.

“โก มํ อุกกมิตี วุตฺเต, “อาจริย อหนฺติ อาห.

“กฺกุชฺฉิล อรณฺญโต อากนฺตฺวา มม ชฺฐาสฺ อุกกมสฺสตี.

“อาจริย ตุมหากํ อีธ นิปนฺนภาวํ น ชานามิ, ชมถ เมติ วตฺวา, ตสฺส กนฺทนฺตสฺเสว, พหิ นิกขมิ.

อิตโร “อํ ปวิสฺนฺโตปิ มํ อุกกเมยฺยาติ ปริวตฺเตตฺวา ปาทฺฐานเณ สีสํ กตฺวา นิปชฺชิตฺติ.

นารโหปี ปวิสฺนฺโต “ปฐฺมมฺปาหํ อาจริเย อปรชฺฉมิ, อิทานิสฺส ปาทปสฺเสน ปวิสฺสสามิตี จินฺเตตฺวา อากจฺฉนฺโต คีวาย อุกกมิ.

“โก เอโสติ วุตฺเต, “อํ อาจริยาติ วตฺวา

“กฺกุชฺฉิล ปฐฺมํ ชฺฐาสฺ อุกกมิตฺวา อิทานิ คีวาย อุกกมสิ อภิสปฺสสามิ ตนฺติ วุตฺเต

“อาจริย มยํ โทโส นตฺถิ, อํ ตุมหากํ เอวํ นิปนฺนภาวํ น ชานามิ,

‘ปฐฺมํปิ เม อปรารํ อตฺถิ, อิทานิ ปาทปสฺเสน ปวิสฺสสามิตี ปวิญฺโฐมฺหิ, ชมถ เมติ อาห.

[ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน]

“กฺกุชฺฉิล อภิสปฺสสามิ ตนฺติ.

“มา เอวํ อกริตฺถ อาจริยาติ.

โส ตสฺส วจฺนํ อนาถยิตฺวา

“สทฺสสรฺสี สตเตโซ

สุริโย ตมวิโนทโน

ปาโต อุทฺยนฺเต สุริเย

มฺุทฺธา เต ผลฺตุ สตฺตธาติ

ตํ อภิสปิเยว.

นารโห “อาจริย มยํ โทโส นตฺถิ. มม วทฺนตฺสฺเสว, ตุมเห อภิสปิถถ.

ยสฺส โทโส อตฺถิ, ตสฺส มฺุทฺธา ผลฺตุ, มา นิทฺโทสฺสสาติ วตฺวา

“สทฺสสรฺสี สตเตโซ

สุริโย ตมวิโนทโน

ปาโต อุทฺยนฺเต สุริเย

มฺุทฺธา เต ผลฺตุ สตฺตธาติ

อภิสปิ.

โส ปน มหฺานฺภาโว อตีเต จตฺตาฬีส อนาคเต จตฺตาฬีสชาติ อสฺตีกฺกเป อนุสฺสรตี

ตสฺมา “กสฺส นุ โข อุปริ สาโป ปตีสสตีติ อุปฺชาเรนฺโต “อาจริยสฺสาตี ญฺตฺวา
ตสฺมี อนุกมฺปํ ปฏิจฺจ อิทธิพลฺลน อรุณฺคฺคฺมณํ นิวาเรสิ.

[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราช]

นาคฺรา, อรุณฺ อนุคฺคจฺฉนฺเต, ราชนวารี คนฺตฺวา “เทว, ตฺยิ รชฺชํ กฺาเรนฺเต, อรุณฺ น อรุณฺธาตี” อรุณฺ โน อรุณฺธาเปหีตี กนฺทิสฺ.

ราชา อตฺตโน ภายกมฺมาทีนิ โอลเณนฺโต กิณฺจิ อยฺตุตํ อทิสฺวา “กั นุ โข การณฺนตี จินฺเตตฺวา
“ปพฺพชิตานํ วิวาเทน ภาวิตพฺพนตี ปรีสงฺกมาโน “กจฺจิ อิมสฺมี นคเร ปพฺพชิตา อตฺถิติ ปุจฺฉิ.

“หิโยโย สายํ กุมฺภการสาละ อาคตา อตฺถิ เทวาทิ วุตฺเต, ตํขณฺณญฺเวยว ราชา อุกฺกาหิ ธาริยมานาหิ ตตฺถ คนฺตฺวา
นารทํ วนทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสินฺโน อาห

“กมฺมฺนตา นปฺวตฺตฺนตี ชมฺพฺุทีปสฺส นารท
เกน โลโก ตโมฏฺโต ตํ เม อกฺขาหิ ปุจฺฉิโตตี.

นารทो สพฺพํ ปวตฺตี อจฺจิกฺขิตฺวา “อิมินา การณฺนนาหํ อิมินา อภิสปีโต,
อถาหํ ‘มยหํ โทโส นตฺถิ ยสฺส โทโส อตฺถิ, ตสฺเสว อุปริ สาโป ปตฺตฺติ วตฺวา อภิสปี.
อภิสปีตฺวา จ ปน ‘กสฺส นุ โข อุปริ สาโป ปตีสสตีติ อุปฺชาเรนฺโต ‘สุริยคฺคฺมณฺเวลาย อาจริยสฺส มุทฺธา สตฺตธา ผลิสฺสตีติ
ทิสฺวา เอตสฺมี อนุกมฺปํ ปฏิจฺจ อรุณฺสส อุกฺคนฺตุํ น เหมตี.

“ถํ ปนสฺส ภาเน อนฺตราโย น ภาเวยยาตี.

“สเจ มํ ขมาเปยฺย, น ภาเวยยาตี.

“เตนหิ ขมาเปหีตี.

“เอโส มํ ชฆาสุ จ คีวาย จ อกฺกมิ, นาหํ เอตํ กุณฺชภูลํ ขมาเปมีตี.

“ขมาเปหิ ภาเน, มา เอวํ กรีตี.

“น ขมาเปมีตี, “มุทฺธา เต สตฺตธา ผลิสฺสตีติ วุตฺเตปิ, น ขมาเปสิเยว.

อถ นํ ราชา “น ตฺวํ อตฺตโน รุจฺจียา ขมาเปสฺสตีติ หตฺถปาทกฺุจฺฉิควาสฺ ตํ คาหาเปตฺวา นารทสฺส ปาทฺมุเล โอนมาเปสิ.

นารทो “อฺภูเรหิ อาจริย, ขมามิ เตตี วตฺวา “มหาราช นายํ ยถาเมเนน ขมาเปตี, อวิทุเร เอโก สโร อตฺถิ,
ตตฺถ นํ สีเส มตฺติกาปิณฺฑํ กตฺวา คลปฺมาเน อุกฺเก ฐฺปาเปหีตี อาห.

ราชา ตถา ภาเรสิ.

นารทो เทวลํ อามนฺเตตฺวา “อาจริย, มยา อิทธิยา วิสสฺสฺฐาย, สุริยสนฺตาเป อฺภูทฺหนฺเต,
ตฺวํ อุกฺเก นิมุขชิตฺวา อญฺเญน ฐฺาเนน อุตฺตริตฺวา คจฺฉเยยาสีตี อาห.

ตสส สุริยรสีหิ สมมุญฐมตโตว มตติกาปิณโฑ สตตธา ผลิ.

โส นิมุชชิตวา อญญเณน ฐาเนน ปลายิ.

[เวรไม่ระงับด้วยผูกเวร]

สตถา อิมิ ฌมมเทสนน อหริตวา “ตทา ภิกขเว ราชา อานนโฑ อโหสิ, เทวโล ติสโส, นารโฑ อหเมว,
เอวံ ตทาเปส ทุพพโจเยวาติ วตวา ติสสตะเถริ อามนเตตวา
“ติสส ภิกขุโน หิ ‘อสุเกนาห อุกกุฏโฐ, อสุเกน ปหโฐ, อสุเกน ชิโต, อสุโก เม ภณช อหาสีติ จินเตนตสส,
เวรณนาม น วุปสมมติ. เอวံ ปน อุนุปนยหนตเสว อุปสมมติติ วตวา อีมา คาถา อภาสิ

“อกโกจฉิ ม, อวริ ม,	อชินิ ม, อหาสี เม’
เย จ ต อุนุปนยหนติ,	เวร เตส น สมมติ.
‘อกโกจฉิ ม, อวริ ม,	อชินิ ม, อหาสี เม’
เย จ ต นุปนยหนติ,	เวร เตสุปสมมติติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ **อกโกจฉิตติ:** อกโกสิ.

อวริติ: ปหริ.

อชินิตติ: กุฏสภช โอตารเณน วา วาทปปฏิวาเทน วา กรณุตตริยกรเณน วา ม อเชสิ.

อหาสีติ: มม สนตกั วตถาที่สุ ยงกิลยจิเทว อวหริ.

เย จ ตตติ: เยเกจิ เทวา วา มนุสสา วา คหญฐา วา ปพพชิตา วา ต ‘อกโกจฉิ มนติอาทิวตถุกั โกร
สภญจรั วिय นทธินา ปุตติมจฉาที่นิ วिय จ กุสาที่หิ ปุนปุน เวฐนตดา อุนุปนยหนติ, เตส สกั อุนุปนน เวร น สมมติ น อุปสมมติ.

เย จ ต นุปนยหนตติ: อสติอมนสิการวเสน วา กम्मปจจเวกขณวเสน วา เย ต อุกโกสาทิวตถุกั โกร
“ตยาปิ โกจิ นิทโโส ปุริมภเว อุกกุฏโฐ ภวิสสติ, ปหโฐ ภวิสสติ, กุฏสภช โอตาระตวา ชิโต ภวิสสติ,
กสสจ เต ปสยห กิลยจิ อจฉินน ภวิสสติ;

ตสมา นิทโโส หุตวาปิ อุกโกสาที่นิ ปาปุณาสีติ เอวံ น อุนุปนยหนติ, เตส ปมาเทน อุนุปนนมิ เวร
อิมินา อุนุปนยหนเนน นิรินธโน วिय ชาตเวโท อุปสมมติติ.

เทสนาปริโยसाने สตสทสสภิกขุ โสตาปตติผลาที่นิ ปาปุณิสสุ.

ฌมมเทสนา มหาชนสส สาทถิกา อโหสิ.

ทุพพโจปิ สวโจ ชาโตติ.

๔. กาลียกขินิยา อุปตติวตถุ.

“น ทิ เวเรน เวรานีติ อิมั ฌมมเทสนัน สตถา เขตวเน วิหรนโต อญญตรั วณมิตถิ อารพภ กเถสิ.

[มารดาหกรรยาให้บุตร]

เอโวกิ ภิร กุญมพิกปุตุโต ปิตริ กาลกเต เขตเต จ ฆเร จ สพพกมมานิ อตตนาเว กโรนโต มาตรั ปฏิกคิ.

อถสส มาตา “กุมาริกั เต ตาต อาเนสสามิตี อาห.

“อมม มา เอว วเทถ, อห ยาวซีว ตุมเห ปฏิกคิสามิตี.

“ตาต เขตเต จ ฆเร จ กิจจ ตวเมว กโรสิ, เตน มยห จิตตสุขิ นาม น โหติ, อาเนสสามิ เตติ.

โส ปุนปุน ปฏิกขิปิตวาปิ ตุนหิ อโหสิ.

สา เอกิ กุลั คนตุ์ เคหา นิภขมิ.

อถ นั ปุตโต “กตรกุลั คจจถาติ ปุจจิตวา, “อสุกนนามาติ วุตเต, ตตถ คมนั ปฏิสเสตวา อตตโน อภิรุจิตั กุลั อาจิกขิ.

สา ตตถ คนตวา กุมาริกั วาเรตวา ทิวสั ววญญเปตวา ตั อาเนตวา ตสส ฆเร อกาสิ.

สา วณมา อโหสิ.

อถ นั มาตา “ปุตต ตว อตตโน รุจिया กุมาริกั อานาเปสิ. สา อิทานิ วณมา ซาตา. อุปตตกถจ นาม กุลั วินสสติ.

ปเวณิ น ฆฎิยติ. เตน อญญ เต กุมาริกั อาเนสสามิตี “เตน อลั อมมาติ วุจจมานาปิ ปุนปุน กเถสิ.

วณมิตถิ ตั กถ สุตวา “ปุตตา นาม มาตาปิตุน วจัน อติกมิตุ น สกโกนติ.

อิทานิ อญญ วิชายนี อิตถิ อาเนตวา มั ทาสีโกเคน ภูณชิสสติ ยนุนนาห สยเมเวกั กุมาริกั อาเนยยนติ จินเตตวา

เอกิ กุลั คนตวา ตสสตถาย กุมาริกั วาเรตวา “กินนามเต อมม เวสสิตี เตหิ ปฏิกขิตตา

“อห วณมา. อุปตตกั กุลั วินสสติ. ตุมหากั ชิตา ปุตต ปฏิลภิตวา กุญมพสส สามินิ ภวิสสติ. เทถ ตั มยห สามิกสชาติ

ยาจิตวา สมปฏิจจาเปตวา อาเนตวา สามิกสส ฆเร อกาสิ.

อถสสา เอตทโหสิ “สจายั ปุตต วา ชิตร วา ลภิสสติ, อยเมว กุญมพสส สามินิ ภวิสสติ,

ยถา ทารกั น ลภติ, ตเถว นั กาทุ วญญตีติ.

[เมียบลวงปรุงยาทำลายครรรค์เมียน้อย]

อถ นั อาห “ยทา เต กุจฉิยั คพโภ ปติภุฐาติ, ตทา เม อาโรเจยยาสีติ.

สา “สาธูติ ปฏิสุตวา, คพโภ ปติภุฐิต, ตสสา อาโรเจสิ.

ตสสา ปน สาเยว นิจจ ยาคุกตตเตติ.

อดสสา อาหารเนว สหธิ คพภปาตนเกสซุช อทาสี.

คพโภ ปติ.

หุติยมปิ คพภ ปติภูจฺจิตเต, ตสสา อารโจะสิ.

อิตรปิ หุติยมปิ ตเถว ปาเตสิ.

อด นํ ปฏฺวิสสทฺธิโย ปุจฺจิสฺสุ “กจฺจ เต สปัตตี อนฺตรายํ กโรตฺตี.

สา ตมตฺถํ อารโจะตฺวา “อนฺรพาลे กสฺมา เวมกาสี, อยํ ตว อิสฺสรียภเยน คพภปาตนเกสซุช โยเซตฺวา เทติ,
เตน เต คพโภ ปตติ, มา ปุณ เวมกาสีตี วุตฺตา ตติยวาระ น กเถสิ.

อดสสา อิตรา อุทฺรํ ทิสฺวา “กสฺมา มยฺหํ คพภสฺส ปติภูจฺจิตฺถาวํ น กเถสิตี วตฺวา,
“ตฺวํ มํ อานตฺวา เทว วาเร คพภํ ปาเตสิ กิมตฺถํ ตฺยหํ กเถมีตี วุตฺเต, “นฏฺฐาทานิมฺหิติ จินฺเตตฺวา
ตสสา ปมาทํ โอลเณตฺตี, ปริณเต คพภ, โอการฺสํ ลภิตฺวา เกสซุช โยเซตฺวา อทาสี.

คพโภ ปริณตตฺตา ปตติตุํ อสภโกนฺโต ติริยํ นิปชฺชติ.

ติพฺพา ขรา เวทนา อุปฺปชฺชติ.

ชีวิตสฺสยํ^๑ ปาปฺถนิ.

สา “นาสิตฺมฺหิ ตยา, ตวเมว มํ อานตฺวา ตโย ทารเก นาเสสิ,
อิทานิ สยํปิ นสฺสามิ อิตฺทานิ จุตฺตา ยกฺขินิ หุตฺวา ตว ทารเก ขาทิตฺตุํ สมตฺถา หุตฺวา นิพฺพตฺเตยฺยนฺติ ปตฺถนํ ฐเปตฺวา
กาลํ กตฺวา ตสฺมีเยว เคเห มชฺชาริ หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปิ สามิโก คเหตุวา “ตยา เม กุลฺลฺปะจฺเจเท กโตตติ กปฺปรชนฺนุกาที่หิ สฺโปลิตํ โปเถสิ.

สา เตเนววาพาเรน กาลํ กตฺวา ตตเถว กุกฺกุฏี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

[ผลัดกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร]

น จิรสฺเสว กุกฺกุฏี อดฺฆทานิ วิชಾಯิ.

มชฺชาริ อาคนฺตฺวา ตานิ ขาทิ.

หุติยมปิ ตติยมปิ ขาทิเยว.

กุกฺกุฏี “ตโย วาเร มม อดฺฆทานิ ขาทิตฺวา อิทานิ มํปิ ขาทิตฺตุกามาสิ, อิตฺทานิ จุตฺตา ตํ สปุตฺตํ ขาทิตฺตุํ ลเภยฺยนฺติ
ปตฺถนํ กตฺวา ตโต จุตฺตา ทิปินิ หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปิ มิคิ หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

ตสสา วิชาตวิชาตกาเล ทีปนี อาคนตวา ตโย วาเร ปุตตเก ขาทิ.

มีคิ มรณกาเล “อิมาย เม ติกขตตุ ปุตตา ขาทิตา, อิทานิ มปี ขาทิสสตี, อิโตทานิ จุตตา เอต สปุตตัง ขาทิตุ ลเภยยนตี ปตถนั กตวา กาลิ กตวา ยกขินี หุตวา นิพพตติ.

ทีปนีปี ตโต จุตตา สาวตถิยั กุลธิตา หุตวา นิพพตติ.

สา วุฑฒิปปุตตา ทวารคาเม ปติกุลิ อคมาสิ.

อปรภาเค ปุตตัง วิชาเย.

ยกขินี ตสสา ปยสหายิกาวณณน อาคนตวา “กุหิ เม สหายิกาตี ปุจฉิ.

“อนโตคพะเก วิชาตาตี อาหังสุ.

สา ตัง สุตวา “ปุตตัง นุ โข วิชาตา อุทาทุ ธัตถิ, ปสสิสสามิ นนตี ปวิสิตวา ปสสนตี วิย ทารกั คเหตุวา ขาทิตวา คตา.

หุตติยวาเรปี ตเถว ขาทิ.

ตติยวาเร อิตธา ครุคพะภา^๑ หุตวา สามิกัง อามนเตตวา “สามิ

อิมสมิ ฐาเน เอกา ยกขินี มม เทว ปุตเต ขาทิตวา คตา, อิทานิ มม กุลเคหัง คนตวา วิชาเยสสามิติ กุลเคหัง คนตวา วิชาเย.

ตทา सा ยกขินี อุทกวาริ คตา โหติ.

เวสสวณสส ทิ ยกขินิโย วาเรน อนตตโต สีสปรมปราย อุทกั ออาหารนติโย จาตุมาสจเจนปี ปณจมาสจเจนปี มุจจนตี.

อปรา กิลนตกาเย ชีวิตกขยปี ปาปุณนตี.

สา ปน อุทกวารโต มุตตมตดาว เวเคน ตัง ฆริ คนตวา “กุหิ เม สหายิกาตี ปุจฉิ.

“กุหิ นัง ปสสิสสสิ, ตสสา อิมสมิ ฐาเน ขาททารเก ยกขินี ขาทิติ, ตสมา กุลเคหัง คตาตี.

สา “ยตถ วา ตตถ วา คจฉตุ, น เม มุจจิสสตีตี เวรเวคสมุสสาหิตา นคราภิมุขี^๒ ปกขนทิ.

อิตธาปี นามคคหมทิวเส ตัง ทารกั นหาเปตวา นามัง กตวา “สามิ อิทานิ สกฆริ คจฉามาตี ปุตตัง อาทาย

สามิเกน สหิธี วิหารมชณคเตน มคเคน คจฉนตี ปุตตัง สามิกสส ทตวา วิหารโปกขณิยั นหาตวา อุตตริตวา ปุตตัง คเหตุวา,

สามิเก นหายนเต, ปุตตัง ปายมานา ฐิตา ยกขินี อาคจฉนตี ทิสวา สยขานิตวา

“สามิ เวเคน เอหิ อัย สา ยกขินิติ อุจจาสหัง กตวา ยาว ตสสาคนนัง สณฐาตุ อสกโกณตี นีวตติตวา

อนโตวิหาราภิมุขี^๓ ปกขนทิ.

๑ ม. ย. ครุการา.

๒ นคราภิมุขินิติ ยุตตริ.

๓ อนโตวิหาราภิมุขินิติ ยุตตริ.

[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร]

ตสมิ สมเย สตุธา ปริสมชฺเฒ ฌมฺมิ เทเสติ.

สา ปุตฺตํ ตถาคตฺตสฺส ปาทปิฏฺฐเฐ นิปชฺชาเปตฺวา “ตุมหากํ มยา เอส ทินฺโน, ปุตฺตสฺส เม ชีวิตํ เทถาติ อาท.

ทวารโกฏฐฺเก อธิวตฺถ สุมฺนเทโว ยกฺขินิยา อนฺโต ปวิสิตฺตํ นาทาสี.

สตุธา อานนฺทเถโร อามนฺเตตฺวา “คจฺฉานนฺท, ตํ ยกฺขินี ปกฺโกสาติ อาท.

เถโร ตํ ปกฺโกสิ.

อิตรรา “อโย ภาเน อากจฺฉตีติ อาท.

สตุธา “เอตฺ, มา สทฺทํ อกาสิตี วตฺวา ตํ อากนฺตฺวา ฐิตํ

“กสมฺมา เอวํ กโรสิ, สเจ ทิ ตุมเห มาทิสฺสสฺส พุทฺธสฺส สมนฺนชิภาวํ นาคมิสฺสส,

อหิณฺกุลานํ วิย เวรํ อจฺฉนฺทนนํ วิย กาโกพฺพานํ วิย จ กปฺปฏฺฐิติกํ โว เวรํ อภวิสฺส. กสมฺมา เวรปฺปฏิเวโร กโรถ.

เวโร ทิ อเวเรน อุปสมฺมตี, โน เวเรนาติ วตฺวา อิมํ คาลมาท

“น ทิ เวเรน เวรานิ

สมมนฺตึช กุทาจนํ.

อเวเรน จ สมมนฺตี

เอส ฌมฺโม สนนฺตโนตี.

[แก้อรรถ]

ตตถ น ทิ เวเรนาติ: ยถา ทิ เขฬฺสังฆานิภาทิสฺสจิมกฺขิตฺตฺฐานํ เตเหว อสุจฺจิทิ โธวณฺโตปิ สฺสุทฺธํ นิคฺคณฺธํ กาทฺตํ สกฺโกตี, อถโช
ตํ ฐานํ ภิชฺชโยโส มตฺตตาย อสุทฺธตรณฺจ ทฺคฺคณฺธตรณฺจ โหตี;

เอวเมว อถโกสนฺตํ ปจฺจกโกสนฺโต ปหฺรณฺตํ ปฏฺฐิปฺปหฺรณฺโต เวเรน เวรํ วุสฺสมตฺตํ น สกฺโกตี, อถโช ภิชฺชโย ภิชฺชโย เวรเมว กโรตี.

อติ เวรานิ นาม เวเรน กิสฺสมิถฺจิปิ กालเ น สมมนฺตี, อถโช วทณฺตเวยว.

อเวเรน จ สมมนฺตีติ:

ยถา ปน ตานิ เขฬาทินิ อสุจฺจินิ วิปฺปสนฺเนน อุตฺเทน โธวียนานานิ วินฺสสนฺตี, ตํ ฐานํ สฺสุทฺธํ โหตี นิคฺคณฺธํ;

เอวเมว อเวเรน ขนฺตีเมตฺตเฑทฺเทน โยนิโสมนสิกาเรน ปจฺจเวกฺขณฺเนน เวรานิ วุสฺสมมนฺตี ปฏฺฐิปฺปสฺสมณฺตี อภาวํ คจฺฉนฺตี.

เอส ฌมฺโม สนนฺตโนตี:

เอส อเวเรน เวรวุสฺสมนฺสงฺขาโต โปราณโก ฌมฺโม สพฺเพสํ พุทฺธปจฺเจกพุทฺธชฺชีนาสวานํ คตฺมคฺโคตี.

คาลาปริโยसानเ สา ยกฺขินี โสตาปตฺติมเล ปติฏฺฐทฺธิ.

สมฺปตฺตปริสายปิ เทสนา สาทฺถิกา อโหสิ.

[นางยักษิณีรู้ฝนมากฝนน้อย]

สตุธา ตํ อติถิ อาท “เอติสฺสา ทว ปุตฺตํ เทหิติ.

“ภายามิ ภนเตติ.

“มา ภายิ, นตถิ เต เอตํ นิสสาย ปริปนโถติ.

สา ปุตตํ ตสสา อทาสี.

สา ตํ คเหตุวา จุมพิตวา อาลึงคิตวา ปุน มาตฺยเวท ทตฺวา โรทิตุํ อารภี.

อถ นํ สตถา “กิเมตฺนติ ปุจฺฉิ.

“ภนเต อหํ ปุพฺเพ ยถา ตถา ชีวิตํ กปฺเปตฺตีปี กุจฺฉิปุริ นาม นาลตถํ, อิทานิ กถํ ชีวิสฺสามีติ.

อถ นํ สตถา “มา จินตยิตฺติ สมสฺสาเสตฺวา ตํ อิตถิ อาท

“อิมํ เนตฺวา อตฺตโน เคะ นิวาสาเปตฺวา อคฺคยาคุมฺตเตหิ ปฏฺชิคฺคาหิตฺติ.

สา ตํ เนตฺวา ปิฏฺฐิวฺเส ปติฏฺฐาเปตฺวา อคฺคยาคุมฺตเตหิ ปฏฺชิคฺคิ.

ตสฺสา วิทฺธิปฺรณฺทกาเล มุสลํ มุทฺธํ ปฺรณฺทํ วิย อฺปฏฺฐาติ.

สา สหายิกํ อามนฺเตตฺวา “อิมสฺมี ฐฺาเน วสิตุํ น สกฺขิสฺสามิ, อณฺญตถ มํ ปติฏฺฐาเปหิตฺติ วตฺวา

“มุสลฺลาลายํ อุกฺกจฺจาญฺยํ อุกฺกเน นิมฺพโกเส สงการกฺกุ ความทฺวาเรติ เอเตสุ ฐฺาเนสุ ปติฏฺฐาปิตาปี

“อิธ เม มุสลํ สีสํ ภินฺทนต์ วิย อฺปฏฺฐาติ, อิธ ทารกา อฺจฺฉิฏฺฐทกํ โอตฺทาเรนฺติ, อิธ สุนฺชา นิปฺชชฺนติ,

อิธ ทารกา อสุจํ กโรนฺติ, อิธ กจฺวรํ ฉพฺเพนฺติ, อิธ ความทฺารกา ลกฺขโยคฺคํ กโรนฺตีติ สพฺพานิ ตานิ ปฏฺทิกฺขิปี.

อถ นํ พหิตฺคาเม วิวิตฺโตกาเส ปติฏฺฐาเปตฺวา ตตถ ตสฺสา อคฺคยาคุมฺตตาทินิ หริตฺวา ปฏฺชิคฺคิ.

สา ยกฺขินี เอวํ จินฺเตสิ “ออยฺ เม สหายิกา อิทานิ พฺหุปการา, หนฺทาหํ กิลฺลิจิ ปฏฺฐิคุณฺํ กโรมีติ

“อิมสฺมี สํวจฺจเร สุพฺพภูฏฺฐิกา ภวิสฺสติ, ถลฺลฐฺาเน สสฺสํ กโรหิ,

อิมสฺมี สํวจฺจเร พุพฺพภูฏฺฐิกา ภวิสฺสติ, นินฺนฐฺาเนยฺเว สสฺสํ กโรหิตฺติ สหายิกาย อารโจะสิ.

เสสฺชเนหิ กตฺสสฺสํ อติอุทเก^๑ วา อนฺทเกน^๒ วา นสฺสติ.

ตสฺสา สสฺสํ อติวิย สมปฺชชฺติ.

[นางยักษิณีเริ่มตั้งสลากภัตร]

อถ นํ “อมมฺ ตยา กตํ สสฺสํ เนว อจฺจาทเกน นสฺสติ น อนฺทเกน^๒ นสฺสติ, สุพฺพภูฏฺฐิพฺพภูฏฺฐิภาวํ ญตฺวา กมมํ กโรสิ,
กํ นุ โข เอตฺนติ ปุจฺฉิสฺสุ.

๑ อจฺจาทเกนาติ ยุตฺตตรํ.

๒ อนฺทเกนาติ ยุตฺตตรํ.

“อมหากัม สหายิกา ยกขินิ สุพพภูฏิตุพพภูฏิตาวั อาจิกขติ, มยํ ตสสา วจเนน ถลนินเนสุ สสสานิ กโรม,
เตน โน สสสํ สมปะชชติ, กิ น ปสสถ นิพพชํ อมหากัม เคหโต ยาคุกตตาทินิ หริยมานานิ, ตานิ เอติสสา หริยนฺติ,
ตุมเหปี เอติสสา อคฺคยาคุตตาทินิ หรถ, ตุมหากมปี กมมนเต โอลเกสสตีติ.

อถสสา สกลนครวาสีโน สกการํ กรีสสุ.

สาปี ตโต ปฏฐาย สพเพสํ กมมนเต โอลเกนตี ลากคคปตตาทา อโหสิ มหาปริวารา.

สา อปรภาเค อฏฐ สลากภตตานิ ปฏฐเปสิ.

ตานิ ยาวชชกาลา ทิยนฺติเยว.

อิทํ กาลียกขินิยา อุปุตติวตถุ.

๕. โกสมพิทกตถุ.

“ประ จ น วิชานนตติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เซตวเน วิหรนโต โกสมพิเก ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[พระวินัยธรรกับพระธรรมกถิกะถกเถียงกันเรื่องวินัย]

โกสมพิยั ทิ ไหลสิตารามะ ปญจสตปญจสตปริวาราว เทว ภิกขุ วิหริสสุ วินยธโร จ ฌมมกถิกะ จ.

เตสุ ฌมมกถิกะ เอกทิวสั สรีรวลลขั กตวา อุทกโกฏฐะเก อัจจนอุทกาวเสสั ภาชเน รฐเปตวา นิภขมิ.

ปจจา วินยธโร ตตถ ปวิฏฐั ตั อุทกั ทิสวา นิภขมิตวา อิตริ ปุจฉิ “อาวุโส ตยา อุทกั รฐปิตนติ.

“อาม อาวุโสติ.

“ก็ ปเนตถ อาปตติถาวั น ชานาสีติ.

“อาม น ชานามีติ.

“โหตาวุโส, เอตถ อาปตตีติ.

“เตนทิ ปฎิกักริสสามิ นนติ

“สเจ ปน เต อาวุโส อสณัจจจ อสติยา กตั, นตถิ อาปตตีติ.

โส ตสสา อาปตติยา อนาปตติทิสฐิ อโหสิ.

วินยธโรปิ อตตโน นิสสิตกานั “อัย ฌมมกถิกะ อาปตตี อาปชชมาโนปิ น ชานาตีติ อาโรเจสิ.

เต ตสส นิสสิตเก ทิสวา “ตุมหากั อุปชฌายเ อาปตตี อาปชชิตวาปิ อาปตติถาวั น ชานาตีติ อาหังสุ.

เต คนตวา อตตโน อุปชฌายสส อาโรเจสุ.

โส เอวมาท “อัย วินยธโร ปุพเพ “อนาปตตีติ วตวา อิทานิ ‘อาปตตีติ วทติ, มุสาวาทิ เอโสติ.

เต คนตวา “ตุมหากั อุปชฌายเ มุสาวาทิถิ กถียิสสุ.

เต เอวั อณญมณญั กถหิ วทตถียิสสุ.

ตโต วินยธโร โอกาสั ลภิตวา ฌมมกถิกสส อาปตติยา อทสสเน อุทเชปนียกมมัม อกาสิ.

ตโต ปฎฐาย เตสั ปจจยทายกา อุปฎฐากาปิ เทว โกฎฐาสา อหะสิ.

โหวาทปฎิกคาคาทิกา ภิกขุณิโยปิ อารกขเทวตาปิ ตาสั สนทิสฐิสสมภตตา อากาสฐิสฐเทวตาปิ ยาว พรหมโลกาปิ สพเพ ปุณฺณชชนา เทว ปกขา อหะสิ.

ยาว อภิภูฏภวณา ปน เอกนินนาท โกลาหล อคมาสิ.

[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน]

อเถโก ภิกขุ ตถาคตฺ ออุปสงกมิตวา

อุกฺเขปกานํ “ธมฺมิเกเนวายํ กมฺเมน อุกฺขิตโตติ ลพฺธิ

อุกฺขิตตานาวุตตกานํ “อธมฺมิเกน กมฺเมน อุกฺขิตโตติ ลพฺธิ

อุกฺเขปกเทหิ วาริยมานานปี จ เตสํ ตํ อนุปริวารेतวา วิจรณภาวํ อาโรเจสิ.

ภควา “สมคฺคา กิร โทหนตุติ เทว วาเร เปเสตวา “น อิจฺฉนฺติ ฆนฺเต สมคฺคา ภวิตฺนฺติ สุตวา

ตติยวาเร “ภินฺโน ภิกฺขุสงฺฆเ ภินฺโน ภิกฺขุสงฺฆเติ สุตวา

เตสํ สนฺตํ คณฺตวา อุกฺเขปกานํ อุกฺเขปนเ อิตเรสญจ อาปตฺติยา อทสฺเสน อาทินฺวํ กเถตวา

ปฺน เตสํ ตตฺถเว เอกสิมายํ อโปสธาทีนํ อนุชานิตวา

ภตฺตคฺคาทีสุ ฆนฺตชนชาตานํ “อาสนนฺตริกาย นิสีทิตพฺพนฺติ ภตฺตคฺเค วตฺตํ ปญฺญาเปตวา

“อิทานปี ฆนฺตชนชาตา วิหรนฺตีสฺติ สุตวา

ตตฺถ คณฺตวา “อลํ ภิกฺขเว มา ฆนฺตชนนฺตืออาทีนํ วตฺวา

“ภิกฺขเว ฆนฺตชนกลหฺวิคฺคหฺวิวาทา นามเต อนตฺถการกา กลหํ นิสฺสาย ทิ ลมฺภิกกาปี สกฺกณิกา หตฺถินาคํ ชีวิตกฺขยํ ปาเปสฺสีติ ลมฺภิกชาตํ กเถตวา

“ภิกฺขเว สมคฺคา โทฬ มา วิวทล วิวาทํ นิสฺสาย ทิ อนเกสทสฺสวณฺณกาปี ชีวิตกฺขยํ ปตฺตาติ วมฺภิกชาตํ กเถสิ.

[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ]

เอวปี เตสุ วจัน อนาทิยนเตสุ,

อญฺญตฺเรน ธมฺมวาทีนา ตถาคตฺตสฺส วิหเส อนิจฺฉนฺเตน “อาคเมตฺ ฆนฺเต ภควา ธมฺมสฺสามิ,

อปโปสฺสุโก ฆนฺเต ภควา ทิภูฏธมฺมสุขวิหารํ อนุยฺตุโต วิหฺรตุ,

มยเมเตน ฆนฺตชนน กลเหน วิคฺคเหน วิวาทเน ปญฺญาภิสฺสามาตี^๑ วุตเต,

“ภูตฺพุพฺพํ ภิกฺขเว พาราณสียํ พฺรหฺมทตฺโต นาม กาสีราชา อโหสิตี^๒

พฺรหฺมทตฺเตน ทิฆีตีสฺส โกสฺสรณฺโณ รุชฺชํ อจฺฉินฺทิตวา อญฺญาตฺกเวเสน วสนฺตสฺส มาริตภาวญฺเจว

ทิฆาฏุมฺมาเรน อตฺตโน ชีวเต ทินฺเน ตโต ปญฺญาเย เตสํ สมคฺคภาวญฺจ กเถตวา

“เตสํ ทิ นาม ภิกฺขเว ราชุนํ อาทินฺนทณฺฑานํ อาทินฺนสฺตถานํ เอวรूपํ ขนฺติโสฺรจฺจํ ภวิสฺสติ

อิธ โข ตํ ภิกฺขเว โสภเถ, ยํ ตุมฺहे เอวํ สวากฺขาเต ธมฺมวินเย ปพฺพชิตา สมานา ขมา จ ภเวยยาถ โสฺรตา^๓ จาติ

โหวทิตฺวาปี เนว เต สมคฺเค กาทฺตุ อสฺกขิ.

๑ วิ. มหฺวา. ๕/๓๒๑, ๓๒๒, ๓๓๕.

๒ วิ. มหฺวา. ๕/๓๒๒.

๓ วิ. มหฺวา. ๕/๓๓๔-๓๓๕.

[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน]

โส ตาย อากิณณวิหารตาย อุกกณฐิตโต “อหัง โข อิทานิ อากิณโณ ทุกขัง วิหรามิ, อิเม จ ภิกขุ มม วจันนํ น กโรนติ,
ยณฺณุนาหํ เอโก คณฺมहा วูปกฺกฐโร วิหเรยฺยนติ จินเตตฺวา โกสมพิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา อนปฺโลเกตฺวา ภิกขุสงฺฆํ
เอกโกว อตฺตโน ปตฺตจิวรมาทาย พาลกโลณการามํ คนฺตฺวา ตตถ ภคฺตฺเถรสฺส เอกจาริกวตฺตํ กเถตฺวา
ปาจันนํสมิททาเย ตินฺณํ กุลปฺตฺตานํ สามคฺคีรसानิสฺสํ กเถตฺวา เยน ปารีเลยยํกํ ตทวสฺริ.

[พวกอุบาสกทรงมานภิกษุ]

ตตร สุทํ ภควา ปารีเลยยํกํ อุปนิสฺสาย รกฺขิตฺวอนฺนสฺสเท ภาทฺทสาลมูเล ปารีเลยยเกน หตฺถินา อุปฺภูจฺฉิยาโน
ผาสฺกํ วสฺสวาสํ วสฺสิ.

โกสมพิวาสินีปิ โข อุปาสกา วิหารํ คนฺตฺวา สตถารํ อปฺสสนฺตา “กุหิ ภนฺเต สตถาติ ปุจฺฉิสฺสุ.

เต ภิกขุ อาหํสฺสุ “ปารีเลยยกวนฺนสฺสทํ คโตติ.

“กึการณา ภนฺเตเต.

“อมฺเห สมนฺคเค กาทุํ วายมิ, มยํ ปน น สมนฺคคา อหฺมฺหาติ.

“ภนฺเต ตุมฺเห สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา, ตสฺมี สามคฺคี กโรนฺเตปิ, สมนฺคคา น อหฺวตฺถาติ.

“เอวมาวุโสติ.

มนฺุสฺสา “อิเม สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา, ตสฺมี สามคฺคี กโรนฺเตปิ, สมนฺคคา น ชาตา.

มยํ อิเม นิสฺสาย สตถารํ ฏฺฐจฺจํ น ลภิมฺหา, อิเมสํ เนว อาสนํ ทสฺสาม, น อภิวาทนาทีนํ กริสฺสามาติ
ตโต ปฏฺฐาย เตสํ สามิจิมตฺตกํปิ น กริสฺสุ.

เต อุปฺปาหารตาย สฺสสฺमानา กติปาเหเนว อุชฺคา หุตฺวา อณฺณมณฺณญํ อจฺจยํ เทเสตฺวา ขมาเปตฺวา

“อุปาสกา มยํ สมนฺคคา ชาตา, ตุมฺहेปิ โน ปุริมสฺทิสฺสา โหถาติ อาหํสฺสุ.

“ขมาปิโต ปน โว ภนฺเต สตถาติ.

“น ขมาปิโต อาวุโสติ.

“เตนฺหิ สตถารํ ขมาเปเล, สตถุ ขมาปิตกาเล มยํปิ ตุมฺหากํ ปุริมสฺทิสฺสา ภวิสฺสามาติ.

เต อนฺโตวสฺสกาเวณ สตถุ สนฺติกํ คนฺตุํ อวิสฺหนฺตา ทุกฺเขน ตํ อนฺโตวสฺสํ วิตฺตินาเมสฺสุ.

[ช้างปารีเลยยกะอุปัฏฐากพระศาสดา]

สฺตถา ปน เตน หตฺถินา อุปฺภูจฺฉิยาโน สฺขํ วสฺสิ.

โสปี คณฺเ ปหาย ผาสฺสุวิหารตถาย ตํ วนฺนสฺสทํ ปาวิสฺสิ.

“ยถาห?

“อหฺ โข^๑ อากิณโณ วิหรามิ หตฺถีหิ หตฺถินีหิ หตฺถิกลภะหิ^๒ หตฺถิจฉาเปหิ, ฉินฺนคคานิ เจว ติณฺยานิ ขาทามิ,
โอมคโคภคคณจ เม สาขาภงคฺ ขาทนฺติ, อาวิลานิ จ ปานียานิ ปิวามิ,
โอมคานตสส^๓ เม อุตฺตติณฺณสส หตฺถินีโย กายํ อุปนิขฺสนฺติโย คจฺจนฺติ,^๔
ยณฺนุนาหํ เอโก คณฺมมหา วูปกฺกุโรหฺ วิหเรยฺยนฺติ.

อลฺโฆ โส หตฺถินาโค ยฺยูถา อปกฺกมฺม, เยน ปารีเลยยํ รกฺขิตฺวานสฺสเนโธ ภาทฺทสาลมฺมูลํ, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา จ ปน ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา โอลฺเลนฺโต อณฺญํ กิณฺจิจิ อทิสฺวา ภาทฺทสาลมฺมูลํ ปาเพน ปหฺรณฺโต
ตจฺเจตฺวา โสณฺฑาย สาขํ คเหตุวา สมนฺชฺชิตฺ.

ตโต ปฏฺฐาย โสณฺฑาย ฆมฺมํ คเหตุวา ปานียํ ปรีโกชนียํ อุปัฏฺฐเปติ, อุณฺโหนทเกน อตฺเถ สติ, อุณฺโหนทกํ ปฏฺฐียาเทติ.

กถํ?

หตฺถเณน กฏฺฐานิ ฆสฺสิตฺวา อคฺคํ สมนฺปาเทติ, ตํ ทารุณิ ปกฺขิปนฺโต ขาเลตฺวา ตตฺถ ปาสาณํ ปจิตฺวา
ทารุทฺทชฺชเณน ปวณฺณุตฺวา ปรีจฉินฺนํ ชุทฺทโกโสณฺชฺชียํ ชิปติ ตโต หตฺถํ โอมคานเรตฺวา อุทกสฺส ตตฺตภาวํ ขานิตฺวา
คณฺตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺ.

สตถา “อุทกํ เต ตาปีตํ ปารีเลยยกาตี วตฺวา ตตฺถ คณฺตฺวา นหายติ.

อลฺลสฺส นานาวิธานิ ผลานิ อาหริตฺวา เทติ.

ยथा ปน สตถา คามํ ปิณฺฑาย ปวิสฺติ, ตथा สตถุ ปตฺตจิวฺรมาทาย กุมฺภํ ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา สตถารา สหฺธิเยว คจฺจติ.

สตถา คามฺปจาร์ ปตฺวา “ปารีเลยยก อีโต ปฏฺฐาย ตยา คณฺตํ สกฺกา, อาหฺร เม ปตฺตจิวฺรนฺติ อาหฺราเปตฺวา
คามํ ปิณฺฑาย ปวิสฺติ.

โสปี ยาว สตถุ นิกฺขมฺนา ตตฺถเว รุทฺตฺวา สตถุ อาคมนฺกาลํ ปจฺจคฺคมนํ กตฺวา ปุริมฺนเยเนว ปตฺตจิวฺรํ คเหตุวา
วสนฺนุฏฺฐาเน โอมคานเรตฺวา วตฺตํ ทสฺเสตฺวา สาขาย วิชฺติ.

รตฺตี วาลมิกปรีปนฺณนิวารณฺตถํ มหนฺตํ ทณฺฑํ โสณฺฑาย คเหตุวา

“สตถารํ รกฺขิสฺสามีติ ยาว อรฺกฺคคฺคมนา วนฺสณฺฑสฺส อนฺตรนฺตเร วิจฺรติ.

ตโต ปฏฺฐายเเว กิร โส วนฺสเนโธ รกฺขิตฺวานสฺสเนโธ นาม ขาโต.

อรฺกฺคเณ อุคฺคเต, มุโขทกทานํ อาที กตฺวา เตเนว อุปาเยน สพฺพวตฺตานิ กโรติ.

๑ ปาลียมฺปน อหฺ โข เอตาหิ อากิณโณติ ทิสฺสติ.

๒ ย. หตฺถิกฺภเภาหิ.

๓ ตตฺถเว โอมคานา จ เมติ.

๔ อีโต ปรี อากิณโณ ทุกฺขํ น ผาสฺ วิหรามิ. ยณฺนุนาหนฺติ.

[วานรถายวรงน้ำผึ้ง]

อเถโก มกโกฏฺโฐ ตํ หตฺถิ อญฺญาย สมนุญฺญาย ตถาคตฺตสฺส อภิสมาจาริกํ กโรนฺโต ทิสฺวา “อหํปิ กิลฺยจิเวทว กริสฺสามิตี วิจฺรณฺโต
เอกทิวสํ นิมนฺนํทํ ทนฺนทกมรฺฐปฺปูลฺลํ ทิสฺวา ทนฺนทกํ ภณฺชิตฺวา ทนฺนทเกเนว สทฺธิ มรฺฐปฺปูลฺลํ สตฺถุ สนฺตํทํ ทริตฺวา
กทฺลิตฺตํ ฉินฺทิตฺวา ตตฺถ ฐฺเปตฺวา อทาสี.

สตฺถา คณฺหิ.

มกโกฏฺโฐ “กริสฺสตี นุ โข ปรีโกคํ น กริสฺสตีตี โอลเณนฺโต คเหตุวา นิสินฺนํ ทิสฺวา “กึ นุ โขตี จินฺเตตฺวา
ทนฺนทโกฏฺฐิ คเหตุวา ปรีวตฺเตตฺวา อุปฺธาเรนฺโต อนฺนทกานิ ทิสฺวา ตานิ สณฺนิกํ อปเนตฺวา ปุณฺ อทาสี.

สตฺถา ปรีโกคฺมกาสี.

โส ตฺถุฐฺมานโส ตํ ตํ สาขํ คเหตุวา นจฺจนฺโต อญฺญาสี.

อถสฺส คหิตฺสาขาปิ อฏฺกนฺตฺสาขาปิ ภิชฺชิ.

โส เอกสฺมิ ขาณฺมตฺถเก ปตีตฺวา นิพฺพิทฺทคฺคโต ปสนฺเนเนว จิตฺเตน กาลํ กตฺวา ตาวตีสฺวเนน ตีสโยชนิกเก กนฺกวิมาเน นิพฺพตฺติ
อจฺฉราสทฺสปริวารโ อโหสิ.

[พญาช้างสังเกตตฺวตฺรพระอานนท]

ตถาคตฺตสฺส ตตฺถ หตฺถินาเคน อุปฺนุญฺจิมานสฺส วสนภาโว สกฺลชมฺพฺทีเป ปากโกฏฺโฐ อโหสิ.

สวตฺถินฺครโต “อนาถปิณฺชิโก วิสาชา มหาอุปาสิกาทิ เอวมาทีนิ มหากุลานิ อานนทตฺเถรสฺส สาสนํ ปหิณฺนีสฺสุ
“สตฺถารํ โน ภนฺเต ทสฺเสถาติ.

ทิสฺวาสิโนปิ ปญฺจสตา ภิกฺขุ วุตฺถวสฺสา อานนทตฺเถโร อุปฺสงฺกมิตฺวา “จิสฺสฺสตฺวา โน อาวุโส อานนท ภควโต สมนฺนทฺธา ฐมฺมิกถา,
สาธฺมมฺยํ อาวุโส อานนท ลเภยยาม ภควโต สมนฺนทฺธา ฐมฺมิกถํ สวณฺยาติ ยาจีสุ.

เถโร เต ภิกฺขุ อาทาย ตตฺถ คณฺทวา “เตมาสํ เอกวิหารีเน ตถาคตฺตสฺส สนฺตํทํ เอตฺตเกหิ ภิกฺขุทฺธิ สทฺธิ อุปฺสงฺกมิตฺุ อญฺตฺตฺนฺติ
จินฺเตตฺวา เต ภิกฺขุ พหิ ฐฺเปตฺวา เอกโกว สตฺถารํ อุปฺสงฺกมิ.

ปารีเลยฺยโก ตํ ทิสฺวา ทนฺนทกํ อาทาย ปกฺขนฺทิตฺ.

สตฺถา โอลเณตฺวา “อเปหิ ปารีเลยฺยก, มา นิวารยิ พุทฺธฺปฺปูลฺลฺลาโก เอโสตี อาท.

โส ตตฺถเวทว ทนฺนทํ ฉทฺเตตฺวา ปตฺตจิวรปฺปฏิกคฺคหณฺ อปุจฺฉิ.

เถโร นาทาสี.

นาโค “สเจ อุกคฺคหิตฺวตฺโต ภวิสฺสตี, สตฺถุ นิสีทฺนปาสาณฺผลเก อตฺตโน ปรีกฺขารํ น ฐฺเปสฺสตีตี จินฺเตสิ.

เถโร ปตฺตจิวรํ ภูมฺมียํ ฐฺเปสิ.

[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า]

วตตสมปนนา หิ ครุณฺ อาสเน วา สยเน วา อตตโน ปริกขารํ น ฐฺเปนติ.

โส ตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต อโหสิ.

เถโร สตถารํ วนทิตฺวา เอกมนตํ นิสีทิ.

สตถา “อานนฺท เอกโกว อาคโธสีติ ปุจฺฉิตฺวา ปณฺจสฺเตหิ ภิกฺขุหิ สหฺธี อาคตถาวํ สุตฺวา

“กุหิ ปน เตติ วตฺวา, “ตุมหากํ จิตฺตํ อชานนฺโต พหิ ฐฺเปตฺวา อาคโธมฺหิติ วุตฺเต, “ปกฺโกสาหิ เตติ อาท.

เถโร ตถา อภาสิ.

เต ภิกฺขุ อาคนฺตฺวา สตถารํ วนทิตฺวา เอกมนตํ นิสีทิสฺสุ.

สตถา เตหิ สหฺธี ปฏฺิสนฺถารํ กตฺวา,

เตหิ ภิกฺขุหิ “ภนฺเต ภควา พุทฺธสฺสุมาโล เจว ชตฺตยสฺสุมาโล จ,

ตุมฺเหหิ เตมาสํ เอกเกหิ ติฏฺฐนฺเตหิ นิสีทฺนเตหิ จ ทฺกกรํ กตํ, วตตปฏฺิวตตการโกปิ มุโขทกทายโกปิ นาโหสิ มณฺเฑติ วุตฺเต,

“ภิกฺขเว ปาโรลยฺยกทตฺถินา มม สพฺพกิจฺจานิ กตฺวานิ, เอวรูปํ หิ สหายกํ ลภนฺเตน เอกโต วสิตุํ ยุตฺตํ,

อลภนฺตสฺส เอกจาริกภาโวว เสยฺโยติ วตฺวา อีมา นาควคฺเค ติสฺโส คธาโย อภาสิ

“สเจ ลภเถ นิปกํ สหายํ

สหฺธีจฺรํ สารุวิหริ ชีริ

อภิกฺขุยฺย สพฺพานิ ปริสฺสยานิ

จเรยฺย เตนตฺตมโน สตีมา.

โน เจ ลภเถ นิปกํ สหายํ

สหฺธีจฺรํ สารุวิหริ ชีริ

ราชาว รมฺมํ วิชิตํ ปหาย

เอโก จเร มาตงฺครณฺเญว นาโค.

เอกสฺส จริตํ เสยฺโย

นตฺถิ พาลे สหายตา

เอโก จเร น จ ปापานิ กยิรา

อฺปโปสฺสุโก มาตงฺครณฺเญว นาโคติ.

คธาปรีโยसाने ปณฺจสฺตาปี เต ภิกฺขุ อรหฺตเต ปติฏฺฐหิสฺสุ.

อานนฺทเถโร อนาถปิณฺฑิกาทิหิ เปสิตํ สาสนํ อารโจะตฺวา

“ภนฺเต อนาถปิณฺฑิกปมฺุชา ปณฺจ อริยสวากโกฏฺเฐยฺย ตุมหากํ อาคมนํ ปจฺจาสิสฺนตฺตีติ อาท.

สตถา “เตนหิ คณฺหาหิ ปตตจิวฺรนฺติ ปตตจิวฺรํ คาทาเปตฺวา นิกฺขมิ.

นาโค คนฺตฺวา มคฺเค ติริยํ อฏฺฐาสี.

ภิกขุ ตั ทิสวา ภควนตํ ปุจฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเตติ.

“ตุมหากั ภิกขเว ภิกขุ ทาทุ ปจจาสิสฺสติ, ทีฆรตตํ โข ปนายํ มยหํ อูปการโก,
นาสส จิตตํ โกเปตฺตุ วฏฺฐติ, นินตตถ ภิกขเวติ.

สตถา ภิกขุ คเหตุวา นินตติ.

หตถิปิ วนสนฺนํ ปริสิตวา ปนสกทลิลลาทีนิน นานาผลานิ สํหริตวา ราสี กตวา ปุนทิวเส ภิกขุณํ อทาสี.

ปณจสตา ภิกขุ สพฺพานิ เขเปตฺตุ นาสกขีสุ.

ภตตกิจจปริโยสาเน สตถา ปตตจิวริ คเหตุวา นิภขมิ.

นาโค ภิกขุณํ อนตรนตเรน คนตวา สตถุ ปุโรโต ติริยํ อฏฺฐาสี.

ภิกขุ ตั ทิสวา ภควนตํ ปุจฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเตติ.

“อัย ภิกขเว ตุมเห เปเสตวา มํ นินตเตตตีติ.

“เอวํ ภนเตติ.

“อาม ภิกขเวติ.

[ช่วงทำกาละไปเกิดเป็นเทพบุตร]

อถ นํ สตถา “ปาริเลยยก อิทํ มม อนินตตคมนนํ, ตว อิมินา อตตภาเวน ฆานนํ วา วิปสฺสนนํ วา มคฺคผลนํ วา นตถิ,
ติฏฺฐตุ ตวณฺติ อาห.

ตํ สุตฺวา นาโค มุเข โสณฺณํ ปกฺขิปิตวา โรทนโต ปจฉโต ปจฉโต อคมาสี.

โส หิ สตถารํ นินตเตตฺตุ ลภนโต เตเนว นียาเมน ยาวซีวํ ปฏฺิขคฺเคยย.

สตถา ปน ตํ คามุปจาร์ ปตวา “ปาริเลยยก อีโต ปฏฺฐาย ตว อญฺมิ, มนุสฺสาวาโส สปริปนฺโน, ติฏฺฐตุ ตวณฺติ อาห.

โส โรทมาโน ตตถ ฐตฺวา, สตถริ จกฺขุปลํ วิชฺชนเต, หทเยน ผลิเตน กาลํ กตวา
สตถริ ปสาเทน ตาวตีสวเนน ตีสโยชนิกเก กนกวิมานे อจฺจราสทสสมชฺเฒะ นิพพตติ.

“ปาริเลยยกเทวปุตฺโตเตววสฺส นามํ อโหสิ.

สตถापि अनुपुपฺเพน เซตวณํ อคมาสี.

[ภิกษุชาวเมืองโกสัมพิทูลขอมาพระศาสดา]

โกสมพิทา ภิกขุ “สตถา กิร สาวตถี อาคโตติ สุตฺวา สตถารํ ขมาเปตฺตุ ตตถ อคมฺสุ.

โกสโลกราชา “เต กิโร โสภณพิภวา โสภณการกา ภิกขุ อากคณตตี สุตวา สตุถารุ ออุปสงกมิตวา
“อหิ ภนเต เตสึ มม วิชิตุ ปวิสิตุ น ทสสามีติ อาห.

“มหाराช สีลวนตา เต ภิกขุ, เกวลั อญญมญญู วิวาเทน มม วจัน น คนหีสู,
อิทานิ มั ชมาเปตุ อากคณตตี, อากคณตตุ มหาราชาตี.

อนาถปิณฑโกปี “ภนเต อหิ เตสึ วิหารุ ปวิสิตุ น ทสสามีติ วตวา ตเถว ภควตา ปฏิกขิตโต ตุนหิ อโหสิ.

สาวตถิยั ออุปุตตานัน ปน เตสึ ภควา เอกมุนเต วิวิตตุ การาเปตวา เสนาสนัน ทาเปสิ.

อญญู ภิกขุ เตหิ สทธิ เนว เอกโต นีสินนตี น ตินฺนตี.

อากคาคตา สตุถารุ ปุจณตี “กตเม เต ภนเต โสภณการกา โสภณพิภวา ภิกขุตี.

สตุถา “เอเตติ ทสเสตี.

เต “เอเต กิโร เต, เอเต กิโร เตติ อากคาคเตหิ อองคฺลียา ทสสิยมานา ลชชาย สีสิ อุกขิปิตุ อสภโกนตา
ภควโต ปาหฺมเล นิปชชิตวา ภควนตึ ชมาเปสิ.

สตุถา “ภาริยั โว ภิกขเว กตึ, ตุมहे นาม มาทิสสส พุทฺธสส สนฺติเก ปพฺพชิตวาปี, มยิ สามคฺคิ กโรนเต, มม วจัน น กริตถ,
โปราณกปณตตีตาปี วชมปุตตานัน มาตาปีตูนั อโววาทึ สุตวา เตสึ ชีวิตา โวโรปียมาเนสฺปิ ตั อนตีกกมิตวา
ปจฺฉา ทวีสุ รฏฺฐูสุ รชฺชั การยีสฺสูตี วตวา ปุนเทว ทีฆาวุกุมารชาตกั กเถตวา
“เอวั ภิกขเว ทีฆาวุกุมารุ, มาตาปีตุสุ ชีวิตา โวโรปียมาเนสฺปิ, เตสึ อโววาทึ อนตีกกมิตวา ปจฺฉา พุทฺธมทตฺตสส ชีตรึ ลภิตวา
ทวีสุ กาสีโกสโลรฏฺฐูสุ รชฺชั การสิ, ตุมहेหิ ปน มม วจัน อกรโณเตหิ ภาริยั กตฺนตี วตวา อิมั คากมาห

“ปเร จ น วิชานนตี ‘มยเมตถ ยมาม เส
เย จ ตตถ วิชานนตี ตโต สมมฺนตี เมธคาคตี.

[แก้อรธ]

ตตถ ปเรติ: ปณฺชิตเต ฐูปेतวา ตโต อญญู โสภณการกา ปเร นาม.

เต ตตถ สงฆมชฺเฒ โกลาหลั กรโณตา “มยั ยมาม เส อูปรมาม นสฺสาม สสตุ สมิปปี มจฺจฺสนฺตีกั คจฺฉามาตี น วิชานนตี.

เย จ ตตถ วิชานนตีติ; เย ตตถ ปณฺชิตตา “มยั มจฺจฺสนฺตีกั คจฺฉามาตี วิชานนตี.

ตโต สมมฺนตี เมธคาคตี: เอวั ทิ เต ชานนตา โยนิโสมนสิการึ อูปปาเทตวา เมธคานัน กุลหานัน วุปสมาย ปฏิปชฺชนตี,
อถ เตสึ ตาย ปฏิปตฺติยา เต เมธคา สมมฺนตี.

อถวา ปเร จาคี:

ปุพฺเพ มยา “มา ภิกขเว โสภณนตีอาทีนึ วตวา อโววาทิสฺสาปี มม อโววาทิสฺสา อปฺปฏิคฺคฺเขณน อมามกา ปเร นาม

“มยั ฉนฺทาทีวเสน มิจฺฉาคาหึ คเหตฺวา เอตถ สงฆมชฺเฒ ยมามเส โสภณนาทีนึ วุชฺฌมียา วายมามาตี น วิชานนตี.

อิทานิ ปน โยนิโส ปจจเวกขมานา ตตถ ตุมหากิ อนนตเร เย ปณตติปุริสา “ปุพเพ มยิ ฉนทาทิวเสน วายมนตา อโยนิโส ปฐิ
ปนนาคิ วิชานนติ,

ตโต เตสสิ สนนิกา เต ปณตติปุริเส นิสสาย อิมทานิ กลหสงฆาตา เมธคา สมนนตติ อยเมตถ อตเถติ.

คาถาปริโยसाने สมปตตภิกขุ โสตาปตติผลาทีสุ ปติภฐหีสูติ.

โภสมพิภวตถ.

๖. จุลลกาลมहाกาลวตถุ.

“สุภานุปัสสี วิหรนตฺตติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา เสตพฺยนครํ อุปนิสฺสาย สีสฺปาวเน วิหรนฺโต จุลลกาลมहाกาเล อารพฺภ กเถสิ.

[พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย]

เสตพฺยนครวาสิโน ทิ “จุลลกาโล มชฺฌิมกาโล มหากาโล จาติ ตโย ภาตโร กุฏุมฺพิกา.

เตสุ เชฏฺฐกนิฏฺฐา ทิสาสู วิจริตฺวา ปญฺจหิ สกฺกฺสฺเตหิ ภาณํ อารนฺติ.

มชฺฌิมกาโล อาภตํ วิภิกฺกชาติ.

อถกสมฺมึ สมเย เต อุโภปิ ภาตโร ปญฺจหิ สกฺกฺสฺเตหิ นานาภาณํ คเหตุวา สวตฺถึ คนฺตฺวา

สวตฺถึยา จ เซตฺวานสฺส จ อนฺตเร สกฺกฺวานิ โมจยีสฺสุ.

[มหากาลพึงธรรม แล้วล่าน้องชายไปบวช]

เตสุ มหากาโล สายณฺหสมเย มาลาคนฺธาติหฺตเถ สวตฺถึวาสิโน อริยฺสาวเก ฌมฺมสฺสวนาย คจฺจนฺเต ทิสฺวา

“กุหิ อิม คจฺจนฺตฺติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถํ สุตฺวา “อหํปิ คมฺิสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา กนิฏฺฐํ อามนฺเตตฺวา

“ตาท สกฺกฺสฺส อปฺปมตฺโต โหหิ, อหํปิ ฌมฺมํ สฺสํ คมฺิสฺสามิตฺติ วตฺวา คนฺตฺวา ตถาคตฺถํ วนฺทิตฺวา ปริสฺปฺริยนฺเต นิสฺสีทิ.

สตถา ตํทิวสํ ตสฺส อชฺฌมาสเยน อนฺพุพฺพิถํ กเถนฺโต ทุกฺขกฺขนฺธสฺสฺตฺตาทิวเสน อนฺกปฺริยาเยน กามานํ อาทินํ โอการํ

สงฺกิลเสณฺจ กเถสิ.

ตํ สุตฺวา มหากาโล

“สพฺพํ กิร ปหาย คนฺตพฺพํ, ปฺรโลกํ คจฺจนฺตํ เนว โภคา น ญฺาตโย อนฺคจฺจนฺติ, กิ เม ฆราวาเสน, ปพฺพชฺิสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา,

มหายเน วนฺทิตฺวา ปกฺกนฺเต, สตถารํ ปพฺพชฺิ ยาจิตฺวา, สตถารา “นตฺถิ เต โภจิ อปฺโลเกตพฺโพติ วุตฺเต,

“กนิฏฺฐํ เม อตฺถิ ภาณฺเตติ วตฺวา, “เตนหิ อปฺโลเกหิ นนฺติ วุตฺเต, “สาธู ภาณฺเตติ อาคนฺตฺวา กนิฏฺฐํ เอตทโวจ

“ตาท อิมํ สพฺพํ สฺวาปเตยฺยํ ปฏฺฐิพฺพชาติ.”

“ตุมฺเห ปน ภาตฺติกาติ.

“อหํ สตถุ สนฺติเก ปพฺพชฺิสฺสามิตฺติ.

โส ตํ นานปฺปกาเรหิ ยาจิตฺวา นินฺตเตตฺถํ อสฺกโกนฺโต “สาธู สามิ ยถาชฺฌมาสยํ กโรถาติ อาห.

มหากาโล คนฺตฺวา สตถุ สนฺติเก ปพฺพชฺิ.

“อหํ ภาตฺติกํ คเหตุวาว อุปฺปพฺพชฺิสฺสามิตฺติ จุลลกาโลปิ ปพฺพชฺิ.

[พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์]

อปรภาเค มหากาโล อุปสมปทํ ฌกิตฺวา สตถารํ อุปสงกมิตฺวา สาสเน ชุรานิ ปุจฺจิตฺวา, สตถารา ทวีสุ ชุเรสุ กถิตฺสุ,
“อหํ ฆนเต มหุลลกาลเล ปพฺพชิตตฺตา คนฺถธฺรํ ปุเรตฺถํ น สกฺขิสฺสามิ, วิปฺสสนาธฺรํ ปน ปุเรสฺสามีติ
ยาว อรหตฺตา โสสานิกธุดงค์ กถาเปตฺวา, ปฐมยามาติกกฺกเม, สพฺเพสุ นิทฺทํ โอกฺกนฺเตสุ, สฺसानํ คนฺตฺวา
ปจฺจูกฺกาลเล, สพฺเพสุ อนุญฺจฺฐิตฺเตสุเยว, วิหารํ อากจฺฉติ.

[ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า]

อเถกา สฺसानโคปิกา กาลี นาม ฉวทาทิกา เถรสฺส จิตฺตฺฐานญจ นิสิตฺถนฺนญจ จงฺกมฺนญฺจ ทิสฺวา
“โก นุ โข อีธาจฺฉติ, ปรีคณฺทิสฺสามิ นนฺติ ปรีคณฺทิตฺถํ อสฺกโกนฺตี เอกทิวสํ สฺसानกฺฎิกาย ทิปิ ชาเลตฺวา
ปุตฺตชิตฺโร อาทาย คนฺตฺวา เอกมฺนฺเต นิสินา มชฺฉิมยามเ เถรํ อากจฺฉนฺตํ ทิสฺวา คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา
“อโยโย โน ฆนเต อิมสฺมี ฐฺวานเ วิหฺรตีติ อาห.

“อาม อุปาสิตฺเกติ.

“ฆนเต สฺसानเ วิหฺรนฺเตหิ นาม วัตตํ อุกฺคณฺทิตฺถํ วมฺภูตฺตีติ.

เถโร “กิ ปน มยฺ ตยา กถิตฺวตฺเต วัตติสฺสามาติ อวตฺวา “กิ กาทฺถุ วมฺภูตฺติ อุปาสิตฺเกติ อาห.

“ฆนเต โสสานิกเหิ นาม สฺसानเ วนฺนภาโว สฺसानโคปกานํ วิหาเร มหาเถรสฺส คามโกชกฺสฺส จ กเถตฺถุ วมฺภูตฺตีติ.

“กิการณฺทาติ.

“กตฺกมฺมา โจรา สามิกเหิ ปทานุปทํ อนุพฺนฺธนา สฺसानเ ฆนฺทิกํ ฉชฺเทตฺวา ปลาณฺติ,
อถ มนุสฺสา โสสานิกานํ ปรีปนฺถํ กโรนฺติ,
เอเตสํ ปน กถิต, ‘มยฺ อิมสฺส ภาทฺทตฺสส เอตฺตกนฺนาม กาลิ เอตฺถ วนฺนภาวํ ชานาม, อโจโร เอโสติ อุปทฺทวํ นิวาเรนฺติ,
ตสฺมา เอเตสํ กเถตฺถุ วมฺภูตฺตีติ.

“อถญฺญํ กิ กาทพฺพนฺติ.

“ฆนเต สฺसानเ วนฺนเตน นาม อโยเยน มจฺฉมฺสปีฏฐิติลคฺุหาทินิ วชฺเชตฺตพฺพานิ, ทิวา น นิตฺทายิตฺทพฺพํ,
อกุสฺสีเตน ฆวิตฺทพฺพํ, อารทฺทวิริเยน อสฺฐเณ อมายาวินา หุตฺวา กลฺยาณชฺฆมาสเยน ฆวิตฺทพฺพํ,
สาเย, สพฺเพสุ สุตฺเตสุ, วิหารโต อากนฺตพฺพํ, ปจฺจูกฺกาลเล, สพฺเพสุ อนุญฺจฺฐิตฺเตสุเยว, วิหารํ คนฺตพฺพํ,
สเจ ฆนเต อโยโย อิมสฺมี ฐฺวานเ เอว วิหฺรนฺโต ปพฺพชิตกิจฺจํ มตฺถกํ ปาเปตฺถุ สกฺขิสฺสติ,
สเจ มตฺสรีริ อาเนตฺวา ฉชฺเทนฺติ, กมฺพลกฺุฏาการ์ อโรเปตฺวา คนฺธมาลาทินิ สกฺการ์ กตฺวา สรีริกิจฺจํ กิริสฺสามิ,
โน เจ สกฺขิสฺสติ, จิตฺกํ อโรเปตฺวา อคฺคิ ชาเลตฺวา สงฺกฺนา อากชฺฉิตฺวา พหิ ฐฺเปตฺวา^๑ ผรฺสุนา โกฏฺฐิตฺวา
ชฺณชฺชาชฺณชฺชิกํ ฉินฺทิตฺวา อคฺคิมหิ ปกฺขิปิตฺวา ตฺยหํ ทสฺเสตฺวา^๒ ฆมาเปสฺสามีติ.

๑ ส. ม. ขิปิตฺวา

๒ ส. ม. “ตฺยหํ ทสฺเสตฺวาติ นตฺถิ อติเรกปเทหิ ฆวิตฺทพฺพํ.

อด นั เถโร “สาธู ภทเท, เอกั ปน รูปารมมณั ทิสวา มยหิ กเถหิติ อาห.

สา “สาธูติ ปจจสโสสิ.

เถโร ยถาชฌาเสยเน สุสาเน สมณธมมึ กโรติ.

[พระจุลกาลกุ่มใจ]

จุลลกาลตเถโร ปน อญฺญาย สมญฺญาย ฆราวาสึ จินเตติ ปุตตทวารั อญฺสสรติ “อัย เม ภาติโก อติภาริยั กम्मึ กโรตติ จินเตสิ.

[พระมหากาลพิจารณาศพกุลธิดา]

อเถกา กุลธิดา ตมฺหุตตํ สมญฺญูเตน พยาธินา สายณหสมเย อมิลตา อกิลนตา กาลมกาสิ.

ตเมเน ญฺวตโย ทารุเตลาพิติ สทฺธิ สายั สุसानั เนตวา สุसानโคปิกาย “อิมิ ฉาเปหิติ ภตี ทตฺวา นิยยาเทตฺวา ปกฺกมึสุ.

สา ตสฺสา ปารุปนวตถึ อปนตฺวา ตํ มฺหุตตมตํ ปณิตปปณิตํ สุวณฺณวณฺณํ สริรั ทิสวา

“อิมิ อยฺยสส ทสเสตฺถุ ปฏฺวิรูปุ อารมมณฺนติ จินเตตฺวา คนตฺวา เถโร วนฺทิตฺวา

“เอวรูปิ นาม ภาเนต อารมมณั อตฺถิ, โอลเกยยาถาติ อาห.

เถโร “สาธูติ คนตฺวา ปารุปนวตถึ นีหฺราเปตฺวา ปาทตลโต ยาว เกสคฺคา โอลเกตฺวา

“อติปณิตเมตํ รูปิ สุวณฺณวณฺณํ, อคคิมหิ นั ปกฺขิปิตฺวา มหาชลาหิ คหิตกาเล มยหิ อาโรเจยยาสิตี วตฺวา

สกุณฺฐานเมว คนตฺวา นิสึทิ.

สา ตถา กตฺวา เถรสส อาโรเจสิ.

เถโร คนตฺวา โอลเกสิ.

ชลาเย ปหฺนูปหฺนุณฺฐานเน กวรคาวิ วีย สริรวณฺณํ อโหสิ.

ปาทา นมิตฺวา โอลมพิสุ.

หตฺถา ปฏฺวิคุชฺชิสฺสุ.

ลลาภู^๑ นิจจมมึ อโหสิ.

[พระมหากาลบรรลุพระอรหัต]

เถโร “อิหิ สริรั อิทาเนว โอลเกนทานั อปริยณฺตีกรั หุตฺวา อิทาเนว ขยฺปปตฺตํ วยฺปปตฺตณฺตี รตฺติณฺฐานั คนตฺวา

นิสึทิตฺวา ขยวยั สมปฺสสมานो

“อนิจฺจา วต สงฺขารา

อุปปาทวยธมฺมิโน

อุปปชฺชิตฺวา นิจฺจณฺนติ

เตสึ รูปสโม สฺโขติ

คาถ์ วตฺวา วิปสสน์ วชฺเตตฺวา สห ปฏิสสมิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณิ.

ตสฺมี อรหตฺตํ ปตฺเต, สตถา ภิกขุสงฺฆปริวฺโต จาริกญจรมานโน เสตพยนคริ์ คนฺตฺวา สีสฺพานิ์ ปาวีสี.

จุลลกาลสฺส ภริยาโย “สตถา กิริ อนุปฺตโตติ สุตฺวา “อมฺหากิ์ สามิกิ์ คนฺหิสฺสามาติ เปเสตฺวา สตถาริ์ นิมนฺตาเปสฺสุ.

[ระเบียบปุอาสนะสมัยพุทธกาล]

พุทฺธานิ์ ปน อปริจิตฺตฺฐาเน อาสนปณฺญตฺตี อาจิกฺขนฺเตน เอเกน ภิกขุณา ปฐมตฺริ์ คนฺตุ์ วฏฺฏติ.

พุทฺธานิ์ หิ มชฺฌิมภฺตฺฐาเน อาสนิ์ ปณฺญาเปตฺวา, ตสฺส ทกฺขินฺโต สาริ์ปฺตตฺเตสฺส,
วามฺโต มหาโมคคฺลลนตฺเตสฺส, ตโต ปฏฺฐาย อุโภสุ ปสเสสุ ภิกขุสงฺฆสฺส อาสนิ์ ปณฺญาเปตฺพหิ์ โหติ.

ตสฺมา มหากาลตฺเตโร จีวรปารุปนภฺตฺฐาเน รุตฺวา “ตฺวิ์ ปุโรโต คนฺตฺวา อาสนปณฺญตฺตี อาจิกฺขาหิ์ติ จุลลกาลิ์ เปเสสิ.

[พระจุลกาลถูกหญิงจับสึก]

ตสฺส ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย เคหชนา เตน สหิ์ ปริหาสิ์ กโรนฺตา นิจาสนานิ์ สงฆตฺเตโรภฺตฺตี อตฺถรณฺติ
อุจฺจาสนานิ์ สงฆนวกโภภฺตฺตี.

อิตรโ “มา เอวิ์ กโรธ, อุจฺจาสนานิ์ อุปริ ปณฺญาเปถ, นิจาสนานิ์ เหมฐฺตฺติ อาห.

อิติโย ตสฺส วจฺนุ์ อสุณฺนติโย วิย “ตฺวิ์ กิ์ กโรนฺโต วิจฺรสิ, กิ์ ทว อาสนานิ์ ปณฺญาเปตฺนุ์ น วฏฺฏติ, ตฺวิ์ กิ์ อาปุจฺฉิตฺวา ปพฺพชิตฺ,
เกน ปพฺพชาปิโตสิ, กสฺมา อิธาคโตสิติ วตฺวา นิवासนปารุปนํ อจฺฉินฺทิตฺวา เสตกาณิ์ วตฺถาณิ์ นิวาเสตฺวา
สีเส มาลาจุมพฺภกิ์ รุตฺเปตฺวา “คจฺฉ ตฺวิ์, สตถาริ์ อาเนหิ, มยิ์ อาสนานิ์ ปณฺญาเปสฺสามาติ ปหิณฺสิ.

โส นจิริ์ ภิกขุภาเว รุตฺวา อวสฺสิโกว อุปฺพพฺพชิตฺวา ลชฺชิตฺนุ์ น ชานาติ,
ตสฺมา เตน อากปฺเปน นิราสงฺโกว คนฺตฺวา สตถาริ์ วนฺทิตฺวา พุทฺธปฺมุขิ์ ภิกขุสงฺฆิ์ อาทาย อาคโต.

ภิกขุสงฺฆสฺส ปน ฆตฺตกิจฺจาวสาเน มหากาลสฺส ภริยาโย “อิมานิ์ อตฺตโน สามิโก คหิโต, มยิ์ปิ อมฺหากิ์ สามิกิ์ คนฺหิสฺสามาติ
จินฺเตตฺวา ปุนทิวสตฺถาย สตถาริ์ นิมนฺตยิ์สุ.

[พระมหากาลก็ถูกภรรยาจับสึก]

ตทา ปน อาสนปณฺญาปนตฺถิ์ อญฺญู ภิกขุ อคฺมาสิ.

ตา ตสฺมี ขณฺเ อิกาสิ์ อลภิตฺวา พุทฺธปฺมุขิ์ ภิกขุสงฺฆิ์ นิสีทาเปตฺวา ภิกขิ์ อหฺสิ.

จุลลกาลสฺส ปน เทว ภริยาโย, มชฺฌิมกาลสฺส จตฺสโส, มหากาลสฺส อฏฺฐ.

ภิกขุปี ฆตฺตกิจฺจํ กาทฺตุกามา นิสีทิตฺวา ฆตฺตกิจฺจมกิ์สุ, พหิ์ คนฺตฺกามา อฏฺฐาย อคฺมสิ.

สตถา ปน นิสีทิตฺวา ฆตฺตกิจฺจํ กิริ.

ตสฺส ภตฺตทิกฺกัจจปริโยसानเ ตา อิตฺถิโย “ภนฺเต มหากาโล อมฺหากํ อโนโมทนํ กตฺวา คมิสฺสตี, ตุมฺहे ปุโรโต คจฺจณฺณาตี วทิสฺสุ.

สตฺถา “สาธฺฐตี วตฺวา ปุโรโต อคฺมาสี.

คามทวารํ ปตฺวา ภิกฺขุสงฺฆโฆ อฺขุณฺณายี “กีนฺนนาเมตํ สตฺถารา กตํ, ญตฺวา นฺุ โข กตํ อฺุททาหุ อฺุชานิตฺวา,
หิโย จุลลกาลสฺส ปุโรโต คตฺตตา ปพฺพชฺชนฺตราโย ชาโต, อชฺช อญฺญสฺส ปุโรโต คตฺตตา อนฺตราโย นาโหสี,
อิทานิ สตฺถา มหากาลํ นินฺวตฺเตตฺวา อาคโต, สีลฺวา โข ปน ภิกฺขุ อจฺจารสมฺปนฺโน, กริสฺสนฺตี นฺุ โข ตสฺส ปพฺพชฺชนฺตรายนฺตี.

สตฺถา เตสํ วณฺํ สุตฺวา นินฺวตฺติตฺวา ฐิตฺโต “กึ กเถถ ภิกฺขเวตี ปุจฺฉี.

เต ตมตฺถํ อโรเจสฺสุ.

“กึ ปน ตุมฺहे ภิกฺขเว จุลลกาลํ วีย มหากาลํ สลลกฺเขณฺณาตี.

“อาม ภนฺเต ตสฺส หิ เทว ปชาปตีโย, อิมสฺส อญฺญู, อญฺญูหิ ปริกฺขิปิตฺวา คหิตฺโต, กึ กริสฺสตี ภนฺเตตี.

[พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว]

สตฺถา “มา ภิกฺขเว เอวํ อวจฺจตฺถ, จุลลกาโล อญฺญาย สมนฺญาย สฺุการมฺมณพฺุโล วิหฺรตี ปปาตตณฺเฐ ฐิตฺพุพฺพลรฺกฺขสฺหิโส,
มยํ ปน ปุโรโต มหากาโล อสุภานุปสฺสี วิหฺรตี ขนฺเสลปพฺพโต วีย อจฺโล วาตี วตฺวา อีมา คากาโย อภาสี

“สุภานุปสฺสี วิหฺรนต์	อินฺทริเยสฺสุ อสํวุตํ
โกชนมฺหิ อมตฺตณฺณํ	กฺุสิตํ หินฺวิริยํ
ตํ เว ปสฺหตี มารो	วาโต รุกฺขํ พุพฺพลํ.
อสุภานุปสฺสี วิหฺรนต์	อินฺทริเยสฺสุ สฺุสํวุตํ
โกชนมฺหิ จ มตฺตณฺณํ	สทฺธํ อารทฺธวิริยํ
ตํ เว นปฺปสฺหตี มารो	วาโต เสลฺวํ ปพฺพตฺตณฺตี.

[แก้อรธ]

ตตฺถ **สุภานุปสฺสินฺตี:** สฺุภํ อนุปสฺสนตํ. อญฺญารมฺมณเ มานสํ วิสฺสชฺเซตฺวา วิหฺรตฺตณฺตี อตฺถเ.

โย หิ ปุคฺคโล นินฺมิตฺตคฺคาคาหํ อนุพฺยณฺชนคฺคาคาหํ คณฺหนโต

“นขา โสภณฺณาตี คณฺหาตี, “องฺคฺลฺโย โสภณฺณาตี คณฺหาตี,

“หตฺถา ปาทา ชงฺฆา อฺุรุ กฺุณฺนี อฺุทฺธํ ธนา คีวา โอมฺโฐ ทนฺตา มุขํ นาสา อฺุชฺฉินฺนี กณฺณนา ฆมฺกกา ลลาภฺมํ เกสา โสภณฺณาตี คณฺหาตี,

“เกสา โสมา นขา ทนฺตา ตโจ โสภโณตี คณฺหาตี,

“วณฺโณ สฺุภ, สณฺฐานํ สฺุภนฺตี คณฺหาตี; อยํ สฺุภานุปสฺสี นาม; ตํ เอวํ สฺุภานุปสฺสี วิหฺรนต์.

อินฺทริเยสฺสุตี: จกฺขาทิสฺสุ ญฺสุ อินฺทริเยสฺสุ.

อสํวุตฺตณฺตี; จกฺขทวาราทินิ อรฺกฺขณตํ.

อมตฺตณฺณตี: ปรีเยสนมตฺตา ปฏิกฺคหณมตฺตา ปรีโกคมตฺตาตี อิมิสฺสา มตฺตาย อชานนโต โภชนมฺหิ อมตฺตณฺณตี.

อปิจ “ปัจจเวกขณมตฺตา วิสสชฺชนมตฺตาตี อิมิสสาปิ มตฺตตาย อชานนโต อมตฺตญญู.

“อิทฺ โภชนํ ฌมฺมิกํ, อิทฺ อฌมฺมิกนฺตฺติปิ อชานนตฺ.

กุสฺสิตนฺตฺติ: กามพฺยาปาทวิหีสาวิตกฺวสฺสิกตฺตาย กุสฺสิตฺ.

หีนวฺริยนฺตฺติ: นิพฺพิริยํ จตฺตฺส อิริยาปเถสฺส วฺริยกรณวฺริหิตฺ.

ปสฺหตีตฺติ: อภิภวตี อชฺโฆตฺถรตี.

วาโต รุกฺขํ ทพฺพลนฺตฺติ: พลววาโต ฉินฺนตฺถฺเฏ ชาตํ ทพฺพลรุกฺขํ วย.

“ยถา หิ โส วาโต ตสฺส รุกฺขสฺส ปุพฺผผลปลฺลวาทินิปี ปาเตติ,
ชฺุทฺทกสาขาปิ ภณฺชตี, มหาสาขาปิ ภณฺชตี, สมฺมฺลปิ ตํ รุกฺขํ อพฺพตฺเตตฺวา อทฺธมฺมฺลํ อโรสาชํ กตฺวา คจฺฉตี;
เอวเมว เอวรूपํ ปุคฺคํ อนฺโต อฺุปฺปนฺโน กิเลสฺมาโร ปสฺหตี;
พลววาโต ทพฺพลรุกฺขสฺส ปุพฺผผลปลฺลวาทิปาตํ วย ชฺุทฺทานุชฺุทกาปตฺติอาปชฺชนปี กโรตี,
ชฺุทฺทกสาขากฺภณฺชนํ วย นิสฺสคฺคิยาทฺธิอาปตฺติอาปชฺชนปี กโรตี,
มหาสาขากฺภณฺชนํ วย เตรสฺสงฺฆาทิเสสาปชฺชนปี กโรตี,
อพฺพตฺเตตฺวา อทฺธมฺมฺลํ เภฏฐาสาชํ กตฺวา ปาตํ วย ปาราชิกาปตฺติอาปชฺชนปี กโรตี,
สฺวากฺขาตฺตสฺสณา นิหฺริตฺวา กติปาเหเนว คิหฺริกาว่า ปาเปตี;
เอวรूपํ ปุคฺคํ กิเลสฺมาโร อตฺตโน วเส วตฺเตตฺตีติ อตฺโถ.

อสุภานุสฺสฺสินฺตฺติ: ทสฺสุ อสุภสฺสุ อณฺญตฺโร อสุภํ ปสฺสนตฺ, ปฏฺฏิภูมฺนสฺสิกาเร ยุตฺตํ,
เกเส อสุภโต ปสฺสนตฺ, โลเม นเช ทนฺเต ตจํ วณฺณํ สณฺฐานํ อสุภโต ปสฺสนตฺ.

อินฺทฺริเยสฺสุตฺติ: ฉสฺสุ อินฺทฺริเยสฺสุ.

สฺสุวฺตฺตฺติ: นิमितฺตคฺคาหาทฺวิริหิตํ ปิหิตทวารํ.

อมตฺตญญฺตาปฏฺฏิปกฺเขน โภชนมฺหิ จ มตฺตญญู.

สทฺธนฺตฺติ: กมฺมสฺส เจว ผลสฺส จ สทฺทหนลฺกฺขณาย โลกฺยสทฺธาย เจว
ตฺิสฺสุ วตฺถุสฺสุ อเวจฺจปฺปสาทสฺงฺฆาตฺตาย โลกฺุตฺตรสทฺธาย จ สมฺนนาคตฺ.

อารทฺทวฺริยนฺตฺติ: ปคฺคหิตวฺริยํ ปริปฺญณวฺริยํ.

ตํ เวตี: ตํ เอวรूपํ ปุคฺคํ.

“ยถา ทพฺพลวาโต สณฺิกํ ปหฺรณโต เอกขณํ เสลฺลํ จาเลตฺตํ น สกฺโกตี;
ตถา อพฺภนฺตฺเร อฺุปฺปชฺชมาโนปี ทพฺพลกิเลสฺมาโร นปฺปสฺหตี โขภฺเกตฺตํ กมฺเปตฺตํ, จาเลตฺตํ น สกฺโกตีติ อตฺโถ.

[พระมหากาลเหาะหนึกรรยา]

ตาปี โข ตสฺส ปุราณหุติยิกา เถร์ ปริวาเรตฺวา “ตฺวํ กํ อापฺจฉิตฺวา ปพฺพิโต, อิทานิ คิหิ ภาวสฺสสิ น ภาวสฺสสิตฺวาทีนํ วตฺวา
กาสายานิ นีหริตฺกามา อเหสุ.

เถโร ตาสํ อาการํ สลลฺกเขตฺวา นิสินฺนาสนา วุฏฺฐาย อิทธิยา อุปฺปิตฺวา กุฎฺฐาคารกณฺณิกํ ภาวสฺสสิตฺวา อากาเสน คนฺตฺวา,
สตฺถริ คาลา ปรีโยสาเปเนเตเยว, สตฺถุ สุวณฺณวณฺณํ สรริ อภิตถวณฺโต โอตฺริตฺวา ตถาคตฺสส ปาเท วนฺทิ.

คาลาปรีโยसाने สมฺปตฺตภิกฺขุ โสตาปตฺตผลาทีสุ ปติภฺฐุหึสูติ.

จุลลกาลมहाกาลวตฺถ.

๗. เทวทศตวตถุ.

“อนิกกสาโวติ อิมั ฌมมเทสนัน สุตถา เขตวเน วิหรนโต ราชคเห เทวทศตสส คนธารกาสาเวลลภา อารพภ กเถสิ.

[พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์]

เอกสมิ ธิ สมเย เทว อคคสาวกา ปญจสเต ปญจสเต อตตโน ปริวารเ อาทาย สุตถาริ อาปุจจิตวา เขตวเนโต ราชคหิ อคัมสุ.

ราชคหวาสินโน เทวปิ ตโยปิ พหุปี เอกโต หุตวา อาคนตูกทานิ อหิสู.

อถกทิวสสิ อายสุมมา สารีปุตโต อนูโมทนนิ กโรนโต

“อุปาสภา

- เอโก สยิ ทานัน เทติ ปรี น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน โภคสมปท ลภติ โน ปริวารสมปท.
- เอโก ปรี สมาทเปติ สยิ น เทติ, (โส) นิพพตตนิพพตตภูฏาเน ปริวารสมปท ลภติ, โน โภคสมปท.
- เอโก สยิ น เทติ ปรี น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน กลชิกมตตปี กุจฉิปุรี น ลภติ อนาโถ โหติ นิปปัจจโย.
- เอโก สยิ เทติ ปรี สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน
อตตถาวสเตปิ อตตถาวสเสปิ อตตถาวสเสปิ โภคสมปทญเจว ปริวารสมปทญจ ลภติ.

าติ เอว ฌมม เทเสสิ.

[นิมนต์ภิกษุพันรูป รั้งภัตตาหาร]

ตเมโก ปณตติปุริโส สุตวา “อจจริยา วต โภ ฌมมเทสนา, สุขการณิ กถิต,

มยา อิมาสสิ ทวินัน สมปตตินนิ นิปพาทนกกมม กาคู วฏฐิตติ จินเตตวา “ภนเต เสว มยหิ ภิกขิ คณทถาติ เถริ นิมนเตสิ.

“กิตตเกหิ เต ภิกขุหิ อตโถ อุปาสกาติ.

“กิตตกา ปน โว ภนเต ปริวารธาติ.

“สพสมตตา อุปาสกาติ.

“สพเพหิ สทธีเยว ภิกขิ คณทถาติ.

เถโร อธิวาเสสิ.

[ชวนชาวบ้านถวายภัตตาหาร]

อุปาสโก นครวิถิย จรนโต “อมมตาดมา มยา ภิกขุสสสสิ นิมนตติ, ตุมเห กิตตกานัน ภิกขุณิ ภิกขิ ทาคู สกขิสสส,

ตุมเห กิตตกานนติ สมาทเปติ.

มนุสสา อตตโน อตตโน ปิโหนกนิยามน “มยฺ ทสนนํ ทสสาม, มยฺ วิสตียา มยฺ สตสสาตี อาหํสุ.

อุปาสโก “เตนทึ เอกสมึ ฐาเน สมากมํ กตวา เอกโตว ปจิสสาม, สพเพ เตลตลตณฺหุลสปีผาณิตาทีนึ สมหาธาตี
เอกสมึ ฐาเน สมหาธาเปลี.

อถสส เอโก กุญฺมพีโก สตสทสคฺชนกํ คนฺธารกาสาवตฺถํ ทตวา

“สเจ เต ทานวญฺญํ นปฺปโหตี, อิทํ วิสสชเชตวา ยทฺนํ ตํ ปุเรยยาสิ, สเจ ปโหตี, ยสส อิจฺฉสิ ตสส ภิกฺขุโน ทเพยยาสิตี อาห.

ตทา ตสส สพฺพํ ทานวญฺญํ ปโหสิ, กิลฺลิจิ อุนนฺนาม นาโหสิ.

โส มนุสเส ปุจฺฉิ “อิทํ อนุคฺฆกาสาวิ เอเกน กุญฺมพีเกน เอวํ นาม วตวา ทินนํ, ทานวญฺญํ อตีเรกํ ชาตํ, กสสิทํ เทมาตี.

[ถวายภัตตาหารตั้งแสนแก่พระเทวทัต]

เอกจฺเจ “สารีปุตฺตตเถรสสาตี อาหํสุ.

เอกจฺเจ “เถโร สสสปริปากสมเย อาคนฺตวา คมนสิโล,

เทวทูตโต อุมหากํ มงฺคลามงฺคเลสฺสุ สหาโย อุทกมณฺโฑ วิย นิจฺจํ ปติภฺนฺนฺโต, ตสส ตํ เทมาตี อาหํสุ.

สมพฺพทิกาย กถายปี, “เทวทูตตสส ทาทพฺพนฺติ วตฺตาโร พหุตรา อเหตุ.

อถ นํ เทวทูตตสส อหํสุ.

[เทวทัตนุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน]

โส ตํ ฉินฺทิตวา สิพฺพิตวา รชิตวา นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจฺรตี.

มนุสสา ตํ ทิสฺวา “นยิทํ เทวทูตตสส อนุจฺฉวิกํ, สารีปุตฺตตเถรสส อนุจฺฉวิกํ,

เทวทูตโต อตตโน อนุจฺฉวิกํ นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจฺรตีตี วทิสฺสุ.

อเถโก ทิสฺวาสิโก ภิกฺขุ ราชคหา สาวตฺถึ คนฺตวา สตถารํ วนฺทิตวา กตปฺภิสฺนฺธาวโร

สตถารา ทวินนํ อคฺคสาวกานํ ฆาสุวิหารํ ปุจฺฉิตโต อาทิตโต ปญฺญาย สพฺพํ ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

สตถา “น โข ภิกฺขุ อิทาเนว โส อตตโน อนุจฺฉวิกํ วตฺถํ ชาเรตี, ปุพฺเพปิ ชาเรสิเยวาตี วตวา อตีตํ อาหริ

[ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานข้าง]

อตีเต, พาราณสิยํ พุรหมฺมตเต รชชํ กาเรนฺเต, พาราณสิวาสี เอโก หตฺถิมารโก หตฺถึ มาเรตวา

ทนฺเต จ ตเจ จ อนุตานิ จ ฆนฺมฺสยฺจ อาหริตวา วิกกฺกณฺนโต ชีวิทํ กปฺเปลี.

อเถกสมึ อรณฺเณ อเนกสทฺสสา หตฺถึ โคจฺรํ คเหตุวา คจฺฉนฺตา ปจฺเจกพฺพุเธ ทิสฺวา

ตโต ปญฺญาย คจฺฉนฺนา คมนาคมนกาเล ชนฺนุเกหิ นิปตฺติตวา วนฺทิตวา ปกฺกมฺนตี.

เอกทิวส์ หตถิมารโก ตํ กิริยํ ทิสวา

“อหํ อิมํ กิจเจเนน มาเรมิ, อิมํ จ คมนาคมนกาเล ปจเจกพุทเธ วนฺหนติ, กิณฺนุ โข ทิสวา วนฺหนตีติ จินฺเตนโต

“กาสาวันติ สลลฺกเขตฺวา “มยาปิ อิทานิ กาสาวํ ลพฺฐํ วัณฺณตีติ จินฺเตตฺวา,

เอกสฺส ปจเจกพุทฺธสฺส ชาตสฺสรํ โอรุยฺห นหายนฺตสฺส ตีเร ฐฺปิเตสุ กาสาเวสุ จิวฺรํ เถเนตฺวา

เตสํ หตถีนํ คมนาคมนมคฺเค สตตี คเหตฺวา สสีสํ ปารุปีตฺวา นิสีหตี.

หตถี ตํ ทิสวา “ปจเจกพุทฺโธติ สณฺญาय วนฺทิตฺวา ปกฺกมฺนตี.

โส เตสํ สพุพฺพจฺฉโต คจฺฉนฺตํ สตติยา ปหริตฺวา มาเรตฺวา ทนฺดาทีนํ คเหตฺวา เสสํ ภูมิมิ นิชฺฉินฺทิตฺวา คจฺฉตี.

อปรภาเค โพรสิตฺโต หตถโยนิยํ ปฏิสนฺธี คเหตฺวา หตถิเชฏฺฐโก ยฺถปตี อโหสิ.

ตทาปิ โส ตเถว กโรตี.

มหาปุริโส อตฺตโน ปริสาय ปริหานี ญตฺวา “กุหิ อิมํ หตถี คตา มนฺทา ซาตาตี ปุจฺฉิตฺวา, “น ซานาม สามีตี วุตฺเต, “กุหิ”

คจฺฉนฺตา มํ อนาปุจฺฉา น คมิสฺสนตี, ปริปนฺเถน ภาวิตพฺพนตี จินฺเตตฺวา

“เอกสฺมี ฐฺวานํ กาสาวํ ปารุปีตฺวา นิสินฺนสฺส สนฺติกา ปริปนฺเถน ภาวิตพฺพนตี ปริสงฺกิตฺวา

ตํ ปริคฺคณฺหิตุํ สพุเพ หตถี ปุโรโต เปเสตฺวา สยํ ปจฺฉโต วิลมพฺมาโน อาคจฺฉตี.

โส, เสสหตถีสฺส วนฺทิตฺวา คเตสุ, มหาปุริสํ อาคจฺฉนฺตํ ทิสวา จิวฺรํ สหริตฺวา สตตี วิสฺสชฺชติ.

มหาปุริโส สตี อุกฺกุฏฺเตตฺวา อาคจฺฉนฺโต ปจฺฉโต ปฏิกฺกมิตฺวา สตตี วณฺเจสิ.

อถ นํ “อิมินา เม หตถี นาสิตาตี คณฺหิตุํ ปกฺขนฺทิตี.

อิตโร เอกํ รุกฺขํ ปุโรโต กตฺวา นิสฺยติ.

อถ นํ รุกฺเขน สทฺธี โสณฺทาย ปริกฺขิปิตฺวา “คเหตฺวา ภูมิมิ โปเถสฺสามีตี เตน นีหริตฺวา ทสฺสิตํ กาสาวํ ทิสวา

“สจฺหา อิมสฺมี ทฺสฺสิสฺสามิ, อนนฺกสฺสเสสฺส เม พุทฺธปจเจกพุทฺธชฺชีณาสเวสุ ลชฺชา นาม ภินฺนา ภวิสฺสตีติ อธิวาเสตฺวา

“ตยา เม เอตฺตกา ญฺาตกา นาสิตาตี ปุจฺฉิตี.

“อาม สามีตี.

“กสฺมา เอวํ ภาริยํ กมฺมํ อกาสิ,

อตฺตโน อนนฺจจฺฉวิกํ วีตฺราคานํ อนนฺจจฺฉวิกํ วตถํ ปริทฺทิตฺวา เอวรูปํ ปาปกมฺมํ กโรนฺเตน ภาริยํ ตยา กตฺนตี.

เอวณฺจ ปน วตฺวา อุตฺตรีปิ นิคฺคณฺหนโต

“อนิกฺกสาโว กาสาวํ

โย วตถํ ปริทฺทเสสฺสติ

อเปโต ทมฺสจฺเจเน

น โส กาสาวมฺรหตี

โย จ วนฺตกสฺวาสฺส

สีเลสุ สฺสสมาหิตो

อุเบโต ทมสจเจน

ส เว กาสาวมรหตีตี

คาลิ วตวา “อญตตเนเต กตตติ วตวา ตัง วิสสชเชสิ.

[ของดียอมควรถักคนดี หากควรถักคนชั่วไม่]

สตุถา อิมม ฌมมเทสนน อหริตวา “ตทา หตถิมารโก เทวทูตโต อโหสิ, ตสส นิคคหโก หตถินาโค อหเมวาติ
ชาตัง สโมธานตวา “น โข ภิกขุ อิทาเนว, ปุพเพปิ เทวทูตโต อตตโน อนนุจฉวิกัง วตถัง ชาเรสิเยวาติ วตวา
อิมมา คาลา อภาสิ

“อนิกกสาโว กาสาว

โย วตถัง ปริทเทสสติ

อุเบโต ทมสจเจน

น โส กาสาวมรหตี

โย จ วนตทสวสส

สีเลสุ สุตมาหิตโต

อุเบโต ทมสจเจน

ส เว กาสาวมรหตีตี

ฉททนต์ชาตเคนาปิ อญมตถโถ ที่เปตพโพติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อนิกกสาโวติ: กามราคาทีหิ กสาเวหิ สกสาโว.

ปริทเทสสติติ: นิวาสนปาฐปนตถรณวเสน ปริภุญชิสสติ.

“ปริททิสสตีตีปิ ปาฐุ.

อุเบโต ทมสจเจนาติ: อินทริยทมเนน เจว ปรมตถสจจปภิกขเณน จ วจีสจเจน อุเบโต.

“วิญญูตติ อตถโถ.

น โสติ: โส เอวรูป ปุคฺคโล กาสาว ปริททิตุ นารหตี.

วณตทสวสสชาติ: จตุหิ มคเคหิ วณตทสาโว ฉททิตทสาโว ปหีนกสาโว อสส.

สีเลสุติ: จตุสุ ปาฐุทิสสีเลสุ.

สุตมาหิตติ: สุตจ สุตมาหิต สุตจ จิตโต.

อุเบโตติ: อินทริยทมเนน เจว วุตตปปกาเรน จ วจีสจเจน อุเบโต.

ส เวติ: โส เอวรูป ปุคฺคโล ตัง กาสาววตถัง อรหตีตี.

คาลาปรีโยसानเน โส ทิสาวาสีโก ภิกขุ โสตาปนโน ชาโต.

อณญปิ พหู โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีสุ.

เทสนา มหาชนสูส สาทถิกา อโหสีติ.

เทวทูตตถุ.

๘. สลยชยวตถุ.

“อสาเร สารมตโนติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เวหุวเน วิหรนโต ทวีหิ^๑ อคคสาวเกหิ นิเวหิตั สลยชยสส อนาคนัน อารพก กเถสิ.

ตตฺรารยั ออนุปฺพุทฺทิกา

[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๓ พระองค์]

อมหากั ทิ สตถา อีโต กปฺปสตสทสสาธิกานัน จตฺนุนัน อสงเขยยานัน มตถเก

อมรวตฺตีนคเร สุมะโร นาม พฺราหมณฺณกฺมาโร หุตฺวา สพฺพสิปฺปานี^๒ นิปฺพตฺตี ปตฺโต^๓

มาตาปิตูนัง อจฺเจยน อนนฺกโกฏฺฐิสงฺขยั ฌนั ปริจฺจชิตฺวา อสิปฺพชฺชั ปพฺพชิตฺวา หิมวฺนเต วสนโต –

ถานาภินฺญาโย นิพฺพตฺเตตฺวา อากาเสน คจฺฉนโต

ทีปฺงกรทสพฺพลสส สฺทสสนวิหฺรโต อมรวตฺตีนคร^๔ ปวิสนตฺถาย มคฺคั สโรชฺยมานัน ทิสฺวา สยปี เอกัง ปเทสํ คเหตฺวา,

ตสมิ อนิฏฺฐิตฺเตยว^๕, อากตสส สตถุโน อตฺตานัน เสตฺถุ กตฺวา อชินิจมฺมํ กลเล^๖ อตฺถริตฺวา

“สตถา สสาวกสงฺโฆ กลลัน อนกฺกมิตฺวา มํ อกฺกมฺนโต คจฺฉตฺตฺติ นิปฺนโน^๗”

สตถารา ทิสฺวาว “พฺพุทฺธงฺกุโร เอส อนาคเต, กปฺปสตสทสสาธิกานัน จตฺนุนัน อสงเขยยานัน ปริโยसानนํ โคตโม นาม พฺพุทฺธอ ภวิสสตีติ พยาโกโต –

ตสส สตถุโน อปรภาเค “โกณฺถณฺโณ สุมงฺคโล สุมฺโน เรวโต สโรชิตฺวา อโนมทสสี ปทุโม นารโท ปทุมุตฺตโร สุมะโร สฺชาโต

ปิยทสสี อตฺถทสสี ฌมมทสสี สิหฺตฺโตโล ติสฺโส ปุสฺโส วิปฺสสี สีชี เวสสฺสุ กกุสนฺโธ โกนาคนนํ กสฺสโป จาติ โลกั อโภาเสตฺวา อฺป

ปฺนฺนํ อิมะสฺปิ เตวีสติยา พฺพุทฺธานัน สนฺติเก ลทฺธพฺยากรโณ –

“ทส ปารมฺมียอ ทส อฺปปารมฺมียอ ทส ปรมตฺถปารมฺมียอติ สมตฺติสปารมฺมียอ ปุเรตฺวา

เวสสนตฺตรตฺถาเว ฐิตโต สตตฺถกขตฺตํ ปฐวีกมฺปนาณิ มหาทานานิ ทตฺวา ปุตฺตทารัน ปริจฺจชิตฺวา

อายุปริโยसानนํ ตฺสิตฺปุเร นิพฺพตฺติตฺวา ตตฺถ ยาวตฺยาญัน ฐิตฺวา

ทสสทสจกฺกวาพเทวตฺตาหิ สนฺนิปตฺติตฺวา –

“กาโลยฺนเต มหาวีร

สเทวักํ ตารยฺนโต

อฺปฺปชฺช มาตฺถกฺจฺฉิยั

พฺพชฺฉสฺส อมตํ ปทฺนติ

๑ ส. ม. ย. ทวีหิตี นตถิ.

๒ ส. ม. ย. สพฺพสิปฺเปสฺ.

๓ ส. ม. ย. ปตฺวา.

๔ ส. ย. รมมวตฺตีนคร. ม. รมมวตฺตีนคเร.

๕ ส. ม. ย. อโสธิตฺเตยว.

๖ ม. กลเล อชินิจมฺมํ. ส. ย. อชินิจมฺมฺนติ นตถิ.

๗ ส. ม. ย. เอตฺถนตฺเร ตนฺติ ทิสฺสติ.

วุตเต ปณจ มหาวิโลกนานิ วิโลเกตวา ตโต จูโต สกยราชกุเล ปฏิสันธี คเหตุวา ตตถ มหาสมปตติยา ปริจาริยามาโน
อนุกกเมน ภทรโยพพณํ ปตวา ติณณํ อุตฺตุนํ อนฺจฉวิเกสุ ตีสุ ปาสาเทสุ เทวโลกสิริ วิย รชชสิริ อนฺจวนโต –

[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา]

อุยฺยานกัฬาย คมนสมเม อนุกกเมน ชินฺณพยาธิมตสงฺขาเต ตโย เทวทูเต ทิสฺวา สลยชาตสฺสเวโค นินฺตติตฺวา
จตฺตถวาเร ปพฺพชิตํ ทิสฺวา “สาธฺมํ ปพฺพชชาติ ปพฺพชชาย รุจี อุปาเทตฺวา อุยฺยานํ คนฺตวา ตตถ ทิวสํ เขเปตฺวา
มจฺจคฺลปฺกขรณฺตีเร นิสินฺโน กปฺปกเวสํ คเหตุวา อาคเตน วิสสุกมมฺนา เทวปฺุตเตน อลงฺกตปฺฏิยตโต –

ราหุลกุมารสฺส ชาตสาสนํ สุตฺวา ปฺุตตสิเนหสฺส พลลภาวํ ญตฺวา
“ยว อิทํ พนฺธนํ น พนฺธติ ตาวเทว ฉินฺทิสฺสามีติ จินฺเตตฺวา สายํ นครํ ปวิสฺนโต –

“นิพฺพุตา นฺน สา มาตา นิพฺพุโต นฺน โส ปิตา
นิพฺพุตา นฺน สา นารี ยสฺสายํ อิทิสฺส ปตีติ

กิสาคฺตมฺิยา นาม ปิตุจฺฉาธิตาย ภาสิตํ อิมํ คาลํ สุตฺวา “อหํ อิมาย นิพฺพุตปทํ สาวิตฺตติ คิวโต มุตฺตาทาหารํ โอมฺญจิตฺวา
ตสฺสา เปเสตฺวา อตฺตโน ภาวํ ปวิสิตฺวา สิริสยเน นิสินฺโน นินฺทหุคตฺตานํ นาฏกิตถินํ วิปฺปการํ ทิสฺวา นินฺทพินฺนทโย
ฉนฺนํ อุฏฺฐาเปตฺวา กนฺถกํ ออาหาราเปตฺวา กนฺถกํ อารุห ฉนฺนสหาโย –

ทสฺสทสฺสจกฺกวาพเทวตาหิ ปริวฺโต
มหาภินิกฺขมณํ นิกฺขมิตฺวา อโนมฺานทิตีเร ปพฺพชิตฺวา อนุกกเมน ราชคหํ คนฺตวา ตตถ ปินฺชทาย จริตฺวา
ปณฺทวปพฺพตปฺพภาเร นิสินฺโน มคฺชรณฺญา รชฺเชน นินฺมุตติมาโน ตํ ปฏิกฺขิปิตฺวา สพฺพญญุตํ ปตฺวา
อตฺตโน วิชิตํ อาคมนตฺถาย เตน คหิตปฺฏิยโณ ออาหารญจ อุทฺทกญจ อุปฺสงฺกมิตฺวา เตสํ สนฺติเก อธิคตฺวิเสสํ อนลงฺกริตฺวา
ฉพฺพสฺสานิ มหาปธานํ ปทหิตฺวา –

[ทรงบรรลूसัพพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม]

วิสาขปฺุณณมีทิวเส ปาโตว สุชฺาตาย ทินฺนํ ปายาสํ ปริภฺญชิตฺวา เนรลฺขราย นทียา สุวณฺณปาตี ปวาเทตฺวา
เนรลฺขราย นทียา ตีเร มหาวนสฺนฺเท นานาสมาปตฺตีหิ ทิวสภาคํ วิดีนาเมตฺวา สายณฺนสมเม โสตฺถิเยน ทินฺนํ ติณํ คเหตุวา
กาเพน นาคฺราเชน อภิตถฺตคฺุเณ โพรธิมณฺฑํ อารุห ตินฺานิ สนฺถริตฺวา –

“น ตาวิมํ ปลลงฺกํ ภินฺทิสฺสามิ ยว เม อนฺปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ น วิมฺจจิสฺสตีติ ปฏฺิยญฺญํ กตฺวา
ปฺรตฺถาภิมฺุโข นิสิตฺวา, สุริเย อนตฺถงคฺมิเตเยว, มารพลํ วิธมิตฺวา
ปฺฐมยามเม ปฺุพฺเพนิวาสญฺยานํ มชฺฉิมยามเม จตฺตูปาตญฺยานํ ปตฺวา ปจฺฉิมยามาวสาเน ปจฺจยาการเ ญฺยานํ โอตฺวาเรตฺวา
อรุณฺคคฺมเน ทสฺพลจตฺเวสารชชาทิสพฺพคฺุณปฏฺิณฺฑิตํ สพฺพญญุตญฺยานํ ปฏฺิวิชฺฉิตฺวา –

สตตสฺตตฺตาหํ โพรธิมณฺเฑ วิดีนาเมตฺวา อฏฺฐเม สตตฺตาเห อชฺปาเลนฺนิโครธฺมฺุเล นิสินฺโน
ธมฺมคฺมิถิตฺวาปจฺจเวกฺชเณน อปฺโปสสุกฺกตํ อาปชฺชมาโน
ทสฺสทสฺสมหาพฺรหฺมปฺริวารเณสพฺพปตี พฺรหฺมฺุณา อายาจิตธมฺมเทสฺโน –

พุทธจกขุณา โลกั โอลเกตวา พรหมโน อชฌเมสนั อธิวาเสตวา
“กสส นุ โข อหั ปฐมัม ฌมมึ เทเสยยนติ โอลเกนโต อาฬารุททกานั กาลกตถาวั ญุตวา
ปลยจวคคิยานั ภิกขุณั พหุการตัม อนุสสริตวา อญญายาสนา กาสีปุริ คจจณโต
อนตรามคเค อุปเกน อาชีวเกน สหธิ มนเตตวา –

อาสาฬหปุณณมีทิวเส อสิปตเน มิคทาเย ปลยจวคคิยานั ภิกขุณั วสนญญานั ปตวา
เต อนนุจฉวิเกน สมุทาจาเรน สมุทาจรณเต สยญาเปตวา
อณญาโกณทญญูปปุเม อญญารสพรหมโกฏิโย อมตปานั ปาเยนโต ฌมมจกั ปวตเตตวา ปวตติตปวธมมจโก –

ปลยจมิยั ปกขสส สหเพปิ เต ภิกขุ อรหตเต ปติญญาเปตวา
ตัมทิวสเมว ยสสส กุลปุตตสส อุปนิสสยสมปตตี ทิสวา
ตัม รตติภาเค นิพพิทิตวา เคหั ปหาย นิภขมนตัม “เอหิ ยสาติ ปกโกสิตวา
ตสมึเยว รตติภาเค โสตาปตติมลั ปาเปตวา ปุนทิวเส อรหตตัม ปาเปตวา
อปเรปิ ตสส สหายเก จตูปญญาสชน เอหิภิกขุพพพชชาย ปพพาเซตวา อรหตตัม ปาเปสิ.

[ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา]

เอวั โลเก เอกสญญิยา อรหนเตสุ ชาเตสุ วุตถวสโส ปวาเรตวา “จรถ ภิกขเว จาริกนติ สญญิภิกขุ ทิสาสู เปเสตวา
สยั อรุเวลลั คจจณโต อนตรามคเค กปปาสิกวนสนนเท ตีสชน ฆททวคคิยกุมาระ วินะสิ.

เตสุ สหพปจฉิมโก โสตาปนโน สหพุตโตโม อนาคามี อโหสิ.

เตปิ สหเพ เอหิภิกขุภาเวเนว ปพพาเซตวา ทิสาสู เปเสตวา สยั อรุเวลลั คนตวา อชฌมุตตามานิ ปาฎิหาริยสทสสานิ ทสเสตวา
อรุเวลลกสสปาทย สทสสชฎิลปริวาระ เตภาทิกชฎิเล วินะตวา เอหิภิกขุภาเวเนว ปพพาเซตวา คยาสิเส นิสีทาเปตวา
อาทิตตปริยายเทสนาย อรหตเต ปติญญาเปตวา เตน อรหนตสทสเสน ปริวุโต
“พิมพิสารรณโญ ทินนั ปฎิญญั โมเจสสามิติ ราชคชนครูปจาเร ลญญิวนุญยานั คนตวา
“สตถา กิร อาคโตติ สุตวา ทวาทสนนุเตหิ พุราหมณคหปติเกหิ สหธิ อาคตสส รณโญ มธุรธมมกัลลั กเกนโต
ราชานั เอกาทสหิ นนุเตหิ สหธิ โสตาปตติมเล ปติญญาเปตวา เอกั นนุตัม สรณะสุ ปติญญาเปตวา
ปุนทิวเส สกเกน เทวธญญา มาณวถวณณั คเหตุวา อภิตถุตคฺเณ ราชคชนครั ปวิสิตวา ราชนิเวสเน กตภตตักิจโจ
เวฬุวนารามั ปฎิคคเหตุวา ตตถเวว วาสั กปเปสิ.

ตตถ นั สารีปุตโตโมคคัลลانا อุปสงกมิสุ.

ตตธรายั อนุปพพิกถา

[ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ]

อนุปปนเนยเว ทิ พุทเธ ราชคหโต อวิหุเร “อุปติสสคาโม จ โกลิตคาโม จาติ เทว พุราหมณคามา อหะสิ.

[สองสหายทำกตีกากัน]

เตน โข ปน สมเยน สลยชโย ปริพพาชโก ราชคเห ปฏิวสตี มหติยา ปริพพาชกปริสาย สหิ.

เต “ตสส สนติเก ปพพชิสสามาติ ปณจมาณวกสถานิ “สิวิกาโย จ รเถ จ คเหตุวา คจจณชาติ อุโยเชตวา
ปณจหิ มาณวกสเทหิ สหิ สลยชยสส สนติเก ปพพชิส.

เตส ปพพชิตกาลโต ปฏฐาย สลยชโย อติเรกลาภคคยสคคปตโต อโหสิ.

เต กติปาเหเนว สพพ สลยชยสส สมยํ ปริคคณหิตวา “อาจริย ตุมหากํ ชานนสมโย เอตตโกว, อุทาทุ อุตตริปิ อตถิติ ปุจจิส.

“เอตตโกว, สพพ ตุมเหหิ ญานตุนติ วุตเต, เต จินตยีส “เอวํ สติ, อิมสส สนติเก พรหมจริยวาโส นิรตโก,
มยํ โมกขธมมํ คเวสิตุํ นิกขนตา, โส อิมสส สนติเก อุปปาเทตุํ น สกกา, มหา โข ปน ชมพพิโป,
คามนิคมชนปทราชธานีโย จรณา อทธา โมกขธมมเทสํ กณจิ อาจริยํ ลภิสสามาติ.

ตโต ปฏฐาย “ยตถ ยตถ ปณชิตา สมณพราหมณา สนตตี วหนติ ตตถ ตตถ คนตวา สากจจํ กโรนติ.

เตหิ ปุฏฐปณห์ อณญเ กเถตุํ น สกโกนติ, เต ปน เตสํ ปณห์ วิสสชเชนติ.

เอวํ สกกลชมพพิปิ ปริคคณหิตวา นินตติตวา สกฏฐานเมว อาคนตวา

“สมม โกลิต อมเหสุ ‘โย ปฐมํ อมตํ อธิคจจติ, โส อาโรเจตติ กติกํ อกํสุ.

เอวํ เตสุ กติกํ กตวา วิหรนเตสุ, สตถา วุตตานุกกเมน ราชคหํ ปตวา เวพูนํ ปฏิกคเหตุวา เวพูนเ วิหริ.

ตทา “จรถ ภิกขเว จาริกํ พหุชนหิตายาติ รตนตตยคณปปกาสนตถํ

อุโยชิตานํ เอกสฏฐิยา อรหนตานิ อนนเร ปณจวคคิยานํ อพณนเร อสสชิตเถโร ปฏินินตติตวา ราชคหํ อาคโต
ปุนทิวเส ปาโตว ปตตจิวรมาทาย ราชคหํ ปินทาย ปาวิส.

ตสมิ สมเย อุปตีสสปริพพาชโก ปาโตว ฆตตกิจจํ กตวา ปริพพาชการามํ คจจณโต เถรํ ทิสวา จินเตสิ

“มยา เอวรูโป นาม ปพพชิต น ทิฏฐุปุพโพเยว,

เย โลเก อรหนโต วา อรหตตมคคํ วา สમાปนนา, อยํ เตสํ ภิกขุ อณญตโร,

ยณนุนาหํ อิมํ ภิกขุํ อุปสงกมิตวา ปุจเจยยํ ‘กสิ ตวํ อาวุโส อุททิสส ปพพชิต, โโก วา เต สตถา, กสส วา ตวํ ธมมํ โรเจสิ - อิติ.

อถสส เอตทโหสิ “อกาโล โข อิมํ ภิกขุํ ปณห์ ปุจจิตุํ, อนนตรมรํ ปวิฏฐิ ปินทาย จรติ,

ยณนุนาหํ อิมํ ภิกขุํ ปิฏฐิโต ปิฏฐิโต อนุนพนเรยยํ, อตถิเกหิ อุปญาตํ มคคณติ.

โส เถรํ ลททปณทปาตํ อณญตโร โอกาสํ คจจณตํ ทิสวา นิสิตตูกามตลยจสส ญตวา อตตโน ปริพพาชกปฐกํ ปณญาเปตวา อทาส.

ฆตตกิจจปริโยसानนปิสส อตตโน กุณทิกาย อุทกํ อทาส.

เอวํ อาจริยวตตํ กตวา กตฆตตกิจเจเน เถเรน สหิ มจรุปฐิสนถารํ กตวา เอวมาท

“วิปสนนนานิ โข เต อาวุโส อินทริยานิ, ปริสสุทโธ ฉวิวณโณ ปริโยทาโต, กสิ ตวํ อาวุโส อุททิสส ปพพชิต,

โก วา เต สตถา, กสส วา ตวํ ธมมํ โรเจสิตี ปุจจ.

[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา]

เถโร จินเตสิ “อิมะ ปริพพาชกา นาม สาสนัสส ปฏิปกขภูตา, อิมัสส สาสเน คมภีรตํ ทสเสสสามิติ
อตตโน นวภาวํ ทสเสนโต อาห “อหํ โข อาวุโส นโว อจิริปปพชิตโต อธุนาคโต,
อิมํ ฐมมวินยํ น ตาว สกขิสสามิ วิตถาเรณ ฐมมํ เทเสตุนติ.

ปริพพาชโก “อหํ อุปติสโส นาม ตวํ ยถาสตติยา อปปิ วา พหุ วา วท เอตํ นยสเตน นยสทสเสน ปฏิวิชชิตุํ มยหํ ภาโรติ วต
วา อาห

“อปปิ วา พหุ วา ภาสสสุ, อตถณญเว เม พุทธิ,
อตถเนว เม อตโถ, ก็ กาทสิ พยณชนํ พหุนติ.

เอวํ วุตเต เถโร

“เย ฐมมา เหตุปปภาว เตสํ เหตุํ ตถาคโต
เตสญจ โย นิโรธจ เอวาทิ มหาสมโณติ

คาถมาห.

[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน]

ปริพพาชโก ปฐมปททวยเมว สุตวา สหสสนยสมปนเน โสตาปัตติผลเล ปติภุชฺสี.

อิตรํ ปททวยํ โสตาปนนกาเล นิภุชฺสาเปสิ.

โส โสตาปนโน หุตวา, อุปริวิเสเส อปปวตตนเต, “ภวิสสตี เอตถ การณนติ สลลภเขตวา เถโร อาห
“ภนเต มา อุปริ ฐมมเทสนํ วทตยิตถ, เอตตกเมว โหตุ, กุหิ อมหากํ สตถา วสตีติ.

“เวพฺพเน อาวุโสติ.

“เตนหิ ภนเต ตุมहे ปุโรโต ยถา, มยหํ เอโก สหายโก อตถิ,
อมเหหิ จ อถญมญญํ กตีกา กตา “โย ปฐมํ อมตํ อธิคจจติ โส อาโรเจตฺติ,
อหนตํ ปฏิญญํ โมเจตวา สหายกํ คเหตุวา ตุมหากํ คตมคเคเนว สตถุ สนตีกํ อากมิสสามิติ
ปลยจปติภุชฺสีเตน เถรสส ปาเทสุ นิตติตวา, ติกขตฺตุํ ปทกขิณํ กตวา ,เถโร อุกฺขเยเขตวา ปริพพาชการามาภิมุโข อคมาสิ.

โกลิตปริพพาชโก ตํ ทุโรโต ว อากจณนตํ ทิสวา “อชช มยหํ สหายกสฺส มุขวณฺโณ น อถญทิวเสสุ วีย,
อทธานเนน อมตํ อธิคตํ ภวิสสตีติ อมตาทิคมํ ปุจฺฉิ.

โสปีสส “อามาวุโส, อมตํ อธิคตนติ ปฏิชานิตวา ตเมว คากํ อภาสิ.

คาถาปริโยसानะ โกลิตโต โสตาปัตติผลเล ปติภุชฺสีตวา อาห “กุหิ กิริ สมม อมหากํ สตถา วสตีติ.

“เวพฺพเน กิริ สมม, เอวํ โน อจิริเยน อสสชิตถเรณ กถิตนติ.

“เตนหิ สมม อายาม สตถาริ ปสสิสสามาติ.

[สองสหายชวนสญชัยไปเฝ้าพระศาสดา]

สารีบุตรตเถโร จ นามส สทาปิ อัจฉริยบุชโฆว, ตสมา สหายกั เอวมมาห

“สมม อมเทหิ อธิคตัง อมตัง อมหากัง อัจฉริยสส สลยชยปริพพาชกสสาปิ กเถสสาม, พุชฌมาโน ปฎิวชิฉมิสสตี,
อปปฎิวชิฉณโต อมหากัง สททหิตวา สตถุ สนตีกัง คมิสสตี, พุทธานัง เทสนัง สุตวา มคคผลปฎิวเฐ กสิสสตีตี.

ตโต เทวปิ ชนา สลยชยสส สนตีกัง อคัมสุ.

สลยชโย เต ทิสวา “กั ตาตา โกจิ โว อมตมคคเทสโก ลทุโธตี ปุจฉิ.

“อาม อัจฉริย ลทุโธ, พุทโธ โลเก อุปปนโน, ฌมโม อุปปนโน, สงโฆ อุปปนโน,
ตุมเห ตุมเ อสเร วิจรธ, เอถ, สตถุ สนตีกัง คมิสสามาติ.

“คจฉถ ตุมเห, อหัง น สกขิสสามีตี.

“กัการณาตี.

“อหัง มหาชนสส อัจฉริโย หุตวา วิจรี, ตสส เม อนนเววาสิกวาสो จาฎฐิยา อุทกจลนภาวูปตติสทธิโส,
น สกขิสสามหัง อนนเววาสิกวาสัง วสิตุนตี.

“มา เอว กสิตถ อัจฉริยาตี.

“โหตุ ตาตา, คจฉถ, ตุมเห นานัง สกขิสสามีตี.

“อัจฉริย โลเก พุททสส อุปปนนกาลโต ปฎฐาย มหาชนโน คนธมาลาทิตถธโน คนตวา ตเมว ปุเชสสตี,
มยปี ตตเถว คมิสสาม, ตุมเห กั กสิสสธาตี.

“ตาตา กิณนุ โข อิมสมิ โลเก ทนธา พหุ, อุทาทุ ปณชิตาตี.

“ทนธา อัจฉริย พหุ, ปณชิตา นาม กติปยาเอว โหนตีตี.

“เตนหิ ตาตา ปณชิตา ปณชิตา สมณสส โคตมสส สนตีกัง คมิสสนตี, ทนธา ทนธา มม สนตีกัง อาคมิสสนตี;
คจฉถ ตุมเห, นานัง คมิสสามีตี.

เต “ปญญาอิสสธ ตุมเห อัจฉริยาตี ปกุกัมสุ.

เตสุ คจฉนเตสุ, สลยชยสส ปริสา ภิชชิ.

ตสมิ ขณ อารามุ ตุมเ อโหสิ.

โส ตุมฉัง อารามุ ทิสวา อุณห์ โลहितัง ฉทเทสิ.

เตหิปี สทธี คจฉนเตสุ ปญจสุ ปริพพาชกเตสุ, สลยชยสส ปริสาย อทตมเตยยสทานิ นีวตตีสุ.

อตตโน อนนเตวาสิเกหิ อชตมเตยเยหิ ปริพพาชกสเทหิ สหฐี เวฬุวนิ อคมัสสุ.

[ศิษย์สำเร็จรหัตตผลก่อนอาจารย์]

สตถา จตุปริสมขณเม นิสินโน ฐมม เทเสโนโต เต ทูโรโต ว ทิสวา ภิกขุ อามนเตสิ

“เอเต ภิกขเว เทว สหายกา อากจณนติ โกลิโต จ อูปติสฺสเ จ, เอตฺ เม สาวกยฺคํ ภวิสฺสตี อคฺคํ ภทฺทยฺคนฺตี.

เต สตถาริ วนทิตฺวา เอกมณฺตํ นิสีทิสฺสุ.

เต ภควนฺตํ เอตทโวจฺจุ “ลเภยยาม มยิ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺช; ลเภยยาม อูปสมฺปนฺนตี.

“เอถ ภิกขโวตี ภควา อโวจ, “สฺวากขาโต ฐมฺโม, จรธ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาयाตี.

สพฺเพปิ อิทธิมยปตฺตจิวรรธา วสฺสสตีกตฺเถรา วิย อเหสุ

อถ เนสํ ปริสาย จริยวเสน สตถา ฐมฺมเทสนํ วทฺเผลสิ.

ฐฺเปตฺวา เทว อคฺคสาวเก อวเสสา อรหตฺตํ ปาปุณฺนีสฺสุ.

อคฺคสาวกานํ ปน อูปริมคฺคกิจฺจํ น นิฐฐาสี.

กึการณา ?

สาวกปารมีญานสฺส มหนตฺตตาย.

อถายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน ปพฺพชิตทิวสโต สตตฺตเม ทิวเส มคฺชรณฺฐเฐ กลลวาลคามกํ อูปนิสฺสาย วิหรนฺโต,

ถินมิทฺเธ อ็อกมณฺเต, สตถารา สํเวชิตฺถิ ถินมิทฺธิ วิโนเทตฺวา ตถาคเตน ทินนํ ธาตุกมฺมณฺฐานํ สุนฺนโต

อูปริมคฺคตฺตยกิจฺจํ นิฐฐาเปตฺวา สาวกปารมีญานสฺส มตฺถกํ ปตฺโต.

สาริปุตฺตตเถโรปิ ปพฺพชิตทิวสโต อชตมมาสํ อติกกมิตฺวา สตถารา สหฐี ตเมว ราชคหิ อูปนิสฺสาย สฺฐกรขาตเลณเฐ วิหรนฺโต,

อตตโน ภาคินเยยสฺส ทีฆนชฺชปริพฺพาชกสฺส เวทนาปริคฺคหฺสฺสตฺตฺนเต เทสิยมาเน, สฺสฺตฺตฺตานุสฺสारेณ ญานํ เปเสตฺวา

ปรสฺส วชฺฉิตฺตํ ภตฺตํ ภุณฺขนฺโต วิย สาวกปารมีญานสฺส มตฺถกํ ปตฺโต.

นनु จายสฺมา มหาปญฺโญ, อถ กสฺมา มหาโมคฺคัลลานโต จิรตเรณ สาวกปารมีญานํ ปาปุณฺนิตี.

ปริกมฺมมหนตฺตตาย.

ยถา ทิ ทุกฺคตฺตมนุสฺสา กตฺถจิ คนฺตุกามา ชิปฺปเมว นิกฺขมณฺตี,

ราชุนํ ปน หตฺถิถวาหนกฺปฺปนาทํ มหนตฺตํ ปริกมฺมํ ลทฺถุ วฏฺฐนฺตี, เอวํ สมฺปนฺนํ เวทิตพฺพ.

[พวกภิกษุติเตียนพระศาสดา]

ตํทิวสเมว ปน สตถา วชฺฉมมานกจฺฉายาย

เวฬุเวเน สาวกสนฺนิปาตํ กตฺวา ทวินนํ เถรานํ อคฺคสาวกณฺฐานํ ทตฺวา ปาฐิโมกฺขํ อุตฺทิสี.

ภิกษุ อุชฌายีสู “สตถา มุโขโลกเนน ภิกขุณิ เทติ,
อคคสาวกภูฐานิ เทนเตน นาม ปฐุมิ ปพพชิตานิ ปณจวคคิยานิ ทาตุ วัณฺณติ,
เอเต อนโณโลเกนเตน ยสตุเถรปมฺพานิ ปณจปณฺญาสาย ภิกขุณิ ทาตุ วัณฺณติ,
เอเต อนโณโลเกนเตน ภาทวคคิยานิ, เอเต อนโณโลเกนเตน อรุเวลกสสปาทีนึ เตภาติกานิ,
เอเต ปน เอตตเก ปหาย สพพปจฺฉา ปพพชิตานิ อคคสาวกภูฐานิ เทนเตน มุขิ โอลเกตฺวา ทินนุนฺติ วทีสุ.

[บุรพกรรมขอพระอัญญาโกณฑัญญะ]

สตถา “กี กเถถ ภิกขเวติ ปุจฺฉิตฺวา, อิหิ นามาติ วุตเต, นาหิ ภิกขเว มุขิ โอลเกตฺวา ภิกขุณิ เทมิ,
เอเตสึ ปน อตตนา อตตนา ปตฺถิตปตฺถิตเมว เทมิ,
อญฺญาโกณฑญฺญิ หิ เอกสฺมี สสเส นว อคคสสสทานานิ เทนโต น อคคสาวกภูฐานิ ปตฺถेतฺวา อทาสี,
อคคธมฺมึ ปน อรหตฺตํ สพพปฐุมิ ปฏฺวิชฺฉิมิตุํ ปตฺถेतฺวา อทาสีติ.

“กทา ภควาติ.

“สุณิสฺสถ ภิกขเวติ.

“อาม ภนฺเตติ.

“ภิกขเว อิโต เอกนวุตฺติกปเป วิปสฺสี ภควา โลเก อุทปาหิ.

ตทา “มหากาโล จุลลกาโลติ เทว ภาติกา กุญฺมพิกา มหนตฺ สาลิกเขตฺตํ วปาเปสฺสุ.

อเถกทิวสํ จุลลกาโล สาลิกเขตฺตํ คนฺตฺวา เอกํ สาลิกพภํ ฝาลेतฺวา ชาหิ.

อติมธฺรุํ อโหสิ.

โส พุทฺธปมฺมุขสฺส สงฺฆสฺส สาลิกพภานํ ทาตุกาโม หุตฺวา เซฏฺฐภาติกํ อุปสงฺกमितฺวา

“ภาติก สาลิกพภํ ฝาลेतฺวา พุทฺธานํ อนุจฺฉวิกิํ กตฺวา ปจาเปตฺวา ทานํ เทมาติ อาท.

“กี วเทสิ, สาลิกพภํ ฝาลेतฺวา ทานํ นาม เนว อตีเต ภูตฺพุพฺพํ นานาคเต ภวิสฺสติ, มา สสฺสํ นาสยฺยิติ.

โส ปุณฺปนุํ ยาจิเยว.

อถ นํ ภาตา “เตนหิ เขตฺตํ เทว โภจฺจฺจฺสาเส กตฺวา มม โภจฺจฺจฺสาสึ อนามสิตฺวา อตตโน เขตฺตโภจฺจฺจฺสาเส, ยํ อิจฺฉสิ, ตํ กโรหิติ อาท.

โส “สารุติ เขตฺตํ วิภชิตฺวา พหุ มนุสฺเส หตฺถกมฺมึ ยาจิตฺวา สาลิกพภํ ฝาลेतฺวา นิรุทฺเท ขีเร ปจาเปตฺวา

สปปิมธฺรุสฺสขราหิ โยเขตฺวา พุทฺธปมฺมุขสฺส ภิกขุสงฺฆสฺส ทานํ ทตฺวา ภาตฺตกิจฺจปรีโยसानเ

“อิหิ ภนฺเต มม อคคทานํ อคคธมฺมสฺส สพพปฐุมิ ปฏฺวิเวราย สํวตฺตตฺตฺติ อาท.

สตถา “เอวํ โหตุติ อนฺนโมทนํ อกาสิ.

โส เขตต์ คนตวา โอลเณโต สกลเขตเต กณณิกาทุเทหิ วีย สาลีสเสหิ สณณนํ ทิสวา ปญจวิธํ ปตี ปฏิลกิตวา
“ลาภา วต เมติ จินเตตวา ปุถุกกาเล ปุถุกคคํ นาม อทาสี,
คามวาสีหิ สหฐี อคคสสทานํ นาม อทาสี, ลายเน ลายนคคํ, เวณิกรเณ เวณิคคํ, กลาปาทีสุ กลาปคคํ ชลคคํ กณทคคํ
โกฏฐคคณติ เอวํ เอกสสเส นว วาเร อคคทานํ อทาสี.

ตสส สพเพสุ วาเรสุ คหิตคหิตถุฐานํ ปริปุริ.

สสสํ อติเรกํ อุฏฐานสมปนํ อโหสิ.

ชมโม นามส อตตานํ รกขนต์ รกขติ.

ชมโม ทเว รกขติ ชมมจารี

ชมโม สุจิญโญ สุขมาวาทิ

เอसानิสฺโส ชมเม สุจิญเณ

น ทคคตี คจจติ ชมมจารีติ.

เอวเมว วิปสสิสมมาสมพุททกาเล อคคธมมํ ปฐมํ ปฏิวิชมิตุํ ปตเณโต นว อคคทานานิ อทาสี.

อิต สตสทสสทปมตถเก ปน หंसวตีนคเร ปทุมุตตรพุททกาเลปิ สตตาทํ มหาทานํ ทตวา ตสส ภควโต ปาทมูเล นิปชชิตวา
อคคธมมสส ปฐมํ ปฏิวิชณตถเมว ปตถนํ ฐเปสิ.

“อิติ อิมินา ปตถิตเมว มยา ทินนํ, นานํ มุขํ โอลเกตวา เทมีติ.

[บุรพกรรมของชน ๕๕ คน มียสกุลบุตรเป็นต้น]

“ยสกุลบุตรปมฺพา ปญจปญญาส ชนา กิ กมมํ กรีสฺส ภนเตติ.

“เอเตปิ เอกสส พุททสส สนติเก อรหตต์ ปตเณตา พหุํ ปุณญกมมํ กตวา อปรภาเค, อนุปฺปนเน พุทฺเธ, สหายกา หุตวา
วคคพนฺธเน ปุณญานิ โกรนตา อนาถสรีรานิ ปฏิชคคณตา วิจรัสสุ.

เต เอกทิวสํ สคพภํ อิตถิ กาลกตํ ทิสวา “ฉาเปสสามาติ สุสานํ หรัสสุ.

เตสุ ปญจ ชเน “ตุมहे ฉาเปลาติ สุसाने ฐเปตวา เสสา คามํ ปวิฏฐา.

ยสทาร์โก ตํ สรัสสุ สุเลหิ วิชมิตวา ปริวตเตตวา ปริวตเตตวา ฉาเปนโต อสุภสณญํ ปฏิลกิ.

อิตเรสปิ จตุนนํ ชนानํ “ปสสท โภ อิมํ สรัสสุ ตถถ วิทุสตจมมํ กพรโครูปํ วีย อสุจี ทคคณธํ ปฏิกุลนติ ทสเสสิ.

เตปิ ตถถ อสุภสณญํ ปฏิลกีสสุ.

เต ปญจ ชนา คามํ คนตวา เสสสหายกานํ กถีสสุ.

ยโส ปน ทาร์โก เคหํ คนตวา มาตาปิตุนญจ ภริยาย จ กเถสิ.

เต สพเพปิ อสุภี ภาวยีสุ.

อิทเมเตสึ ปุพพกมมัม.

เตเนว ยสสส อิตถาคาเร สุสานสญญา อุปปชชช.

ตาย จ อุปนิสสยสมปตติยา สพเพสั วิเสสาธคโม นิพพตติ.

เอว อิเม อตตนา ปตถิตเมว ลภีสุ.

นาหิ มุขัง โอลเกตวา ทมมีติ.

[บุรพกรรมของภททวคคิย ๓๐ คน]

“ภททวคคิยา สหายกา ปน กิ กรีสุ ภนเตติ.

“เอเตปิ ภิกขเว ปุพพพุธานัน สนตike อรหตตัม ปตเถตวา ปุณญานิ กตวา อปรภาเค, อนุปปนเน พุทธะ, ตีสจตุตทา หุตวา ตุนชชีโลวาทัง สุตวา สญญิวสสสทสทานิ ปญจ สีลานิ รกขีสุ.

เอว อิเมปิ อตตนา ปตถิตปตถิตเมว ลภีสุ

นาหิ มุขัง โอลเกตวา ภิกขุณัน ทมมีติ.

[บุรพกรรมของขญิล ๓ พี่น้อง]

“อรุเวลกสสปาทย ปน ภนเต กิ กรีสุตติ.

“อรหตตเมว ปตเถตวา ปุณญานิ กรีสุ.

อิโต หิ เทวนวุตติกปเป ‘ติสโส มุสโสติ เทว พุทธา อุปปชชช.

มุสสพุททสส มหินโท นาม ราชา ปิตา อโหสิ.

ตสมิ ปน สมโพธิ ปตเต, รณโณ กนิญฐปุตโต อคคสาวโก, บุโรหิตปุตโต ทุตติยสาวโก อโหสิ.

ราชา สตถุ สนตีกิ คนตวา “เขญฐปุตโต เม พุทโธ, กนิญฐปุตโต อคคสาวโก, บุโรหิตปุตโต ทุตติยสาวโกติ เต โอลเกตวา “มเมว พุทโธ, มเมว ธมโม, มเมว สงโฆ, นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุททสสาติ ติกขตตุ อูทานัน อูทานेतวา สตถุ ปาทมุเล นิปชชิตวา “ภนเต อิทานิ เม นวุตติวสสสทสปริมาณสส อายุโน โภญญิ นิสสิทิตวา นิททายนกาโล วีย, อญญเอสั เคทวารัง อคนตวา, ยาวาหิ ชีวามิ, ตาว เม จตตารโ ปจเจเย อธิวาเสถาติ ปญญิณญุ คเหตุวา นิพพธัง พุทฐปญญานัน กโรติ.

रणโณ ปน อปรเปติ ตโย ปุตตา อเหตุ.

เตสุ เขญฐสส ปญจ โยธสตานิ ปริวารโ มชฌิมสส ตินิ กนิญฐสส เทว.

เต “มยมิปี ภาตีก โภเชสสามาติ ปีตรโ ไอกาสิ ยาจิตวา ปุณปุณฺ ยาจนฺตปิ อลภิตวา, ปจฺจนฺเต กุปีเต,
ตสฺส วุปสมนฺตถาย เปสิตา ปจฺจนฺตํ วุปสมฺตวา ปีตุ สนฺติกํ อากมฺสิสุ.

อถ เน ปีตา อาลิจฺจิตวา สีเส จุมฺพิตวา “วริ โว ตาตา ทมฺมิตี อาท.

เต “สาธฺ เทวาตี วริ คหิตกํ กตฺวา ปุณ กติปาหจฺเยน ปีตรา “คณฺหถ ตาตา วรฺนฺติ วุตฺตา
“เทว อมฺหากํ อญฺญเณน เกณฺจิ อตฺโถ นตฺถิ, อิตฺ ปญฺญาย มยฺ ภาตีก โภเชสสาม, อิมํ โน วริ เทหิตี อาทฺสุ.

“น เทมิ ตาตาตี.

“นิจฺจกาลํ อเทนฺตา สตฺต สํวจฺฉริ เทถาตี.

“น เทมิ ตาตาตี.

“เตนฺหิ ฉ ปญฺจ จตฺตาริ ตินฺนิ เทว เอกํ สํวจฺฉริ สตฺต มาเส ฉ มาเส ปญฺจ มาเส จตฺตาริ มาเส ตโย มาเส เทถาตี.

“น เทมิ ตาตาตี.

“โหตุ เทว, เอเกกฺสฺส โน เอเกกํ มาสิ กตฺวา ตโย มาเส เทถาตี.

“สาธฺ ตาตา, เตนฺหิ ตโย มาเส โภเชถาตี.

เตสิ ปน ตินฺณมฺปิ เอโกว โภฏฐฺฐาคาริโก, เอโกว आयุตฺตโก.

เต ทฺวาทสนฺหุตฺปุริสฺปริวารา.

เต ปกฺโกสาเปตฺวา “มยฺ อิมํ เตมาสํ ทส สีลาณิ คเหตุวา เทว กาสายาณิ นิวาเสตฺวา สตฺถารา สหฺวาสิ วสิสฺสาม,
ตุมฺเห เอตฺตํ นาม ทานวฺภูมฺ คเหตุวา เทวสิกํ นวุตฺติสฺสสฺสํ ภิกฺขุณฺ โยชฺสสฺสสฺส จ โน สพฺพํ ขาทนฺนิโยชฺชนฺยํ สํวตฺเตยฺยาถ,
มยฺ หิ อิตฺ ปญฺญาย น กิลฺยจิ วฺกขามาตี วทิสฺสุ.

เต ตโยปี ปริวารกฺปุริสฺสสฺสํ คเหตุวา ทส สีลาณิ สมหาย กาสายวตฺถาณิ นิวาเสตฺวา วิหาเรยฺว วสิสฺสุ.

โภฏฐฺฐาคาริโก จ आयุตฺตโก จ เอกโต หุตฺวา ตินฺณํ ภาตีกานํ โภฏฐฺฐาคาเรหิ วาเรน วาเรน วฺภูมฺ คเหตุวา ทานํ เทนฺติ.

[กินอาหารที่เขาอุทิศภิกษุสงฆ์ ตายไปเป็นเปรต]

กมฺมกรานํ ปน ปุตฺตา ยาคุภตฺตาทีนํ อตฺถาย โรทนฺติ.

เต เตสิ, ภิกฺขุสงฺฆเ อนาคเตยฺว, ยาคุภตฺตาทีนํ เทนฺติ.

ภิกฺขุสงฺฆสฺส ฆตฺตกิจฺจาวสาเน กิลฺยจิ อติเรกํ น ภูตฺปุพฺพ.

เต อปรภาเค “ทารกานํ เทมาตี อตฺตนาปี คเหตุวา ขาทิสฺสุ, มนฺญญฺปิ อาหารํ ทิสฺวา อธิวาเสตฺ นาสกฺขิสฺสุ.

เต ปน จตฺราสีตฺติสฺสสา อเหสิ.

เต สงขมสส ทินนํ วัณฺณํ ขาทิตฺวา กายสส เกทา เปตติวิสเย นิพพตฺตีสุ.

เต ภาคิกา ปน ปุริสสทสเสน สหฺธิ กาลํ กตฺวา เทวโลเก นิพพตฺติตฺวา เทวโลกา เทวโลกํ สํสรนฺตา เทวณฺวตฺติกปเป เขเปสฺสุ.

เอวํ เต ตโย ภาคโร อรหตฺตํ ปตฺถเนนฺตา ตทา กลยาณกมมํ กรีสุ.

เต อตฺตนา ปตฺถิตเมว ลภีสุ.

นาหํ มุขํ โอลเเกตฺวา ทมมีติ.

ตทา ปน เตสํ อายุตฺตโก พิมพิสาโร อโหสิ, โภจฺจฺวาริกโก วิสาโช อุปาสาโก.

เตสํ กมมกรฺตา ตทา เปเตสุ นิพพตฺติตฺวา สุกฺตฺติทุกฺคตฺวเสน สํสรนฺตา อิมสฺมี กปเป จตฺตาริ พุทฺธนฺตรานิ เปตฺตโลเกเยว นิพพตฺตีสุ.

[พวกเปรตถามเวลาได้อาหาร กะพระพุทธรเจ้า ๓ พระองค์]

เต อิมสฺมี กปเป สพฺพปฐุมํ อุปฺปนนํ จตฺตาทิสวสสทสสาธุกํ กกุสนธํ^๑ ภาควนฺตํ อุปสงกมิตฺวา

“อมหากํ อาหารํ ลภนกาลํ อาจิกฺขเถว ปุจฺฉีสุ.

“มม ตาว กาลเ น ลภิสฺสถ, มม ปจฺฉนฺโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬฺหาย, โภจฺจฺวาริกมณฺพฺุโ^๒ อุปฺปชฺชิสฺสตี, ตํ ปุจฺฉเยยฺยาเถว อาห.

เต ตตฺตกํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนเน, ตํ ปุจฺฉีสุ.

โสปี “มม กาลเ น ลภิสฺสถ, มม ปจฺฉนฺโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬฺหาย, กสฺสพฺุโ อุปฺปชฺชิสฺสตี, ตํ ปุจฺฉเยยฺยาเถว อาห.

เต ตตฺตกํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนเน, ตํ ปุจฺฉีสุ.

โสปี “มม กาลเ น ลภิสฺสถ, มม ปจฺฉนฺโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬฺหาย, โภจฺจฺวาริกมณฺพฺุโ นาม อุปฺปชฺชิสฺสตี, ตทา ตุมหากํ ญฺาตโก พิมพิสาโร นาม ราชา ภวิสฺสตี, โส สตถุ ทานํ ทตฺวา ตุมหากํ ปาเปสฺสตี, ตทา ลภิสฺสเถว อาห.

เตสํ เอกํ พุทฺธนฺตรํ เสวทิวสํ วีย อโหสิ.

[พวกเปรตพันทุกข์ เพราะผลทาน]

เต, ตถาคเต อุปฺปนเน, พิมพิสารรณฺญา ปฐฺฐมทิวสํ ทาเน ทินเน, รัตติภาเค เภรวสทฺทํ กตฺวา รัญฺเญ อตฺตานํ ทสฺสยีสฺสุ.

โส ปฺนทิวเส เวฬุวนํ อาคนฺตฺวา ตถาคตฺสส ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

๑ พ. พ. ๓๓/๕๒๘.

๒ พ. พ. ๓๓/๕๓๓-๕๓๗.

สตถา “มหาราช อีโต เทวนวุติกปมตถเก ผุสสุพุทธกาเล เอเต ตว ญาดกา ภิกขุสงฆสส ทินนํ วมุญฺหิ^๑ ขาทิตวา
เปตโลเก นิพพตติตวา สัสนธาตา กกุสนธาตโย พุทธะ อูปปนเน ปุจฉิตวา เตหิ อิทถจิตถจ วุตตา
เอตตํ กาลํ ตว ทานํ ปจจาสิสมานา, ทิยโย ตยา ทาเน ทินเน, ปตตี อลภมานา เอวมกัสมุติ.

“กั ปน ภนเต, อิทานิปี ทินเน, ลภิสสนตตี.

“อาม มหาราชาทิ.

ราชา พุทธูปปมุขํ ภิกขุสงฆํ นิมนเตตวา ปุนทิวเส มหาทานํ ทตวา “ภนเต อีโต เตสํ เปตานํ ทิพพนนปานํ สมปชชตฺติ
ปตตี อทาสี.

เตสํ ตเถว นิพพตติ.

ปุนทิวเส นคคา หุตวา อตตานํ ทสเสสุ.

ราชา “อชช ภนเต นคคา หุตวา อตตานํ ทสเสสนุติ อาโรเจสิ.

“วตถานิ เต น ทินนานิ มหาราชาทิ.

ปุนทิวเส พุทธูปปมุขสส ภิกขุสงฆสส จิวรานิ ทตวา “อีโต เตสํ ทิพพตถานิ โหนตฺติ ปาเปสิ.

ตังถณญเฐว เตสํ ทิพพตถานิ อูปปชชีสุ.

เต เปตตถภาวํ วิชิตฺวา ทิพพตถาเวเน สณฺฐหีสู.

สตถา อนุโมทนํ กโรนโต “ติโรกฺขเทสุ ติฏฐนตตีติ ติโรกฺขทานุโมทนํ อทาสี.

อนุโมทนาวसाने จตฺราสีติยา ปาณสทสสานํ ฐมฺมาภิสมโย อโหสิ.

อิตติ สตถา เตภาทิกขุทิลานํ วตถุํ กเถตวา อิมปิ ฐมฺมเทสนํ อทริ.

[บุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้ง ๒]

“อคคสาวกา ปน ภนเต กั กรีสฺสูติ.

“อคคสาวกาเวย ปตถนํ กรีสฺสู.

อีโต กปฺปสตสทสสาธิกสส ทิ กปฺปานํ อสงฺเขยยสส มตถเก สารีปุตโต พราหมณมหาสาถกุเล นิพพตติ
นาเมเน สรทมาณโว นาม อโหสิ.

โมคคฺลลาโน คหปติมหาสาถกุเล นิพพตติ นามเน สิริวทมกุกุมพิโก นาม อโหสิ.

เต อุโภปี สหปัสสุกัฬกา สหายกา อเหสิ.

สรทมาณโว ปิตุจเจเนน กุลสนตัง มหาธน์ ปฏิปชชิตวา เอกทิวสํ รัโศโต จินเตสิ
“อหํ อีธโลกตตถาวเมว ชานามิ, โน ปรโลกตตถาวํ, ชาตสตตานถจ มรณํ นาม ฐวํ,
มยา เอกํ ปพพชชํ ปพพชชิตวา โมกขชมมคเวสนํ กาคํ วุญฐิตีติ.

โส สหายัง อุปสงกมิตวา อาห “สมม สิริวชฒ อหํ ปพพชชิตวา โมกขชมมํ คเวสิสสามิ,
ตวํ มยา สหธิ ปพพชชิตุํ สกขิสสสิ, น สกขิสสสิตี.

“น สกขิสสามิ สมม, ตวํเยว ปพพชชิตี.

โส จินเตสิ “ปรโลกํ คจณนโต สหายํ วา ญาติमितเต วา คเหตุวา คโต นาม นตถิ, อตตนา กตํ อตตโนว โหตีติ.

ตโต รตนโกญฐาคารํ วิวราเปตวา กปนทริกถณิพพกยาจกานํ มหาทานํ ทตวา ปพพตปาหํ ปวิสิตวา อสิปพพชชํ ปพพชชิต.

ตสส เอโก เทว ตโยติ เอวํ อนุปพพชชํ ปพพชชิตวา จตฺสตตติสสสมตตา ชฎิลลา อเหตุ.

โส ปถจ อภิญญา อญฺฐ จ สમાปตติโย นิพพตเตตวา เตสํ ชฎิลานํ กสิณปริกมมํ อาจิกขิ.

เตปิ สพเพ ปถจ อภิญญา อญฺฐ จ สમાปตติโย นิพพตเตสु.

เตน สมเยน อนมทสสิ นาม พุทโธ โลกเอ อุตปาหิ.

นครํ จนทวตี นาม อโหสิ. ปิตา ยสวโนโต นาม ชตติโย, มาตา ยโสธรา นาม เทวี, โโพธิ อชชุนรูกโข,
นิสโก จ อนโม จ เทว อคคสาวกา, วรุโณ นาม อุปญฺฐาโก, สุนทรา จ สุมนา จ เทว อคคสาวิกา, आयุ วสสสสสสส อโหสิ,
สรริํ อญฺฐปถญาสทถุเพธํ, สรริปถา ทวาทสโยชนํ ฝริ, ภิกขุสสสสสสสิ ปริวาริ อโหสิ.

โส เอกทิวสํ ปจฺจสกาเล มหากรุณาสมาปตติโต วุญฺฐาย โลกํ วัโละเกนโต สรทตปสํ ทิสวา

“อชช มยหํ สรทตปสสส สนตัง คตปจเจเนน รมมเทสนา จ มหตี ภวิสสตี,

โส จ อคคสาวกญฺฐานํ ปตเถสสตี, ตสส สหายโก สิริวชฒกญฺมพิโก ทุตยสาวกญฺฐานํ ปตเถสสตี,

เทสนาปริโยसाने จสส ปริวาริ จตฺสตตติสสสชฎิลลา อรทตํ ปาปุณิสสนตี, มยา ตตถ คนตุํ วุญฺฐิตีติ

อตตโน ปตตจิวรมาทาย อถญฺ กถจि อนามนเตตวา สอิโห วิย เอกจโร หุตวา,

สรทตปสสส อนถเววสิเกสุ ผลาผลตถาย คเตสุ, “พุทฺธถาวํ เม ชานาตุติ,

ปสสนตสเสว สรทตปสสส, อากาสโต โอตริตวา ปฐวียํ ปติญฺฐาสิ.

สรทตปสส พุทฺธานุภาวถเจว สรริณิปถตติถจ ทิสวา ลกขณมนเต สมมสิตวา

“อิมหิ ลกขณหิ สมมนาคโต นาม อคารมชเม วสนโต ราชา โหติ จกกวตตี, ปพพชชิต โลกเอ วิวญฺจถ สพพถญฺพุทฺโธ โหติ,

อัย ปุริโส นิสสสยํ พุทฺธติ ชานิตวา ปจจुकคมนํ กตวา ปถจปติญฺฐิตน วนทิตวา อาสนํ ปถญาเปตวา อทาสิ.

นिसิทธิ กถวา ปถญุตตาสเน.

สรทตปสสปี อตตโน อนุจถวิกํ อาสนํ คเหตุวา เอกมนตํ นิสิทธิ.

ตสมิ สมเย จตุสตัดตติสหัสสา ชฎิลา ปณิตปณิตานิ โอชวณตานิ ผลาผลานิ คเหตุวา อัจริยสส สนตีกิ สมปตดา
พุทธานญเจว อัจริยสส จ นิสินนาสนน โอลิเกตวา อาหสิ
“อัจริย มยิ ‘อิมสมิ โลก ตุมเหติ มหนตโตร นตถิติ วิจารณ์, อยิ ปน ปุริโส ตุมเหติ มหนตโตร มณญเอติ.

“ตาดา กิ วเทถ, สาสเพน สทธิ อฏฐสฏฐิโยชนสตสสสพเพธ สินริ สมิ กาคุ อิจฉณ,
สพพญญพุทเธน สทธิ มม อุปม มา กริตถ ปุตตกาติ.

อล เต ตาปสา “สจายิ ปุริโส อิตตรสโต อภวิสส, น อมหากิ อัจริโย เอวรูปิ อุปมि อหริสสตี, ยาว มหา วตายิ ปุริโสตี สพ
เพว ปาเทสุ ปติตวา สิริสา วนทีสุ.

อล เน อัจริโย อาห “ตาดา อมหากิ พุทธานิ อญจฉวิโก เทยยชมโม นตถิ, สตถา จ ภิกขาจารเวลายิ อีคาโต,
มยิ ยถาสตตี ยถาพลี เทยยชมม ทสสาม, ตุมเห ยยิ ปณิติ ผลาผลิ ตติ อหระธาติ อหระเปตวา หตเถ ไรวิตวา
สยิ ตถาคตสส ปตเต ปติฏฐาเปสิ.

สตถารา ผลาผลเอ ปฏิกคหิตมตเต, เทวตา ทิพโพชิ ปกขิปีสุ.

โส ตาปโส อุทกปิ สยเมว ปริสสาเวตวา อทาสิ.

ตโต, ภาตตักิจจ กตวา นิสินเน สตถริ, สพเพ อนเวตวาสิเก ปกโกสิตวา สตถุ สนตีกิ สาราณียกถิ กเถนโต นิสีทิ.

สตถา “เทว อคคสาวกา ภิกขุสงเขน สทธิ อากจฉนตติ จินเตสิ.

เต สตถุ จิตติ ญตวา สตสสสขีณาสวปริวารา อากนตวา สตถาริ วนทิตวา เอกมนตติ อฏฐิสสุ.

ตโต สรทตาปโส อนเวตวาสิเก อามนเตสิ “ตาดา พุทธานิ นิสินนาสนนปิ นิจ, สมณสตสสสสาปิ อาสนน นตถิ,
ตุมเหติ อชช อุหาริ พุทสสการิ กาคุ วฏฐติ, ปพพตปาโท วณณคนธสมปนนานิ ปุปผานิ อหระธาติ.

กถนกาโล ปปญโจ วิย โหติ, อธิริมโต ปน อธิริวิสโย อจिनเตยโยติ.

มุหุตตมตเตเนว เต ตาปสา วณณคนธสมปนนานิ ปุปผานิ อหริตวา พุทธานิ โยชนปุปผาณิ ปุปผาสนิ ปญญาเปสิ.

อุภินน อคคสาวกานน ติวาตุ, เสสานิ ภิกขูน อพมโยชนิกาทิเกท, สงฆนวกสส อสภมตติ อโหสิ.

“กถิ เอกสมิ อสสมปเท ตาวมหนตานิ อาสนานิ ปญญุตตานิติ น จินเตตพพิ.

อิทธิวิสโย เหส.

เอว ปญญุตเตสุ อาสนesu, สรทตาปโส ตถาคตสส ปุริโต อญชลี ปคคยห ฐิตโต

“ภนเต มยหิ ทิฆรตติ หิตาย สุขาย อิมิ ปุปผาสนิ อภริหธาติ อาห.

เตน วุตติ

“นानาปุปผญจ คนธญจ

สนนิปาเตตวาน เอกโต

ปุปผาสนิ ปญญาเปตวา

อิท วจนมพริ

อิทฺ เม อาสนํ วีร	ปญญตฺตํ ตวนุจจวี
มม จิตฺตํ ปสาเทนโต	นีสีท ปุปฺพมาสเน.
สตรตฺตดิณทิวํ พุทฺโธ	นีสีท ปุปฺพมาสเน
มม จิตฺตํ ปสาเทตวา	ทาสยิตฺวา สเทวเกติ.

เอวํ นีสินเน สตรเถ, เทว อคคสาวกา เสสภิกขุ จ อตตโน อตตโน ปตตาสเน นีสีทิสฺสุ.

สรทตปาโส มหนตํ ปุปฺพจจตฺตํ คเหตุวา ตถาคตสฺส มตถเก ชาเรนโต อฏฐาสี.

สตรถา “ชฎิลานํ อยํ สกกาโร มหปฺพลโ โลหุตฺติ นโรธสฺมาปตฺตี สฺมาปชฺชิตฺติ.

สตรถุ สฺมาปตฺตี สฺมาปนฺนภาวํ ญุตฺวา เทว อคคสาวกาปิ เสสภิกขุปิ สฺมาปตฺตี สฺมาปชฺชิสฺสุ.

ตถาคเต สตรตาทํ นโรธสฺมาปตฺตี สฺมาปชฺชิตฺติวา นีสินเน, อนฺนเตวาสิกา, ภิกขาจากรกาเล สฺมปตฺเต, วนมฺลผลลาผลํ ปริภุญชิตฺวา เสสกาลํ พุทฺธานํ อญชลี ปคคยห ติฏฐนฺตติ.

สรทตปาโส ปน ภิกขาจากรมฺปิ อคฺนตฺวา ปุปฺพจจตฺตํ ชาเรมาโน ว สตรตาทํ ปิตฺตฺสฺเชน วิตฺตินาเมสิ.

สตรถา นโรธโต วุฏฐาย ทกฺขิณปสฺเส นีสินนํ อคคสาวกํ นิสภคเถรํ อามนฺเตสิ

“นโรธ สกการการกานํ ตาปसानํ ปุปฺพาสานานุโมทนํ กโรหิตฺติ.

เถโร จกกวตฺตโรญญ สฺนตฺติกา ปฏฺลิทฺทมทาลาโ มหายุโย วิย ตฺมฐฺมมานโส สาวกปารมฺมีญาเณ ฐุตฺวา ปุปฺพาสานานุโมทนํ อารภี.

ตสฺส เทสนาวสานे ทุตฺติยสาวกํ อามนฺเตสิ “ตฺวปี ภิกขุ ฐมฺมํ เทเสหิตฺติ.

อนมตเถโร เตปิฏกํ พุทฺธวจนํ สฺมมสิตฺวา ฐมฺมํ กเถสิ.

ทวีนนํ อคคสาวกานํ เทสนาย เอกสฺสาปิ อภิสมโย นาโหสิ.

อถ สตรถา อปริมาเณ พุทฺธวิสเย ฐุตฺวา ฐมฺมเทสนํ อารภี.

เทสนาปริโยसाने ฐุเปตฺวา สรทตปาโส สพเพปิ จตฺตสตรตฺตติสฺสชฺชฎิลาท อรหตฺตํ ปาปุณฺนีสฺสุ.

สตรถา “เอถ ภิกฺขโวติ หตฺถํ ปสาเรสิ.

เตสํ ตาวเทว เกสมสฺสนฺนิ อนฺตรธายีสฺสุ.

อฏฐ ปริกฺขาราท กาเย ปฏฺมิฏกา ว อเหสฺสุ.

“สรทตปาโส กสฺมา อรหตฺตํ น ปตฺโตตฺติ.

วิกฺขิตฺตจิตฺตตฺตา.

ตสส กิร พุทธานํ ทุตียาสเน นิสีทิตวา สวากปารมีญานเณ รุตฺวา ฌมฺมํ เทสยโต อคฺคสาวกสฺส ฌมฺมเทสนํ โสตุํ
อารทธกาลโต ปฏฺฐาย

“อโห วตาทิปี อนาคเต อุปฺปชฺชนกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน อิมินา สวาทเน ปฏฺฐิตุสฺส จุสฺส ลภยยนฺติ จิตฺตํ อุปฺปาเทสิ.

โส เตเน ปรีวิตฺกเณน มคฺคผลปฏฺฐิเวธํ กาคุํ นาสกฺขิ.

ตถาคตํ ปน วนฺทิตฺวา สมฺมุখে รุตฺวา อาท “ภนฺเต ตุมหากํ อนนฺตราสเน นิสินฺโน ภิกฺขุ ตุมหากํ สาสเน โก นาม โหตีติ.

“มยา ปวตฺติตํ ฌมฺมจกํ อนุปวตฺเตนฺโต สวากปารมีญานสฺส โภกฺกิปฺปตฺโต โสฬส ปญฺญา ปฏฺฐิวิชฺฌิตฺวา รุตฺโต,
มยฺหํ สาสเน อคฺคสาวโก นาม เอโสติ.

“ภนฺเต ยวายํ มยา สตฺตาทํ ปุํพจฺจตฺตํ ชาเรเนเตน สกฺกาโร กโต, อหํ อิมสฺส ผลเณน อญฺญํ สกฺกตฺตํ วา พุทฺธมตฺตํ วา น ปตฺถेमิ,
อนาคเต ปน อโย นิสภตฺเถโร วีย เอกสฺส พุทฺธสฺส อคฺคสาวโก ภเวยยนฺติ ปตฺถณํ อกาสิ.

สตถา “สมฺมิชฺฌิสฺสติ นุ โข อิมสฺส ปุริสสฺส ปตฺถนาตี อนาคตฺสญฺญานํ เปเสตฺวา โอลเณนโต

กปฺปสฺตสทฺสสาธิกํ เอกํ อสงฺเขยฺยํ อติกฺกมิตฺวา สมฺมิชฺฌนภาวํ อทฺทส,

ทิสฺวา สรททาปสฺสํ อาท “น เต อโย ปตฺถนา โมฆา ภวิสฺสติ, อนาคเต ปน กปฺปสฺตสทฺสสาธิกํ เอกํ อสงฺเขยฺยํ อติกฺกมิตฺวา

โคตโม นาม พุทฺโธ โลเก อุปฺปชฺชิสฺสติ, ตสฺส มาตา มหามาयाเทวี นาม ภวิสฺสติ, ปีตา สุทฺโธโชน นาม มหาราชา,

ปุตฺโต ราหุโล นาม, อุปฺปฏฺฐาโก อานนฺโท นาม, ทุตฺติยสาวโก โมคฺคลลาโน นาม,

ตฺวํ ปนสฺส อคฺคสาวโก ฌมฺมเสนาปตี สารีปุตฺโต นาม ภวิสฺสตีติ.

เอวํ ตาปสฺสํ พุยากริตฺวา ฌมฺมกถํ กเถตฺวา ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต อากาสํ ปกฺขนฺทิ.

สรททาปสฺสปี อนฺเตวาลิกิตฺเถรานํ สนฺติกํ คนฺตฺวา สหายกสฺส สิริวทฺธมฺกฏฺฐมฺพิทฺสสฺส สาสนํ เปเสสิ

“ภนฺเต มม สหายกสฺส วเทถ ‘สหายเณ เต สรททาปเสน อนฺมทสฺสิสฺส พุทฺธสฺส ปาทมฺมุเล

อนาคเต อุปฺปชฺชนกสฺส โคตมพุทฺธสฺส สาสเน อคฺคสาวกฏฺฐานํ ปตฺถิตํ, ตฺวํ ทุตฺติยสาวกฏฺฐานํ ปตฺถเอหีติ.

เอวญฺจ ปน วตฺวา เถเรหิ ปุเรตรเมว เอกปสฺเสน คนฺตฺวา สิริวทฺธมฺสฺส นิเวสนทฺวาเร อฏฺฐาสี.

สิริวทฺโธ “จิริสฺสํ วต เม อโยโย อาคโตตี อาสเน นิสีทาเปตฺวา อตฺตนา นิจฺตเร อาสเน นิสินฺโน

“อนฺเตวาลิกปรีสา ปน โว ภนฺเต น ปญฺญายนฺตีติ ปุจฺฉิ.

“อาม สมฺม, อมหากํ อสฺสมํ อนฺมทสฺสํ พุทฺโธ อาคโต, มโย ตสฺส อตฺตโน พเลเน สกฺกาโร กริมฺหา,

สตถา สทฺเพสํ ฌมฺมํ เทเสสิ, เทสนาปริโยสาเน รุตฺเปตฺวา มํ เสสา อรทตฺตํ ปตฺตา ปพฺพชฺชิสฺส,

อหํ สตฺถุ อคฺคสาวกํ นิสภตฺเถโร ทิสฺวา อนาคเต อุปฺปชฺชนกสฺส โคตมพุทฺธสฺส นาม สาสเน อคฺคสาวกฏฺฐานํ ปตฺถเอสิ,

ตฺวํปี ตสฺส สาสเน ทุตฺติยสาวกฏฺฐานํ ปตฺถเอหีติ.

“มยฺหํ พุทฺเธหิ สทฺธี ปรีจโย นตฺถิ ภนฺเตติ.

“พุทฺเธหิ สทฺธี กถณํ มยฺหํ ภาโร โหตุ, ตฺวํ มหนฺตํ อภิสกฺกาโร สุขเชหีติ.

สิริวฑโฒ ตสส วจนํ สุตวา อตตโน นิเวสนทวาเร ราชมานเนน อฏฐกรีสมตต์ ฐานํ สมตลํ กาทเรตวา วาลิกํ ไอกิริตวา
ลาชปถจมานิ ปุปลมานิ วิกิริตวา นิลุปปลจถนํ มถนุปี การาเปตวา พุทธานํ ปถญาเปตวา
เสสภิกขุณปี อาสนานิ ปฎิยาเทตวา มหนตํ สกการสมมานํ สชเชตวา พุทธานํ นิมนตถตถาย สรททาปสสส สลญญํ อทาสี.

ตาปโส พุทสปปมุขํ ภิกขุสงฆํ คเหตุวา ตสส นิเวสนํ อคมาลี.

สิริวฑโฒปี ปจจุคคมนํ กตวา ตถาคตสส หตถโต ปตตํ คเหตุวา มถนุปี ปเวเสตวา
ปถญุตตาสเน นิสินนสส พุทสปปมุขสส ภิกขุสงฆสส ทกขิโณทกํ ทตวา ปณิตโภชนเนน ปรีวิสิตวา
ภตตภิกขุปรีโยसाने พุทสปปมุขํ ภิกขุสงฆํ มหารเทหิ วตถेหิ อจจาเทตวา
“ภนเต นายํ อารมโภ อปปมตตภฏฐานถถาย, อิมินาว นียาเมเน สดตาทํ ออนุกมปี กโรถาติ อาห.

สตุถา อธิวาเสสิ.

โส เตเนว นียาเมเน สดตาทํ มหาทานํ ปวตเตตวา ภควนตํ วนทิตวา อถชลี ปคคยห จูโต อาห
“ภนเต มม สหาโย สรททาปโส ‘ยสส สตถุ อคคสาวโก ภเวยยนติ ปตถลสิ อหํ ตสเสว พุติยสาวโก ภเวยยนติ.

สตุถา อนาคตํ โอลเกตวา ตสส ปตถนาย สมิชฌนภาวํ ทิสวา พยาภาสิ
“ตวปี อีโต กปปสตสทสสาธิกํ อสงเขยยํ อติภกมิตวา โคตมพุททสส พุติยสาวโก ภวิสสสิตี.

พุทธานํ พยากรณํ สุตวา สิริวฑโฒ ภูฏฐปภฏฐโฐ อโหสิ.

สตุถาปี ภตตานุโมทนํ กตวา สปรีวาโร วิหารเมว คโต.

อัย ภิกขเว มม ปุตเตหิ ตทา ปตถิตปตถนา.

เต ยถาปตถิตเมว ลภิสฺสุ, นาทํ มุขํ โอลเกตวา เทมีตี.

[สองอัครสาวก ทูลเรื่องปัจจุบันแต่พระศาสดา]

เอวํ วุตเต, เทว อคคสาวกา ภควนตํ วนทิตวา “ภนเต มยํ อคาริยภูตทา สมานา คิริคคสมมุขํ ทสสนาย คตาทิ
ยว อสสชิตถเรสส สนตีกา โสตาปตติผลปฎิเวธา สพพํ ปจจุปปนนวตถุ กถตวา
“เต มยํ ภนเต สลยชยสส อจจริยสส สนตีกํ คนตวา ตํ ตุมหากํ ปาทมุลล์ อาเนตฺถกามา ตสส ลทธิยา นิสสารภาวํ กถตวา
อิธาคมนเน อานิสฺสํ กถยิมหา, –

โส ‘อิทานิ มยํ อนุเตवासิวาโส นาม จาฐิยา อุทกจลนภาวปตติสทิสโส, น สกขิสสามิ อนุเตवासิวาสํ วสิตฺถนติ วตวา,
‘อจจริย อิทานิ มหาขโน คนธมาลาทิตถโถ คนตวา สตุถารเยว ปุเชสสตี, ตุมเทถ ถลํ ภวิสสธาทิ วุตเต,
‘กึ ปน อิมสมึ โลก ปณชิตา พหุ อุทาทุ ทนธาทิ, ‘ทนธาทิ กถิต,
‘เตนทิต ปณชิตา ปณชิตา สมณสส โคตมสส สนตีกํ คมิสสนติ, ทนธาทิ ทนธาทิ มม สนตีกํ อากมิสสนติ, คจจถ ตุมเทหิ วตวา
อาคนตุํ น อิจฉิ ภนเตตี.

[ผู้เห็นผิดกับผู้เห็นถูก ได้รับผลต่างกัน]

ตํ สุตวา สตถา “ภิกขเว สยชโย อตตโน มิจฉาทิฏฐิตาย อสารํ ‘สาโรติ สารณจ ‘อสาโรติ คณฺหิ,
ตุมเห ปน อตตโน ปณฺทิตตาย สารํ สารโต อสารณจ อสารโต ญตฺวา อสารํ ปหาย สารเมว คณฺหิตถาติ วตฺวา
อิมา คาถา อภาสิ

“อสารเ สารมตินโน	สารเ จาสารทสสินโน
เต สารํ นาธิคจฺจนฺติ	มิจฉาสงกปโปจฺจรา
สารณจ สารโต ญตฺวา	อสารณจ อสารโต
เต สารํ อธิคจฺจนฺติ	สมมาสงกปโปจฺจราติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อสารเ สารมตินโนติ:

จตฺตารโ ปจฺจยา, ทสวตถุกา มิจฉาทิฏฐิ, ตสสา อุปนีสสยญฺตฺวา ฌมฺมเทสนาติ อโย อสารโ นาม, ตสฺมี สารทิสฺสโนติ อตถโ.

สารเ จาสารทสสินโนติ:

ทสวตถุกา สมมาทิสฺสโน, ตสสา อุปนีสสยญฺตฺวา ฌมฺมเทสนาติ อโย สารโ นาม, ตสฺมี “นายํ สารโรติ อสารทสสินโน.

เต สารนฺติ: เต ตํ มิจฉาทิฏฐิคหณฺ คเหตุวา ฐิตา กามวิตกฺกาทีนํ วเสน มิจฉาสงกปโปจฺจรา หุตฺวา
สีลสารํ สมาธิสารํ ปณฺญาสารํ วิมุตติสารํ วิมุตติญาณทสสนสารํ ปรมตฺถสารํ นิพพานญจ นาธิคจฺจนฺติ.

สารณจฺจติ: ตเมว สีลสาราทิสารํ “สารโ นาม อยนฺติ วุตตปฺปการญจ อสารํ “อสารโ อยนฺติ ญตฺวา.

เต สารนฺติ: เต ปณฺทิตา เอวํ สมมาทสสนํ คเหตุวา ฐิตา เนกขมฺมสงกปปาทีนํ วเสน สมมาสงกปโปจฺจรา หุตฺวา
ตํ วุตตปฺปการํ สารํ อธิคจฺจนฺตีติ.

คาถาปริโยसानเ พหุ โสตาปตติผลาทีนํ ปาปฺณีสฺ.

สนนิปตฺตานํ สาทถิกา เทสนา อโหสีติ.

สยขยวตถุ.

๙. นนทตเถรวตถุ.

“ยถา อการํ ทุจจนนุนติ อิมํ ฆมมเทสนํ สตถา เซตวเน วิหรนโต आयสมนตํ นนทํ อารพภ กเถสิ.

[พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์]

สตถา ทิ ปวตติตปวระหมจโก ราชคหํ คนตวา เวพฺวเน วิหรนโต

“ปุตตํ เม อาเนตวา ทสเสถาติ สุทฺโธทนมหาราเชน เปสิตานํ สหสฺสสหสฺสปริวารานํ ทสนนํ ทุตวานํ

สพฺพปจฺจโต คนตวา อรหตตํ ปตเตน กานฺทุทายิตเถเรน อาคมนกาลํ ญตวา

สภูริมตตาย คากาย มคควณณํ วนฺณเถตวา วิสตีสหสฺสชีณาสวปริวโต กปิลวตถุปุริ นโต

ญาติสสมาคเม โปกฺขรวรสฺสํ อตถุปตตี กตวา มหาเวสฺสนตรชาตํ กเถตวา

ปุนทิวเส ปิณฺฑาย ปวิภูริ “อุตติภูริ นปมฺชเชยยาติ คากาย ปิตริ โสตาปตติมเล ปติภูริยาเปตวา

“ฆมมญจเร สุจริตุนติ คากาย มหาปชาปตี โคตมิ โสตาปตติมเล ราชานญจ สกทาคามิมเล ปติภูริยาเปสิ.

ภตตกิจจปริโยसाने ปน ราชุลมาตุคฺคณกถํ นิสฺสาย จนฺทกีนฺนรีชาตํ กเถตวา

ตโต ตติยทิวเส, นนทกุมารสฺส อภิเสกเคหปฺเวสนวิวาหมงคเลสุ วัตตมานेषุ,

ปิณฺฑาย ปวิสิตวา นนทกุมารสฺส หตเถ ปตตํ ทตวา มงคฺลํ วัตวา อญฺญายาสนา ปกฺกมฺนโต

นนทกุมารสฺส หตถโต ปตตํ น คณฺหิ.

โสปี ตถาคตคารเวเน “ปตตํ โว ภนฺเต คณฺหธาติ วัตตํ นาสกฺขิ.

เอวํ ปน จินฺเตสิ “โสปาณสีเส ปตตํ คณฺหิสฺสตีติ.

สตถา ตสมฺปิ ฐานे น คณฺหิ.

อิตโร “โสปาณปาทมูลे คณฺหิสฺสตีติ จินฺเตสิ.

สตถา ตตถापि न कण्ही.

[นันทพุทธอนุชา ออกบวช]

อิตโร “ราชงคणे คณฺหิสฺสตีติ จินฺเตสิ.

สตถา ตตถापि न कण्ही.

กุมารो निवृत्तितुगामो अरुजिया कज्जनतो त्ताकत्कारवेने “पत्तं कण्हाति วัตतं न सकโกति,

“อิธ คณฺหิสฺสตี เอตถ คณฺหิสฺสตีติ จินฺเตนโต คจฺจติ.

ตสมฺปิ ฆणे อญฺญา อิตถิโย ตํ ทิสฺวา ชนปทกฺลยาณียา อาจิกฺขิสฺสุ

“ออยเย ภควา นนทกุมารํ คเหตุวา คโต, ตุมเหหิ ตํ วนา กริสฺสตีติ.”

[พระศาสดาทรงทรมานพระนันทะ]

อลโข ภควา อายสมนตัม นนทํ พาทาย คเหตุวา อิทธิพลเน ดาวตีสเทวโลกํ เนนโต
อนตรามคเค เอกสมิ ฌามกเขตเต ฌามขานุมตถเก นิสินนํ ฉินนภณณนาสนงคฺกุฐํ เอกํ ปลูกฺฐมกฺกุฐิ ทสเสตวา
ดาวตีสภวเน สกฺกสฺส เทวณโณ อุปลฺฐานํ อาคตานิ กฺกุฎปาทานิ^๑ ปญจ อจฺจราสตานิ ทสเสสิ.

ทสเสตวา จ ปน เอวมาท “ตํ ก็ มณฺเฐสิ นนท, กตมา นุโข อภิรุปตรา จ” ทสสนียตรา จ ปาสาทิกตรา จ,
สาภิกยานิ วา ขนปทกฺลยาณิ, อิมานิ วา ปญจ อจฺจราสตานิ กฺกุฎปาทานิตี.

ตํ สุตฺวา อาท “เสยฺยถาปี สา ภนฺเต ฉินนภณณนาสนงคฺกุฐา ปลูกฺฐมกฺกุฐิ เอวเมว โข ภนฺเต สาภิกยานิ ขนปทกฺลยาณิ,
อิมสํ ปญฺจนํ อจฺจราสตานํ อุปนึชาย สงฺขยปี น อุเปติ กल्पิ น อุเปติ ภาคิปี น อุเปติ,
อลโข อิมานเว ปญจ อจฺจราสตานิ อภิรุปทรานิ เจว ทสสนียทรานิ จ ปาสาทิกทรานิ จาติ.

“อภิรม นนท, อภิรม นนท, อหนเต ปาฐิโกโค ปญฺจนํ อจฺจราสตานํ ปฐิลาภาย กฺกุฎปาทานนติ.

“สเจ เม ภนฺเต ภควา ปาฐิโกโค ปญฺจนํ อจฺจราสตานํ ปฐิลาภาย กฺกุฎปาทานํ, อภิรมิสสามทํ ภนฺเต ภควา พรหมจริเยติ.

อลโข ภควา อายสมนตัม นนทํ คเหตุวา ตตถ อนตรทิตโต เซตวเนยเว ปาตุโรหสิ.

อลโสสุโข ภิกฺขุ “อายสฺมา กิร นนโท ภควโต ภาตา มาตุจฺฉาปุตโต อจฺจรานํ เหตุ พรหมจริยํ จรติ,
ภควา กิรสฺส ปาฐิโกโค ปญฺจนํ อจฺจราสตานํ ปฐิลาภาย กฺกุฎปาทานนติ.

[พระนันทะสำเร็จอรหัตตผล]

อลโข อายสมโต นนทสฺส สหายกา ภิกฺขุ อายสมนตัม นนทํ ภตทวาเทน จ อุปกิตฺทวาเทน จ สมฺทาจรนติ

“ภตโก กิรายสฺมา นนโท อุปกิตฺโต กิรายสฺมา นนโท ปญฺจนํ อจฺจราสตานํ เหตุ พรหมจริยํ จรติ,
ภควา กิรสฺส ปาฐิโกโค ปญฺจนํ อจฺจราสตานํ ปฐิลาภาย กฺกุฎปาทานนติ.

อลโข อายสฺมา นนโท สหายกานํ ภิกฺขุนํ ภตทวาเทน จ อุปกิตฺทวาเทน จ อญฺญิมาโน หรายมาโน ชิคุจฺจมาโน
เอโก วูปกฺกุฐุ อปปมตโต อาตานิ ปหิตตโต วิหรนโต, นจิริสเสว ยสฺสตถาย กุลปุตฺตา สมมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนติ, ต
ทนฺตตฺรํ พรหมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเว ชมเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชช วิทาสิ,
“ชีนา ชาติ, วุสิตํ พรหมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตฺตยาติ อพภณฺญาสิ.

อลญฺตโร จ ปนายสฺมา นนโท อรหตํ อโหสิ.

อลเถกา เทวตา รตติภาเค สกฺลํ เซตวนํ โอภาเสตวา สตถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนทิตฺวา อาโรเจสิ

“อายสฺมา ภนฺเต นนโท ภควโต ภาตา มาตุจฺฉาปุตโต

อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺญาวิมุตฺติํ ทิฏฺฐเว ชมเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชช วิหรตีติ.

๑ กฺกุฎปาทานิตี รตตวณฺณตยา ปาราวตปาทสทิสปาทานิ. ปาลิมฺปน กฺกุฎปาทานิตี ทิสสตี.

๒ ม. ย. วา. ปาลิมฺปิ วาติ ทิสสตี.

ภควโตปิ โข ญาณํ อุทปาติ

“นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐุชฺช ฌมเม สยํ อภิญญา สจจิกตวา อุปสมปชช วิหระตีติ.

โสพายสฺมา ตสฺสา รตติยา อจฺเจเนน ภควนฺตํ อุปสงกมิตวา วนทิตวา เอตทโวจ

“ยํ เม ภนฺเต ภควา ปาฏิโกโค ปญฺจนนํ อจฺจราสตาณํ ปฏฺฐิลาภาย กกุฏปาทานํ,

มฺยจามหํ ภนฺเต ภควนฺตํ เอตสฺมา ปฏฺฐิสฺสวาติ.

“มยาปิ โข เต นนท เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิต

‘นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐุชฺช ฌมเม สยํ อภิญญา สจจิกตวา อุปสมปชช วิหระตีติ

เทวตาปิ เม เอตมตถํ อารโหเสสิ

‘อายุสฺมา ภนฺเต นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐุชฺช ฌมเม สยํ อภิญญา สจจิกตวา อุปสมปชช วิหระตีติ.

ยเทว โข เต นนท อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ มุตฺตํ, อถาหํ มุตฺโต เอตสฺมา ปฏฺฐิสฺสวาติ.

อถโข ภควา เอตมตถํ วิทิตวา ตายํ เวลาญํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

“ยสฺส ตินฺนโณ กามปงฺโก

มทฺทิตโต กามกณฺฏโก

โมหกขมฺนุปฺตโต

สุขทุกฺเข น เวระตีติ.

[พระนันทะถูกฟุ้ง]

อถกทิวสํ ภิกฺขุ อายุสฺมนนฺตํ นนทํ ปุจฺฉิสฺสุ “อาวุโส นนท ปุพฺเพ ตวํ ‘อุกกณฺฐิตฺมเหตี วิเวสิ อิทานิ เต กถนฺติ.

“นตฺถิ เม อาวุโส คิหิภาวาย อาลโยติ.

ตํ สุตวา ภิกฺขุ “อภฺตํ อายุสฺมา นนโท กเถติ อถญฺญํ พยากรโธติ

อตีตทิวเสสุ ‘อุกกณฺฐิตฺมเหตี วตฺวา อิทานิ ‘นตฺถิ เม คิหิภาวาย อาลโยติ กเถตีติ วตฺวา

คนตฺวา ภควโต เอตมตถํ อารโหเสสิ.

ภควา “ภิกฺขเว อตีตทิวเสสุ นนทสฺส อตตภาโว ทฺวจฺจนฺนเคหสทิสฺโส อโหสิ, อิทานิ สฺวจฺจนฺนเคหสทิสฺโส ชาโต,

อຍံ ทิ ทิพฺพจฺจนฺนํ ทิฏฺฐกกาลโต ปฏฺฐาย ปพฺพชิตฺกจฺจสฺส มตถกํ ปาเปตฺตุ วายมฺนโต ตํ กิจฺจํ ปตฺโตติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“ยถา อคฺคาร์ํ ทฺวจฺจนฺนํ

วฺภูทฺธิ สฺมตีวิชฺฌตี

เอวํ อภาวิทํ จิตฺตํ

ราโค สฺมตีวิชฺฌตี.

ยถา อคฺคาร์ํ สฺวจฺจนฺนํ

วฺภูทฺธิ น สฺมตีวิชฺฌตี

เอวํ สฺภาวิทํ จิตฺตํ

ราโค น สฺมตีวิชฺฌตีติ.

[แก้บรรณ]

ตตถ “อคารนฺติ: ยงฺกยจฺจิ เคหํ.

ทฺวจฺจนฺนนฺติ: วิรจฺจนฺนํ ฉิทฺทาวฉิทฺทํ.

สมตวิชฌตีติ: วสสุวณฺณิ วิวิชฌตีติ.

อภาวิตนติ: ตํ อคารํ วุณฺณิ วิย ภาวนารหิตตตทา อภาวิตํ จิตตํ ราโค สมตวิชฌตีติ,
น เภวํ ราโคว, โทสโมหมานาทย สพพุกกิเลสา ตถารูปํ จิตตํ อตวิชฌตีติเยว.

สุภาวิตนติ: สมถวิปัสสนาภาวนาหิ สุภาวิตํ,
เอวรูปํ จิตตํ สุจจนนํ เคหํ วุณฺณิ วิย ราคาทโย กิเลสา อตวิชฌตีตุํ น สกโกณตีติ.

คาลาปริโยसानะ พหุ โสตาปตตีผลาทีนึ ปาปุณฺณิสสุ.

มหาชนสส สาคติกา เทสนา อโหสิ.

[พระนันทะเคยถูกล่อด้วยมาตุคาม]

อถ ภิกขุ ฌมมสภายํ กถํ สมนุชฺชาเปสํ
“อาวุโส พุทฺธา จ นาม อจฺฉริยา, ชนปทกฺลยาณึ นิสฺสาย อุกกณฺฐิตุ นามายสฺมา นนฺโท,
สตุถารา เทวจฺฉรา อามิสํ กตฺวา วินีโตติ.

สตุถา อาคนฺตฺวา “กาย นฺตุถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺสนาติ ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามาติ วุตเต
“น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส มยา มาตุคาเมน ปโลเกตฺวา วินีโตเยวาทิ วตฺวา เตหิ ยาจิตฺ อตฺตํ อาหริ

[บุรพกรรมของพระนันทะ]

อตีเต, พาราณสียํ พุทฺทมตเต รชฺชํ กาทเรเนเต, พาราณสีวาสิ กปฺปโก นาม วาณิโซ อโหสิ.

ตสฺเสโก คทรโก กุมภการํ วหตี.

ทิวเส ทิวเส สตต โยชนานิ คจฺฉตี.

โส เอกสมิ สมเย คทรภการเกหิ ตกฺกสิลํ คนฺตฺวา ยาว ฆนฺทสส วิสฺสชชนา คทรภํ วิจฺริตุํ วิสฺสชเชสิ.

อถสส โส คทรโก ปรีชาปฏิญฺฐู จรมาโน เอกํ คทรภํ ทิสฺวา อุปสงกมิ.

สา เตน สหฺธิ ปฐิสฺนถารํ กโรนตี อาห “กุโต อาคโตสตีติ.

“พาราณสีโตติ.

“เกน กมฺเมนาติ.

“วาณิชกมฺเมนาติ.

“กิตตํ ภารํ วหสีติ.

“กุมภการนติ.

“เอตตํ ภาวํ วหนโต กติโยชนานิ คจจสตีติ.

“สตตโยชนานีติ.

“คตฏฐาเน เต กาจิ ปาทปริกมมํ वा पिण्णुपिрикมमं वा กโรन्ती อตถีติ.

“นตถิ ภาทเทติ.

“เอวํ สนเต มหาทุกขं อนุโภสตีติ.

กิญจาปี हि तिरज्जानकदानं पापपरिक्कमातिकारो नाम नตถि, कामสญ्ञेชนम्मण्णุตถं เอवरूपं กเถสิ.

โส ตสสา กถาย อุกกณฺฐีโต.

กปปโกปิ ภาณํ วิสสชเชตฺวา ตสส สนตํ ภาณํ ภาณํ “เอहि ตาต คมิสสามาติ อาห.

“คจจถ ตุมहे, นานํ คมิสสามีติ.

อถ นํ ปุณฺณปุณฺณํ ยาจิตฺวา “อนิจฺจนตํ นํ ภาเยตฺวา เนสสามีติ จินฺเตตฺวา อิมํ คาถมาห

“ปโตหนเต กริสสามิ โสฬสงฺคฺลิกณฺฎกํ
สญฺฉินฺทิสสามิ เต กายํ เอวํ ชานาหิ คทรภาติ.

ตํ สุตฺวา คทรโก “เอวํ สนเต, อหํปิ เต กตตพฺพํ ชานิสสามีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“ปโตทเม กริสสสิ โสฬสงฺคฺลิกณฺฎกํ
ปุโรโต ปติฏฺฐหิตฺวาน อุตฺตริตฺวาน ปจฺจโต
ภาณํ^๑ เต ปาตยิสสามิ^๒ เอวํ ชานาหิ กปปภาติ.”^๓

ตํ สุตฺวา วาณิไซ “เกณ นุ ไซ การณเนส มํ เอวํ วทตีติ จินฺเตตฺวา อีโต จิโต จ โอลเกนโต ตํ คทรภี ทิสฺวา

“อิมาย เอส เอวํ สิขาปีโต ภวิสสตี ‘เอวรूपิ นาม เต คทรภี อาเนสสามีติ มาตุคามเน ตํ ปโลเกตฺวา เนสสามีติ จินฺเตตฺวา อิมํ
คาถมาห

“จตุปปที สงฺขมุขี นารี สพฺพงคโสภินี
ภริยํ เต อานยิสสามิ เอวํ ชานาหิ คทรภาติ.

ตํ สุตฺวา ตุฏฺฐจิตฺโต คทรโก อิมํ คาถมาห

“จตุปปที สงฺขมุขี นารี สพฺพงคโสภินี
ภริยํ เม อานยิสสสิ เอวํ ชานาหิ กปปก
กปปก ภียโย คมิสสามิ โยชนานิ จตฺตพฺพสาติ.

๑ สี. ม. ย. หนตํ.

๒ สี. สาวยิสสามิ.

๓ สี. ม. ย. กปปก.

อถ นั กปโปโก “เตนที เอหิตี คเหตุวา สกฐฐานั อคมาสี.

โส กติปาหจเจเนน ตั อาท “นनु มั ตุมเห ‘ภริยนเต อานยิสสามีติ อโวจตุถาติ.

“อาม วุตตัม, นานั อตตโน กถั ภินทิสสามี, ภริยนเต อานยิสสามี,
วภูณั ปน ตุยหึ เอกกสเสว ทสสามี, ตุยหึ อตตโน^๑ ทุตยิสส ตั ปโหตุ วา, มา วา, ตวเมว ซาเนยยาสี,
อุภินันั โว สัวาสมนนวย ปุตตาปี ซายิสสนติ, เตหิปี พหุหิ สหธิ ตุยหึ ตั ปโหตุ วา, มา วา, ตวเมว ซาเนยยาสีติ.

คทรโภ, ตสมึ กเถนเตเยว, อนเปกโข อโหสิ.

สตุถา อิมั ธมมเทสนั อาทริตวา “ตทา ภิกขเว คทรภี ซนปทกถยาณิ อโหสิ, คทรโภ นนโท, วาณิซ อหเมว,
เอวั ปุพเพเปส มยา มาตุคาเมน ปโลเกตวา วินิโตติ ซาตกั นิฐฐาเปสีติ.

นนทตเถรวตถุ.

๑๐. จันทสุกริกาวตถุ.

“อิธ โสจติ เปจจ โสจตีติ อิมม ฆมมเทสนน สตถา เวหุวเน วิหรนโต จันทสุกริกัม นาม อารพภ กเถสิ.

[นายจันทะเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงสุกรขาย]

โส กิร ปญจปณณาส วสสานิ สุกเร วธิตวา ชาทนต์ จ วิกกิณนโต จ ชีวิตัม กปเปสิ.

ฉาตกกาเล สกณฺเณ วิหิ อาทาย ชนปทํ คนตวา เอกนาฬิทวินาฬิมตเตน คามสุกรโปตเก กิณิตวา สกณฺฑํ ปุเรตวา อาคนตวา
ปจฉานิวเสเน วชํ วิย เอกภูฏานํ ปริกชิปิตวา ตตเถว เตสํ นิวาปํ โรเปตวา,
เตสุ นานาคจเณ จ สรีรวลลยชยจ ชาทิตวา วทตมิเตสุ,
ยํ ยํ มาเรตฺกามา โหติ, ตํ ตํ อาพาทเน นิจจลํ พนธิตวา สรีรมสสส อุทฺธมายิตวา พหลภาวตถุํ จตฺรสมมุคฺคเรณ โปเถตวา
“พหลมโส ชาโตติ ญตวา มุขํ วิวริตวา ทนตฺนตเร ทนฺทกํ ทตวา โลหนาวีฬยา ปกฺกภูฏิตฺตํ อุณฺโหนทกํ มุเช อาสิญจติ.

ตํ กุจฉิยํ ปวิสิตวา ปกฺกภูฏิตฺตํ กสิสํ อาทาย อโรภาเคน นิกขมิตวา,
ยาว โถกํ กสิสํ อตฺถิ, ตาว อาวิลํ หุตฺวา นิกขมตี,
สุทฺเธ อุทฺเธ, อจฉํ อนาวิลํ นิกขมตี.

อถสส อวเสสํ อุทกํ ปิฏฺฐิยํ อาสิญจติ.

ตํ กาพจมมํ อุปฺปาเตตฺวา คจฉตี.

ตโต ตินฺนุกาย โลมานิ ฉาเปตฺวา ตินฺนุเหเน อสินา สีสํ ฉินฺทตี.

ปคฺขรณตํ โลหิตํ ภาชเนน ปฏิกคฺเคตฺวา มंसํ โลหิตเนน มททิตฺวา ปจิตฺวา ปุตฺตทารมชเณ นิสินฺโน ชาทิตวา เสสํ วิกกิณนตี.

ตสส อิมินา นิยาเมเนว ชีวิตํ กปเปตฺสส, ปญจปณณาส วสสานิ อติกกนฺตานิ.

ตถาคเต จุรวีหारे วสนเต, เอกทิวสปี ปุพฺพมฺภูฏิมตเตน ปุชา วา กญฺจจุมตตภิกขาทานํ วา อญญํ วา กิลฺลิจิ ปุญญํ นาม นาโหสิ.

อถสส สรีเร โรโค อุปฺปชฺชติ.

[อเวจिनรก ร้อนยิ่งกว่าไฟธรรมดา]

ชีวนตฺสเสว อวีจิมหานิรยสนฺตาโป อุปฺปฐฺฐตี.

อวีจิสฺนตาโป นาม โยชนสเต ฐตฺวา โอโลเกนตฺสส อกฺขิณี ภินฺทสมตฺถโถ ปรีฬาทโ โหติ.

วุดตมปี เจตํ

“สมนฺตา โยชนสตํ ฝริตวา ตินฺนุฏฺฐิติ สพฺพทาตี.

นาคเสนตเถเรน ปนสส ปากติกออคคิสนตาปโต อธิมตตตาย อยมุปมา วุตตา
“ยถา มหาราช กุฎาคารมตโต ปาสาโณปิ นรยอคคิมหิ ปกขิตโต ขณน วิลย คจจติ,
นิพพตตสตา ปเนตถ กम्मพเลน มาตุกัจฉิตตา วिय น วิสยนต์ติ.

[นายจันทะเสวยผลกรรมทันตาเห็น]

ตสส ตสมิ สนตาเป อุปลุฐิตะ, กम्मสริกขโก อากาโร อุปปชชิต.

เคหมชฌเยว สุกรรวร วิริตวา ชนุนุเกหิ วิจรรนโต ปุทธถิมวตถุมปิ ปจฉิมวตถุมปิ คจจติ.

อถสส เคหมานุสกา ตํ ทพหํ คเหตุวา มุขํ ปิพหนติ.

กम्मวิปาโก นาม น สกกา เกนจิ ปฎิพาหิตุ.

โส วิรวนโต อิตโต จิตโต จ วิจรรติ.

สมนตา สตตสุ ชเรสุ มนุสสา นิททำ น ลภนติ.

มรณภเยน ตชชิตสส ปนสส พหิ นิกขมนนํ นิวาเรตุ อสกโกนโต สัพโพ เคหชน,
ยถา อนโต ฐิตโต พหิ วิจรรตุ น สกโกติ, ตถา เคหทวารานิ ปิพหิตวา พหิเคหํ ปริวาเรตวา รกขนโต อจจติ.

[เสวยผลกรรมในสัมปรายภพ]

อิตโรปิ อนโตเคเหเยว นรยสนตาเปน วิรวนโต อิตโต จิตโต จ วิจรรติ.

เอวํ สตต ทิวธานี วิจรริตวา อภูฐเม ทิวเส กาลํ กตวา อวิจิมหานิรเย นิพพตติ.

อวิจิมหานิรโย เทวทูตสุตตนเตน วณณตพโพ.

[พวกภิกษุเข้าใจว่า เขาฆ่าสุกรทำการมงคล]

ภิกขุ ตสส ชรทวารเณ คจจณตวา ตํ สททำ สุตวา “สุกรสทโทติ สลยญโน หุตวา วิหารํ คนตวา สตถุ สนติเก นิสินนา เอวม่าหํสุ
“ภนเต จันทสุกริกสส เคหทวารํ ปิพหิตวา สุกรานํ มาริยमानนํ, อชช สตตโม ทิวโส, เคเห กาจิ มงคลกิริยา ภวิสสตี มลญญ
เอตตเก นาม ภนเต สุกเร มาเรตตสส เอกมปิ เมตตจิตตํ วา การุญญํ วา นตถิ,
น จ วต โน เอวรูป กกขโพ ผรุโส สโตติ ทิฏฐูปพโพติ.

สตา “น ภิกขเว โส อิม สตต ทิวเส สุกเร มาเรติ, กम्मสริกขกํ ปนสส อุทปาติ, ชีวนตสเสว อวิจิมหานิรยสนตาไป อุปลุฐาสี,
โส เตน สนตาเปน สตต ทิวธานี สุกรรวร รวนโต อนโตนิเวสเนน วิจรริตวา อชช กาลํ กตวา อวิจิมหิ นิพพตโตติ วตวา
“ภนเต อิช โลเก เอวํ โสจิตวา ปุน คนตวา โสจณฐาเนเยว นิพพตโตติ วุตเต,
“อาม ภิกขเว ปมตโต นาม คหญุโฐ วา โทตุ ปพพชิตโต วา อุภยตถ โสจติเยวาติ วตวา อิม คาลมาห

“อิช โสจติ เปจจ โสจติ

ปาปการี อุภยตถ โสจติ

โส โสจติ โส วิหณญติ
ทิสวา กम्मกิลิฐุมตตโนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ปาปการิตติ

นนานปปการสส ปาปกम्मสส การโก ปุคคโล “อกตํ วต เม กลยาณํ, กตํ เม ปาปนติ เอกเสเนว มรณสมเย อิช โสจติ,
อิทมสส กम्मโสจณํ;

วิปากํ อนุภวนโต ปน เปจจ โสจติ, อิทมสส ปโรโลกे วิปากโสจณํ;

เอวํ โส อุภยตถ โสจติเยว. เตเนว การณน ชีวมาโนเยว โส จันทสุกริวโกปี โสจติ.

ทิสวา กम्मกิลิฐุมตตโนติ: อตตโน กิลิฐุมกम्मํ ปสสิตวา โสจติ, นานปปการํ วิลปนโต วิหณญติ กิลมตีติ.

คาถาปริโยसानะ พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ.

มหาชนสส สาทถิกา เทสนา ซาตาทิ.

จันทสุกริวตถุ.

๑๑. ฌมมิกอุปาสกวตฺถุ.

“อิธ โมหตี เปจฺจ โมหตีติ อิมํ ฌมมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต ฌมมิกอุปาสกํ อารพฺภ กเถสิ.

[อุบาสกและครอบครัวบำเพ็ญกุศลเป็นนิตย]

สวตฺถิยํ กิร ปญฺจสตา ฌมมิกอุปาสกา นาม อเหตุ.

เตสุ เอเกกสฺส ปญฺจ ปญฺจ อุปาสกสตานิ ปริวาร.

โย เตสํ เขมฺมจฺจโก ตสฺส สตฺต ปุตฺตา สตฺต ธีตโร.

เตสุ เอเกกสฺส เอเกกา สลากยาคุ สลากภตฺตํ ปกฺขิกภตฺตํ สงฺฆภตฺตํ อุโปสถิกภตฺตํ อากนฺตฺกภตฺตํ วสฺสวาสิกํ อโหสิ.

เตปิ สพฺเพว อนุชาตปุตฺตา นาม อเหตุ.

อิติ “จฺจุทฺทสนฺนํ ปุตฺตานํ ภริยาย อุปาสกสฺสาติ โสฬส สลากยาคุอาทีนํ ปวตฺตนฺติ.

อิติ โส สปุตฺตทาโร สีลฺวา กลฺยาณธมฺโม ทานสฺวิภาครโต อโหสิ.

อถสฺส อปรภาเค โรโค อุปฺปชฺชติ.

อายุสงฺขารो ปรีหายี.

[อุบาสกป่วย นอนฟังธรรม]

โส ฌมมํ โสตุกาโม “อญฺญว วา เม โสฬส วา ภิกฺขุ เปเสถาติ สตฺถุ สนฺติกํ ปหิณฺนิ.

สตฺถา ภิกฺขุ เปเสสิ.

เต คนฺตฺวา ตสฺส มณฺจํ ปริวารेतฺวา ปญฺญุตเตสุ อาสเนสุ นิสินฺนา

“ภนฺเต อยฺยานํ เม ทสฺสนํ ทูลลภํ ภวิสฺสตี ทฺพฺพโลมฺหิ เอกํ เม สุตฺตํ สขมฺยาถาติ วุตฺตา

“กตฺรํ สุตฺตํ โสตุกาโม อุปาสกาทิ, สพฺพทฺธานํ อวิชฺหิตํ สติปญฺญานสฺสุตฺตนฺติ วุตฺเต,

“เอกายโน อโย ภิกฺขเว มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยาติ สุตฺตนฺตํ ปญฺญเปสฺสุ.

[เทวดานำรถมารับอุบาสกไปเทวโลก]

ตสมฺมึ ขณฺเณ ฉหิ เทวโลเกหิ สพฺพาลงฺการปญฺนิมฺนชิตา สหสฺสสินฺธวฺยุตฺตา ทิยทฺมโยชนสฺติกา ฉ รธา อาคมฺมึสุ.

เตสุ จิตฺตา เทวตา “อมฺหากํ เทวโลกํ เนสฺสาม, อมฺหากํ เทวโลกํ เนสฺสาม,

อมฺโภ มตฺติกภาชนํ ภินฺทิตฺวา สุวณฺณภาชนํ คณฺหนฺโต วิย อมฺหากํ เทวโลเก อภิริมฺตํ อิธ นิพฺพตฺตฺตฺติ” วทีสุ.

อุบาสโก ธรรมสสวนนตราโย อนิจจโนโต “อาคเมถ, อาคเมถาติ อาห.

[พวกภิกษุและบุตรธิดาอุบาสกเข้าใจผิด]

ภิกษุ “อมเห วทตตี สณฺญา ตุนฺหี อหฺสฺ

อถสส ปุตตธโร “อมหากํ ปิตา ปุพฺเพ ธรรมสสวนน อตฺตโต อโหสิ,
อิทานิ ปน ภิกษุ ปกโกสาเปตฺวา สขมฺยาํ การถฺวา สยเมว วาเรติ, มรณสฺส อภายนกสฺสโต นาม นตฺถิติ วิรวีสุ.

ภิกษุ “อิทานิ อนโนกาโสติ อญฺญายาสนา ปกฺกมฺสิ.

อุบาสโก โถกํ วิตฺตินาเมตฺวา สตี ปฏฺฐิตฺวา ปุตเต ปุจฺฉิ “กสฺมา กนฺทถาติ.

“ตาท ตุมฺहे ภิกษุ ปกโกสาเปตฺวา ธรรมํ สุนฺนตา สยเมว วารยิตถ,
อถ มยํ ‘มรณสฺส อภายนกสฺสโต นาม นตฺถิติ กนฺทิมฺหาติ.

“อຍຍา ปน กุหฺนฺติ.

“‘อนโนกาโสติ อญฺญายาสนา ปกฺกนฺตา ตาตาติ.

“นาหํ อຍຍေหิ สหฺธิ กເမมีติ.

“อถ เกน สหฺธิ กເถถาติ.

“ฉหิ เทวโลเกหิ เทวตา ฉ รເถ อลงฺกริตฺวา อาทาย อากาเส ฐฺตฺวา ‘อมหากํ เทวโลเก อภิรมาหิ, อมหากํ เทวโลเก อภิรมาหิติ
สทฺทํ กโรนฺติ, ตาหิ สหฺธิ กເမมีติ.

“กุหฺิ ตาท รถา, น มยํ ปสฺสามาติ.

“อตฺถิ ปน มยฺหํ คนฺถิตานิ ปุပ္ผานีติ.

“อตฺถิ ตาตาติ.

“กตโร เทวโลโก รมณฺเียติ.

“สพฺพโพธิสฺสตาณํ พุทฺธมาตาปิตฺูนญจ วสนฺนฺฐานํ ตฺสฺสิตถวานํ รมณฺเียํ ตาตาติ.

“เตนหิ ‘ตฺสฺสิตถวานโต อาคฺตรເถ ปุပ္ผทามํ ลคฺคตฺตฺติ ปุပ္ผทามํ ชิປถาติ.

เต ชิປีสฺ.

ตํ รถฺฐเร ลคฺคิตฺวา อากาเส โอลมฺพิ.

มหาชนฺ เตเว ปสฺสตี, รณํ น ปสฺสตี.

ขอ. บาลี ภา.๑ หน้า ๙๙ • ๑๑. ฌมมิกอุปาสกวัตถุ. • [แก้อรธ]

คาถาปริโยสานเน พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ.

มหาชนสส สาทถิกา ฌมมเทสนา ซาตาตี.

ฌมมิกอุปาสกวัตถุ.

๑๒. เทวทูตตวตถุ.

“อิธ ตปติ เปจจ ตปตตีติ อิมั ฌมมเทสนัน สตถา เขตวเน วิหรนโต เทวทูต อารพภ กเถสิ.

[เจ้าศากยะ ๖ พระองค์ทรงผนวช]

เทวทูตตสส วตถุ ปพพิชิตกาลโต ปฏฐาย ยาว ปฐวิปเวสนา เทวทูต อารพภ ภาสิตานิ สพพานิ ชาตคานิ วิตถาเรตวา กเถติ.

อัย ปเนตถ สงเขโป

สตถริ อนุปิย นาม มลลัน นิคโม ตั นิสสาย อนุปิยมพวเน วิหรนเตยเว, ตถาคตสส ลกขณปฏิคคหณทิวเสยเว
อสีตีสหสเสหิ ญาดิกุเลหิ “ราชา วา โหตุ, พุทโธ วา ขตติยปริวารโ วิจริสสตีติ อสีตีสหสสปุตธา ปฏิญญาตา.

เตสุ เยภุยเยน ปพพิชิตสุ, “ภททियราชานัน อนุรุธัน อานนหนัน กคัง กิมพิลัน เทวทูตตตติ อิมะ ฉ สกเก อปพพชนเต ทิสวา
“มัย อตตโน ปุตเต ปพพาเซม, อิมะ ฉ สกกา น ญาดกา มญญเว, ตสมา น ปพพชนตีติ กถัน สมมุจ्ฐาเปสุ.

อถ มหاناโม สกโก อนุรุธัน ออุปสงกมิตวา “ตาด อมหากัน กุลา ปพพิชิต นตถิ, ตวั วา ปพพช อหนัน วา ปพพิชิสสามีติ อาห.

โส ปน สุขุมาลो โหติ สมปนโนโกโค “นตถีติ วจนมปิ เตน น สุตปุพพิ.

เอกทิวสสัน ทิ เตสุ ฉสุ ขตติเยสุ คุหกีฬาย กิฬนเตสุ, อนุรุธัน ปูเวเน ปราชิต ปูเวตถาย ปหิณ.

อถสส มาตา ปูเว สขเขตวา ปหิณ.

เต ขาทิตวา ปน กิฬีส.

ปุนปุนัน ตสเสว ปราชโย โหติ.

มาตา ปนสส ปหิเต ปหิเต, ติกขตตุ ปูเว ปหิณิตวา จตตถวาเร “ปูวา นตถีติ ปหิณ.

โส “นตถีติ วจนสส อสสุตปุพพตธา “เอสาเปกา ปูเวกิตติ ภวิสสตีติ มญญมาโน “นตถิปูเวเมว อหรรถาติ เปเสสิ.

มาตา ปนสส, “นตถิปูเว กิร อยเย เทถาติ วุตเต,

“มม ปุตเตน นตถีติ ‘ปพัน สุตปุพพิ, อิมินา ปน อุปาเยน เอตมตถัน ชานาเปสสามีติ
ตจจัน สวณณปาตี อญญา สวณณปาตียา ปฏิกุชชิตวา เปเสสิ.

นครปริคคาหิกา เทวตา จินเตสุ

“อนุรุธสสเกน อนนการกาเล อตตโน ภาคภตตัง อูปริฏฐูปจเจกพุทสส ทตวา

“นตถีติ เม วจนสส สวณัน มา โหตุ, โภชนูปตติฏฐานชานัน มา โหตุติ ปตถนา กตา,

สจายัน ตจจณปาตี ปสสิสสตี, เทวสมาคมัม ปวิสสัน ลภิสสาม, สีสมปิ โน สตตธา ผลเยยาติ.

อถ นัน ปาตี ทิพพปูเวหิ ปุณณัน อังสุ.

ตสสา คุพมณฑลเฐ รฐเปตวา อุกขมาภูติมตตาย, ปุวคนุโธ สกถนครี ฉาเทตวา ฐิตเ.

ปุวชนนํ มุเข รฐปีตมตตเมว สตตรสหรณีสหสสานิ อนุฟรี.

โส จินเตสิ “นาหํ มาตุ ปิโย, เอตตํ เม กาลํ อิมํ นตติปุวณนาม น ปจิ, อิตโต ปฏฐาย อณญํ ปุवं น ขาทิสสามิติ
เคหํ คนตวา มาตฺรํ ปุจฺฉิ “อมม ตุมหากํ อหํ ปิโย, อปปิโยติ.

“ตาท เอกกชินโน อุกชิ วिय หทยํ วिय จ อติปิโย เมติ.

“อถ กสมา เอตตํ กาลํ มยหํ นตติปุवं น ปจิตถ อมมาติ.

สา จุลลุปฏฐากํ ปุจฺฉิ “อถถิ กิลจิ ปาติยํ ตาตาทิ.

“ปริปุณณา อยเย ปาตี ปุเวหิ, เอวรुปา ปุวา นาม เม น ทิฏฐุปุพพาทิ.

สา จินเตสิ “มยหํ ปุตโต ปุณญวา กตาภินิหารโ ภวิสสตี, เทวตาหิ ปาตี ปุเรตวา ปหิตา ภวิสสนตีติ.

อถ นํ ปุตโต “อมม อิตโต ปฏฐายาหํ อณญํ ปุวณนาม น ขาทิสสามิ, นตติปุวเมว ปเจยยาสีติ.

สาปิสส ตโต ปฏฐาย “ปุवं ขาทิตุกาโมเมหิติ วุตเต, ตจฺจปาติเมว อณญาย ปาติยา ปฏิกุชชิตวา เปเสสิ.

ยว อคารมชเม วสิ, ตาวสส เทวตา ทิพพปุเว ปหิณิสฺ.

[เจ้าทั้ง ๒ สนทนากันถึงเรื่องบวชและการงาน]

โส เอตตํปิ อชานนโต ปพพชชนนาม ก็ ขานิสสตี, ตสมา “กา เอสา ปพพชชา นามาติ ภาตฺรํ ปุจฺฉิตวา
“โอาหาริตเกสมสสุณา กาสายนิวตเถน กฏฐตถเร วา วิทลมญจเก วา นิปชชิตวา ปิณฑาย จรณเตน วิหริตพพํ,
เอสา ปพพชชา นามาติ วุตเต, “ภาติก อหํ สุขุมาลो, นาหํ สกขิสสามิ ปพพชชิตุนตี อาท.

“เตนหิ ตาท กมมนตํ อุกคเหตุวา ชรราวาสํ วส, น หิ สกกา อมहेสุ เอเกน อปปพชชิตุนตี อาท.

อถ นํ “โก เอสอ กมมนโต นามาติ ปุจฺฉิ.

ภตตภูฏานภูฏานปี อชานนโต กุลปุตโต กมมนตํ นาม ก็ ขานิสสตี.

[เจ้าศากยะทั้ง ๓ สนทนากันถึงที่เกิดแห่งภักตร]

เอกทิวสํ หิ ตินณํ ขตติยานํ กถา อุกปาหิ “ภตตํ นาม กุหิ อุกฐหตีติ.

กิมพิโล อาท “โกฏฐอ อุกฐหตีติ.

อถ นํ ภาทียอ “ตวํ ภตตสส อุกฐานภูฏานํ น ชานาสี, ภตตณนาม อุกขลियํ อุกฐหตีติ อาท.

อนรุทโธ “ตุมहे เทวปี น ชานาถ, ภตตณนาม รตนมกุลาเย สุวณณปาติยํ อุกฐหตีติ อาท.

เตสุ กिर เอกทิวส์ กิมพิโล โภภูฏโต วิหี โอตาริยามาเน ทิสวา “เอเต โภภูฏเกเยว ชาตาติ สณญี อโหสิ.

ภททีโยปี เอกทิวส์ อุกขลิโต ฆตตัม วทตฺถิมมานัน ทิสวา “อุกขลियญญเยว อุปปนฺนนฺติ สณญี อโหสิ.

อนรุทฺเธน ปน เนว วิหี โภภูฏานฺตา น ฆตตัม ปเจนฺตา วา วทตฺถิมมานฺตา วา ทิฏฐุปฺพพา, วทตฺถิมมานฺตา ปน ปฺรโต ฐฺปิเตเมว ปสฺสตี.

โส “ภุชิตฺตูกามกาเล ฆตตัม ปาติยํ อุฏฐฺหตีติ สณญุมกาสิ.

เอวํ ตโยปี เต ฆตตฺตฺถุณฺฐานฺฐานํปี น ชานนฺติ.

เตนายํ “โก เอส กมฺมนฺโต นามาติ ปุจฺฉิตฺวา “ปฺฐมํ ฆตตัม กสาเปตฺตพฺพนฺติอาทิกํ สํวจฺจเร สํวจฺจเร ฆตตพฺพํ กิจฺจํ สุตฺวา “กทา
กมฺมนฺตานํ อนฺโต ปญฺญาอิสฺสตี, กทา มยํ อปฺโปสฺสุกกา โภเค ภุชิตฺตูกามกาเล วตฺวา,
กมฺมนฺตานํ อปฺริยนฺตตาย อุกฺขาตาย,

“เตนหิ ตฺวญฺญเยว ฆราวาสํ วส, น มยํ เอเตน อตฺถิตฺติ วตฺวา

มาตฺรํ อุปฺสงฺกมิตฺวา “อนุชานาหิ มํ อมฺม, อหํ ปพฺพชิสฺสามีติ วตฺวา ตาย ติกฺขตฺตํ ปฏฺิกฺขิปิตฺวา,

“สเจ เต สหายโก ภทฺทियราชา ปพฺพชิสฺสตี, เตน สหี ปพฺพชาหีติ วุตฺเต,

ตํ อุปฺสงฺกมิตฺวา “มม โข สมฺม ปพฺพชชา ตว ปฏฺิกฺขิตฺวา วตฺวา ตํ นานปฺปกาเรหิ สณฺญาเปตฺวา

สตฺตเม ทิวเส อตฺตนา สหี ปพฺพชตฺถาย ปฏฺิกฺขณฺญํ คณฺหิ.

[อุบาลีออกบวชพร้อมด้วยศากยะทั้ง ๖]

ตโต “ภทฺทีย สกฺยราชา อนรุทฺโธ อานนฺโท ภคฺ กิมพิโล เทวทตฺโต จาติ อิเม ฉ ฆตฺตียา อุปาลิกปฺปกสฺตฺตมา
เทวา วิย ทิพฺพสมฺปตฺตี สตฺตาทํ มหาสมฺปตฺตี อนุภวิตฺวา อูยฺยานํ คจฺฉนฺตา วิย จตฺรฺงคินฺยา เสนาย นิกฺขมิตฺวา
ปฺรวิสฺยํ ปตฺวา ราชาณาย สพฺพเสนํ นีวตฺตาเปตฺวา ปฺรวิสฺยํ โอกฺกมฺีสุ.

ตตถ ฉ ฆตฺตียา อตฺตโน อารณฺยานิ โอมุญฺจิตฺวา ฆณฺฑิกํ กตฺวา

“หนฺนท ฆณฺฑ อุปาลิ นีวตฺตสฺสุ, อลํ เต เอตฺตํ ชีวีกายาติ ตสฺส อหํสุ.

โส เตสํ ปาหฺมุเล ปวตฺติตฺวา ปรีเทวิตฺวา เตสํ อาณํ อตฺถิกมิตฺตํ อสฺกโกนฺโต อุฏฐาย ตํ คเหตฺวา นีวตฺติ.

เตสํ ทฺวิธา ชาตกาเล วนํ โรทฺนปฺตตํ วิย ปฺฐวี กมฺปนาการปฺตตฺตา วิย อโหสิ.

อุปาลิกปฺปโกปี โลกํ คนฺตฺวา นีวตฺติตฺวา เอวํ จินฺเตสิ

“จฺนฺชา โข สากิยา ‘อิมินา กุมารานํ นีปาติตฺวาติ ฆาเตยฺยปี มํ,

อิเม หิ นาม สกฺยกุมารานํ เอวํ สมฺปตฺตี ปหาย อิมานิ อนคฺชานานิ อารณฺยานิ ฆพฺปิณฺฑํ วิย ฉทฺเตตฺวา ปพฺพชิสฺสนฺติ,

กิมฺงคํ ปนาหฺนตี จินฺเตตฺวา ฆณฺฑิกํ โอมุญฺจิตฺวา ตานิ อารณฺยานิ รุกฺเข ลคฺคิตฺวา “อตฺถิกา คณฺหนฺตฺติ วตฺวา

เตสํ สนฺตํ คนฺตฺวา เตหิ “กสมฺมา นีวตฺตีสตีติ ปุฏฺฐิตฺวา ตมตฺถํ อารโจะสิ.

[ศากยะทั้ง ๖ บรรลุคุณพิเศษ]

อถ น เต อาทาย สตุถุ สนตีกิ คนตวา ภควนตัง วนทิตวา “มยิ ภนเต สากิยา นาม มานนิสสิตา,
อัย อมหากิ ทิฆรตตัง ปริจารโก, อิมิ ปฐุมตริ ปพพาเซถ, มยมสส อภิวาทนาทีนิ กริสสาม, เอวิ โน มาโน นิมมาทิสสตีตี
วตวา ตัง ปฐุมตริ ปพพาเซตวา ปจฉา สยิ ปพพชิสฺสุ.

เตสุ อายสฺมา ภทฺทิโย เตเนว อนตรวสเสน เตวิชฺโช อโหสิ.

อายสฺมา อนรุทฺโธ ทิพพจกฺขุโก หุตวา ปจฉา มหาปุริสวิตกกุสฺสตี สุตวา อรหตตัง ปาปุณฺนิ.

อายสฺมา อานนฺโท โสตาปตฺติมเล ปติฏฺฐตี.

ภคฺคเตโร จ กิมพิลตฺเตโร จ อปรภาเค วิปสฺสนัง วทฺเตตวา อรหตตัง ปาปุณฺนีสฺสุ.

เทวทูตโต โปถุชฺชนิกัง อิทธิ ปตฺโต.

[พระเทวทูตแสดงฤทธิ์แก่ชาตศัตตุมหาราชกุมาร]

อปรภาเค สตุถริ โภสมพิยิ วิหรนเต, สสาวกสงฺฆสฺส ตถาคตฺสฺส มหนฺโต ลากสฺกกาโร นิพฺพตฺติ.

ตตถ วตถเณสชฺชาทิตถตา มนุสฺสา วิหาริ ปริสิตวา

“กฺขี สตุถา, กฺขี สาริปุตฺตเตโร, กฺขี มหาโมคคฺคลานตฺเตโร, กฺขี มหาภกฺสสฺสปเตโร, กฺขี ภทฺทิตฺเตโร, กฺขี อนรุทฺตเตโร,
กฺขี อานนฺตเตโร, กฺขี ภคฺคเตโร, กฺขี กิมพิลตฺเตโรตี อสตีมหาสาวกานํ นิสินฺนฏฺฐานํ โอลเณตวา วิจรนตี.

“เทวทูตเตโร กฺขี นิสินฺโน วา จูตี วาตี ปุจฉนฺโต นาม นตฺถิ.

โส จินฺเตสิ “อหิ เอเตหิ สทฺธิเยว ปพพชิตฺโต, เอเตปิ ขตฺติยปพพชิตา, อหิ ขตฺติยปพพชิตโต,

ลากสฺกการหตฺถา มนุสฺสา เอเต ปริเยสนตี, มม นามํ คเตตปิ นตฺถิ,

เกน นุ โข สทฺธิ เอโกโต หุตวา กัง ปสาเทตวา มม ลากสฺกการํ นิพฺพตฺเตยฺยนตี.

อถสฺส เอตทโหสิ “อัย ราชา พิมพิสโร ปฐุมทสฺเสนเนว เอกาทสนฺหุเตหิ สทฺธิ โสตาปตฺติมเล ปติฏฺฐิตโต,

น สกฺกา เอเตน สทฺธิ เอโกโต ภวิตฺตุ, โภสฺสรณฺญาปิ สทฺธิ น สกฺกา เอโกโต ภวิตฺตุ,

อัย โข ปน รมฺโณ ปุตฺโต อชาตสตุตฺตุมารो, กสฺสจि คุณโทสํ น ชานาตี, เอเตน สทฺธิ เอโกโต ภวิสสามีตี.

โส โภสมพิโต ราชคหํ คนตวา กุมารกวนฺณํ อภินิมมินิตวา จตฺตาวโร อาสีวิเส จตุสฺส หตฺถปาเทสฺส เอกัง คีวาย พนฺธิตวา

เอกัง สีเส จุมพฺภกํ กตวา เอกัง เอกังสํ กริตวา อิมาย อหิเมชฺชลา ย อาภาสโต โอริยฺห อชาตสตุตฺตุมารุ อจฺฉนฺเต นิสิติตวา,

เตน ภีเตน “โกลี ตวนตี วุตฺเต, “อหิ เทวทูตโตตี วตวา

ตสฺส ภาวิโนทนต์ถํ ตัง อตฺตถาวํ ปฏฺฐิสฺสฺสริตวา สงฺฆาฏฺฐิตจิวรรโธ ปุโรโต ฐุตฺตวา ตัง ปสาเทตวา ลากสฺกการํ นิพฺพตฺเตสิ.

[พระเทวทูตพยายามฆ่าพระพุทธเจ้า]

โส ลากสฺกการาภิวุโต “อหิ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริหริสฺสามีตี ปาปกัง จิตตํ อูปปาเทตวา สห จิตฺตูปปาเทน อิทธิโต ปริหายิตวา

สตุถาริ เวฬุณฺวิหาเร สราชิกาย ปริสา ย รมฺมํ เทเสนตํ วนทิตวา อุกฺคฺฐายาสนา อญฺชลิมนคฺคยฺห

อหิ ทิ อุกกภูวเสน เหว วทามิ

‘สาธ ภูนเต ภิกขุ ยาวซีว อรณญิกา อสสุ ปิณฑปาติกา ปัสสุลิกา รุกขมูลิกา มจจมนัส น ขาเทยยุนติ,
โย ทุกขา มุจจิตุกาโม, โส มยา สหิ อากจตุติ วตวา ปกคามิ.

ตสส วจัน สุตวา เอกจเจ นวปพพิชิตา มนทพพิชิตโน

“กลยามัน เทวทศโต อาห, เอเตน สหิ วิจริสสามาติ เตน สหิ เอกโตว อหสิ.

[พระเทวทัตทำลายสงฆ์]

อติ โส ปณจสเทหิ ภิกขุหิ สหิ เตหิ ปณจหิ วตถุหิ ลุขปสันนัง ชนัง สลญาเปนโต กุเลส วิญญาเปตวา ภูณชนโต
สงฆเภทาย ปรกกมิ.

โส ภควตา “สจจ กิร ตว เทวทศต สงฆเภทาย ปรกกมสิ จกภเภทายาติ ปุณฺโณ “สจจ ภควาติ วตวา

“ครุโก โข เทวทศต สงฆเภทิตาเทหิ โอวาทิตปิ สตุ วจัน อนาทยิตวา ปกกนโต

อายสมนตํ อานนทํ ราชคเห ปิณฑาย จรนต์ํ ทิสวา

“อชชตคเคทานานา อิวโส อานนท อญญเตรว ภควตา อญญตร ภิกขุสงฆา อุโปสถํ กิริสสามิ สงฆกมมํ กิริสสามิติ อาห.

เถโร ตมตถํ ภควโต อารโหสิ.

ตํ วิทิตวา สตุตา อุปปन्नธมมสเวโค หุตวา “เทวทศโต สเทวกสส โลกสส อนตถนิสสิตํ อตตโน อวิจิมหิ ปจนกมมํ กโรตีติ ปริวิ
ตกเกตวา

“สุกรานิ อสารุณิ

อตตโน อหิตานิ จ

ยํ เว หิตมจ สารุณจ

ตํ เว ปรมทุกกรนติ

อิมิ คาลํ วตวา ปุน อิมิ อุกทานํ อุกทานสิ

“สุกรํ สารุณา สารุ

สารุ ปาเปน ทุกกรํ

ปาปี ปาเปน สุกรํ

ปาปมริเยหิ ทุกกรนติ.

อถโย เทวทศโต อุโปสถทิวเส อตตโน ปริสาย สหิ เอกมณตํ นิสิติตวา “ยสสิมานิ ปณจ วตถุณิ ขมนติ, โส สลากํ คนหตุติ วต
วา, ปณจสเทหิ วชชีปุตตเกหิ นวเกหิ อปปกตถญุหิ สลากาย คหิตาย, สงฆํ ภินทิตวา เต ภิกขุ อาทาย คยาสิสํ อคมาสิ.

[อัครสาวกทั้ง ๒ ชักจูงภิกษุกลับเข้าพวกได้]

ตสส ตตถ คตถาวํ สุตวา สตุตา เตสํ ภิกขุณํ อานยตถาย เทว อคคสาวเก เปเสสิ.

เต ตตถ คนตวา อาเทสนาปาฏิหาริยานุสาสนิยา จ อธิปาทิหาริยานุสาสนิยา จ อนุสาสนตา เต อมตํ ปาเยตวา
อาทาย อากาเสนาคมิส.

โกกาลิโกปิ โข “อุฏฐเหที อาวุโส เทวทูตต, นีตา เต ภิกขุ สารีปุตโตโมคคัลลานเหที,
นनु ตว มยา วุตโต ‘มา อาวุโส สารีปุตโตโมคคัลลานเหที วิสสาสิ, ปาปิจฉา สารีปุตโตโมคคัลลานา ปาปิกานัง อิจฉานัง วสงคตาทิ
วตวา ชนฺนุเกน ททยมชฺเฌ ปหริ.

ตสส ตตเถว อุณ्ह โลหิตัง มุขโต อุกคณฉิ.

อายุสมนุฑํ ปน สารีปุตโต ภิกขุสงฆปริวุตโต อากาเสนาคจฉนุฑํ ทิสวา ภิกขุ อาหังสุ
“ภนเต อายุสมา สารีปุตโต คมนกาเล อตตทุติเยว คโต, อิทานิ มหาปริวโร อากจฉนุฑโต โสภตตีติ.

[บุรพกรรมของพระเทวทัต]

สตถา “น ภิกขเว อิทาเนว, ตีรฉฉานโยนินิยํ นิพพตตกาเลปิ มม ปุตโต มม สนฺตีกํ อากจฉนุฑโต โสภตียะวาตี วตวา

“โหติ สีลวตํ อตโถ	ปฏิสนถารวุตตนิ.
ลกขณํ ปสส อายนุฑํ	ญฺาติสงฆปุรกขิตํ
อถ ปสสสิมํ กาลํ	สุวิหิณฺว ญฺาติภีติ

อิทํ ชาตกํ กเถสิ.

ปุณ ภิกขุเหที “ภนเต เทวทูตโต กิร เทว อคคสาวเก อุโภสุ ปสเสสุ นิสีทาเปตวา ‘พุทฺธลีฬหาย ธมฺมํ เทเสสสามีติ,
ตุมหากํ อนุกิริยํ กรีตี วุตเต, “น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพเปส มม อนุกิริยํ กาทุํ วายมิ น ปน สกขีตี วตวา

“อปี วีรก ปสเสสิ สกฺกณํ มลชฺฐาณกํ
ยฺรคฺวีสงกาสํ ปตี มยหํ สวิญฺญุกํ
อุทกถลจรสส ปกฺขิโน
นิจจํ อามกมจฉโกชิโน
ตสฺसानุการํ สวิญฺญโก
เสวาเลหิ ปลิคฺคณฺฐีโต มโตติ

นทีจรรกากชาตกํ กเถตวา อปเรสุปี ทิวเสสุ ตถารูปิเมว ถลํ อารพภ

“อจารี วตายํ วิตุทํ วนานิ
กญฺฐุงครุกฺเขสุ อสธารเกสุ
อถาสทา ขทิวริ ชาตสารี
ยตถาภิทา ครุโฬ อุตตมจคนฺติ จ

ลสี จ เต นิปฺพลิตา	มตฺถโก จ วิทาลีโต
สพฺพา เต ผาสฺสุกา ภคฺคา	ทานิ สมม วิโรจสีตี จ

เอวมาทีนิ ชาตกานิ กเถสิ.

ปุณ “อกตถญฺู เทวทูตโตติ ถลํ อารพภ

“อกรรมหา ว เต กิจจํ	ยํ พลํ อหุมห เส
มึคราช นโม ตยตฤ	อปี กิณจิ ลภามห เส.
มม โลहितภกขสส	นิจจํ ลุททานิ กุพพโต
ทนต์นตรครโต สนโต	ตํ พุทฺ ยปี ชิวสตี

อาทีนึ ชาตกาณิ กเถสิ.

ปุณ วธาย ปริสกกนम्मสส อารพภ

“ญาดเมตํ กุรุงคสส	ยํ ตวํ เสปนณิ เสยยสิ
อณญํ เสปนณิ คจฉามิ	น เม เต รุจเจเต ผลนติ

อาทีนึ ชาตกาณิ กเถสิ.

ปุณ อุภโต ปริทีน เทวทูตโต ลาภสกกการโต จ สามณญโต จาติ กถาสู ปวตตมานาสู,
น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพปิ ปริทีนเยวาทิ วตวา

“อกซี ภินนา ปโณ นนุโร	สซีเคเห จ ภณชนํ
อุภโต ปทุณฐกมมนตา	อุทกมहि ถลมहि จาติ

อาทีนึ ชาตกาณิ กเถสิ.

เอวํ ราชคเห วิหรนโต เทวทูตโต อารพภ พุณิ ชาตกาณิ กเถตวา ราชคหโต สาวตถิ คนตวา เขตวณมหาวิหาเร วาสํ กปเปสิ.

[พระเทวทูตให้สาวกนำไปเฝ้าพระศาสดา]

เทวทูตโตปิ โข นว มาเส คิลาน, ปจฉิเม กाले สตถารํ ทนุจุกาโม หุตวา
อตตโน สาวเก “อหํ สตถารํ ทนุจุกาโม, ตํ เม ทสเสถาติ วตวา,
เตหิ “ตวํ สมตถกाले สตถารา สทธี เวรี หุตวา อจริ, น มยํ ตํ ตตถ เนสสามาติ วุตเต,
“มา มํ นาเสถ, มया สตถริ อาฆาโต กโต, สตถุ ปน มยิ เกสคคมตโตปิ อาฆาโต นตถิติ.

โส หิ ภควา

วธเก เทวทูตมहि	โจเร องคฺลิมาลเก
ธนपाले राहुले ज	सपुत्तु सममानोसि

“ทสเสถ เม ภควนตฺนติ ปุณปฺปุนิ ยาจิ.

อถ นํ เต มณฺเจเกนาทาย นิภขมึสุ.

ตสฺสาคมนํ สุตวา ภิกขุ สตถุ อาโรเจสุ “ภนเต เทวทูตโต กิร ตุมหากํ ทสฺสนตฺถาย อาคจฉตฺตี.

“น ภิกขเว โส เตนตฺตภาเวन มํ ปสฺสิตุํ ลภิสฺสตีติ.

มหาตาลกขณฐปริมาณ อัยสุล ปจฉิมภิตติโต นิกขมิตวา ปิฏฐิมชฌ์ ภินทิตวา อุเรน นิกขมิตวา ปุรตถิมภิตติ ปาวีสี.

อปร ทกขินภิตติโต นิกขมิตวา ทกขินปสส ภินทิตวา วามปสเสน นิกขมิตวา อุตตรภิตติ ปาวีสี.

อปร อปริ กปลลโต นิกขมิตวา มตถก ภินทิตวา โอธภาเคน นิกขมิตวา อัยปฐวี ปาวีสี.

เอว โส ตตถ นิจจโล หุตวา ปจจติ.

[เมื่อก่อนพระเทวทัตก็ประพฤติผิดในพระศาสนา]

ภิกขุ “เอตตกั ฐานั คนตวา เทวทตโต สตถารั ทญจั อลภิตวาว ปฐวี ปวิฏฐุติ กถั สมภูฐาเปสุ.

สตถา “น ภิกขเว เทวทตโต อิทาเนว มย อปรชมิตวา ปฐวี ปาวีสี, ปุพเพปิ ปวิฏฐุเยวาทิ วตวา
หตถิราชกาเล มคคมุพหุ ปุริสั สมสสาเสตวา อตตโน ปิฏฐึ อโรเปตวา เขมนตัม ปาปิตสส
เตน ปุณ ติกขตตุ อากนตวา ‘อคคภูฐาเน มชฉิมภูฐาเน มูเลติ เอวั ทนเต ฉินทิตวา
ตติยวาเร มหาปุริสสส จกขุปลั อติกกมนตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐุภาวั ทีเปตุ

“อกตถญสุส โปสสส นิจจั วิวรทสสิโน
สพพญเจ ปฐวี ทชชา เนว นั อภิราชเยติ

อิมั ชาตกั กเถตวา, ปุณปิ ตเถว กถาย สมภูฐิตาย,

ขนตวาทิภูเต อตตนิ อปรชมิตวา กลาพุราชภูตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐุภาวั ทีเปตุ ขนตวาทิชาตกั

จุลลธมมปาลภูเต อตตนิ อปรชมิตวา มหาปตาปราชภูตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐุภาวั ทีเปตุ จุลลธมมปาลชาตกถญจ กเถสิ.

ปฐวี ปวิฏฐุ ปน เทวทตเต, มหาชโน ญฐฐุฏฐุ ธชปตาทกทลโย อสุสาเปตวา ปุณณชญเฐ ฐเปตวา

“ลาภา วต โนติ มหนตัม ฉณั อนุโกติ.

ตมตถั ภควโต อโรเจสุ.

ภควา “น ภิกขเว อิทาเนว, เทวทตเต มเต มหาชโน, ตุสสติ, ปุพเพปิ ตุสสิเยวาทิ วตวา

สพพชนสส, อปปีเย จณเท พรุเส พาราณสิยั ปิงคลราเช นาม มเต, มหาชนสส ตุฏฐุภาวั ทีเปตุ

“สพโพ ชโน ธีสิโต ปิงคเลน
ตสมิ มเต ปจจยั เวทยนติ
ปิโย นู เต อาสิ อกณหนตโต.
กสมา ตูโรทสิ ทวารปาล
น เม ปิโย อาสิ อกณหนตโต
กายามิ ปจจากมนาย ตสส
อิโต คโต ธีเสยย มจจราชั
โส ธีสิโต อาเนยย นั ปุณ อิทาติ

อิมิ ปิงคชาตกั กเถสิ.

[ผู้ทำบาปยอมเตือดร้อนในโลกทั้ง ๒]

ภิกขุ สตถารุ ปุจฉิสสุ “อิทานิ ภนเต เทวทูตโต กุหิ นิพพตโตติ.

“อวีจิมหานิรเย ภิกขเวติ.

“ภนเต อธิ ตปปโนโต วิจริตวา ปุน คนตวา ตปปนฐฐาเนเยว นิพพตโตติ.

“อาม ภิกขเว ปพพิชิตา วา โหนตุ คหฐฐา วา ปมาทวิหาริโน อุกยตถ ตปปนติเยวาติ วตวา อิมิ คาคมมาท

“อธิ ตปปติ เปจจ ตปปติ
ปาปการี อุกยตถ ตปปติ
‘ปาป เม กตนติ ตปปติ
ภิกขโย ตปปติ ทคคตี่ คโตติ.

[แก้กรรม]

ตตถ อธิ ตปปตตีติ: อธิ กम्मตปปเนน โทมนสสมตเตน ตปปติ.

เปจจติ: ปโรโลก ปน วิปากตปปเนน อติทารุणेณ อปายทุกเขน ตปปติ.

ปาปการีติ: นานุปการสส ปาปสส กตตา.

อุกยตถติ: อิมินา วุตตปกาเรณ ตปปเนน อุกยตถ ตปปติ นาม.

ปาป เมติ: โส หิ กम्मตปปเนน ตปปโนโต “ปาป เม กตนติ ตปปติ, ตั อปมตตกั ตปปน;

วิปากตปปเนน ปน ตปปโนโต ภิกขโย ตปปติ ทคคตี่ คโต, อติพรุเสณ ตปปเนน อติวิย ตปปตตีติ.

คาถาปริโยसानะ พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ.

เทสนา มหาชนสส สาทถิกา ซาตาทิ.

เทวทูตตวตถุ.

๑๓. สุนนาเทวีวตถุ.

“อิธ นนทติ เปจจ นนทตติ อิมิ ฌมมเทสนัน สตถา เซตวเน วิหรนโต สุนนาเทวี อารพภ กเถสิ.

[อบรมลูกหลานให้รับหน้าที่ของตน]

สาวตถิยิ ทิ เทวสิกั อนาถปิณชิทิกสส เคเห เทว ภิกขุสทสสานิ ภูณชนติ, ตถา วิสาขาย มหาอุปาสิกาย.

สาวตถิยญจ โย โย ทานัน ทาทูกาโม โหติ, โส โส เตส อุกินัน โอภาส ลภิตวา ว กโรติ.

“ก็การณาคติ.

“ตุมหา กั ทานคคิ อนาถปิณชิโก วา วิสาชา วา อากตาคติ ปุจฉิตวา, “นาคตาคติ วุตเต, สตสทสสิ วิสสชเชตวา กตทานมปิ “ก็ ทานัน นามตณติ ครหนติ.

อุโภปิ ทิ เต ภิกขุสงขสส รุจิจญจ อนุจฉวิกกิจจานิ จ ชานนติ.

เตสุ วิหรนเตสุ, ภิกขุ จิตตานรูปเมว ภูณชนติ.

ตสมมา สพเพ ทานัน ทาทูกามา เต คเหตุวา คจฉนติ.

อติ เต อตตโน ฆเร ภิกขุ ปริวิสิตุ น ลภนติ.

ตโต วิสาชา “โก นุ โข มม ชฺชานเน ชฺชุตวา ภิกขุสงขมิ ปริวิสิสสตีติ อุปาเรเนตี ปุตตสส ธีตริ ทิสวา ตั อตตโน ชฺชานเน ชฺชเปสิ.

สา ตสสา นิเวสเน ภิกขุสงขมิ ปริวิสติ.

อนาถปิณชิโกปิ มหาสุภทัง นาม ชฺชกฺขุธีตริ ชฺชเปสิ.

สา ทิ ภิกขุณ เวยยาวจจ กโรนตี ฌมม สุนนติ โสตาปนนา หุตวา ปติกุลิ อคมาสิ.

ตโต จุลลสุภทัง ชฺชเปสิ.

สาปิ ตถาว กโรนตี โสตาปนนา หุตวา ปติกุลิ คตา.

อถ สุนนาเทวี นาม กนิฏฐธีตริ ชฺชเปสิ.

[นางสุนนาป่วยเรียกบิดาว่าน้องชาย]

สา ปน ฌมม สุตวา สกทาคามิผลิ ปตวา กุมาริกาว หุตวา ตถารูปเน อผาสูเกน อาตุรา อาหารุจจเฉทัง กตวา ปิตริ ทฏฐากามา หุตวา ปกโกสาเปสิ.

โส เอกสมิ ทานคเค ตสสา สาสัน สุตวา ว อากนตวา “ก็ อมม สุนเนติ อาห.

สา ปิตริ อาห “ก็ กนิฏฐภาตีกาติ.

“วิปปลปสี อมมาติ.

“น วิปปลปามี กนิษฐภคินีกาติ.

“ภายสี อมมาติ.

“น ภายามี กนิษฐภคินีกาติ.

เอตตัง วตวาเยว ปน สา กาลมกาสิ.

[ท่านเศรษฐีผู้บิดาร้องให้ ไปทูลพระศาสดา]

โส โสตาปนโนปิ สมานโน เสฏฐี ธีตริ อุปปนโนสโก อธิวาเสตฺ อสโกโกนโต ธีตฺ สรีริกัจจํ กาเรตฺวา โรหนโต สตถุ สนนฺตีกํ คนฺตฺวา,
“กํ คหปติ ทุกฺขี ทุมมโน อสสุมุโข รุทฺมาโน อาคโตสตีติ วุตเต, “ธีตา เม ภนฺเต สุมนาเทวี กาลกตาติ อาห.

“อถ กสฺมา โสจสิ, นนุ สพฺเพสํ เอกสิกํ มรณฺนติ.

“ชานาเมตํ ภนฺเต, เอวรูปา ปน เม หิโรตฺตปฺปสมฺปนฺนา ธีตา,
สา มรณกาเล สตี ปจฺจุปฺภูฏาเปตฺ อสโกโกนตี วิปปลปมานา มตา, เตน เม อนปฺปกํ โทมนสฺสํ อุปฺปชฺชตีติ.

“กํ ปน ตาย กถิตํ มหาเสฏฐีติ.

“อหํ ตํ ภนฺเต ‘กํ อมม สฺมเนติ อามนฺเตสึ, อถ มํ อาห ‘กํ กนิษฐภคินีกาติ.
ตโต ‘วิปปลปสี อมมาติ วุตเต, ‘น วิปปลปามี กนิษฐภคินีกาติ.
‘ภายสี อมมาติ (วุตเต), ‘น ภายามี กนิษฐภคินีกาติ เอตตัง วตวา กาลมกาสิติ.

อถ นํ ภควา อาห “น หิ เต มหาเสฏฐี ธีตา วิปปลปตีติ.

“อถ กสฺมา เอวมาหาติ.

“กนิษฐุตฺตาเยว, ธีตา หิ เต คหปติ มคฺคผลหิ ตยา มหฺลลิกา, ตฺวํ หิ โสตาปนโน, ธีตา ปน เต สกทาคามินี,
สา มคฺคผลหิ มหฺลลิกตฺตา ตํ เอวมาหาติ.

“เอวํ ภนฺเตติ.

“เอวํ คหปตีติ.

“อิทานิ กุหํ นิพฺพตฺตา ภนฺเตติ.

“ตฺถสฺสิตฺถาวเน คหปตีติ วุตเต “ภนฺเต มม ธีตา อธิ ญฺาตฺกานํ อนฺตเร นนฺทมานา วิจฺริตฺวา อีโต คนฺตฺวาปิ
นนฺทนฺทฺฐานาเยว นิพฺพตฺตาติ.

[คนทำบุญย่อมผลิตเพลินในโลกทั้ง ๒]

อถ น สตุถา “อาม คหปติ อปมตตนา นาม คหฐฐา วา ปพพชิตา วา อธิโลเก จ ปรัโลเก จ นนทนต์เียวาติ วตวา
อิม คากมาห

“อิธ นนทติ เปจจ นนทติ
กตปุณญอ อุกยตถ นนทติ
‘ปุณญอ เม กตนต์ นนทติ
ภียโย นนทติ สุกคตี คโตติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ อธิชาติ: อธิโลเก กมมนนทเนน นนทติ.

เปจจชาติ: ปรัโลเก วิปากนนทเนน นนทติ.

กตปุณญอติ: นานปการสส ปุณญสส กตตนา.

อุกยตถชาติ: อธิ “กต เม กุสล, อกต เม ปาปนติ นนทติ, ปรัตถ วิปากอ อุนภวนโต นนทติ.

ปุณญอ เมติ: อธิ นนทนต์ ปน “ปุณญอ เม กตนต์ โสมนสสมตตเกเนว กมมนนทน อูปาทาย นนทติ.

ภียโยติ: วิปากนนทเนน ปน สุกคตี คโต,

สตุตปณญาสวสสโกภียโย สญญิจจ วสสสตสทสสานิ ทิพพสมปตตี อุนภวนโต ตุสตีปุเร อติวีย นนทตีติ.

คากาปรัโยसानะ พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ

มหาชนสส ฐมมเทสนา สาทถิกา ซาตชาติ.

สุนนาเทวีวตถุ.

๑๔. เทวสหายกภิกขุวตถุ.

“พหุมาปิ เจ สหิตัง ภาสमानันติ อิมัง ฆมมเทสนัง สตถา เขตวเน วิหรนโต เทว สหายเก ภิกขุ อารพก กเถสิ.

[สองสหายออกบวช]

สาวตถิวาสีโน ทิ เทว กุลปุตตา สหายกา วิหารัง คนตวา สตถุ ฆมมเทสนัง สุตวา กาเม ปหาย
สตถุ สาสเน อูร์ ทตวา ปพพชิตวา ปญจ วสทานิ อัจฉริยูปชฌายานัง สนติเก วสิตวา สตถารัง ออุปสงกมิตวา สาสเน ฐัง ปุจฉิตวา
วิปัสสนาธุรณจ คนถธุรณจ วิตถารโต สุตวา

เอโก ตาว “อหัง ฆนเต มหาลกกาเล ปพพชิตัง น สกขิสสามิ, คนถธุรัง ปุเรตุัง วิปัสสนาธุรัง ปน ปุเรสสามิติ
ยาว อรหตตวา วิปัสสนัง กถาเปตวา ฆณฺเณโต วายมนโต สห ปฏิสสมิทาหิ อรหตตัง ปาปุณนิ.

อิตโร ปน “อหัง คนถธุรัง ปุเรสสามิติ อนุกกเมน เตปิฏกั พุทฺธวณัง อุกคณฺหิตวา คตคตถุฏฐาเน ฆมม กเถติ สรภณญัง ภณฺติ, ปญ
จนนัง ภิกขุสทานัง ฆมม วาเจนโต วิจรติ, อฏฐารสนนัง มหาคณฺณัง อัจฉริโย อโหสิ.

ภิกขุ สตถุ สนติเก กมมฏฐานัง คเหตุวา อิตรสส เถรสส วสนฏฐานัง คนตวา ตสโสวาเท ฐุตวา อรหตตัง ปตวา เถรัง วนทิตวา
“สตถารัง ทฏฐกามมหาติ วนฺทติ.

เถโร “คจฺฉน อาวุโส มม วเจเนน สตถารัง วนทิตวา อสีติมหาเถเร วนฺทถ,
สหายกตเถเรปิ เม ‘อมหากัง อัจฉริโย ตุมहे วนฺทิตติ วนฺทธาติ เปเสสิ.

เต วิหารัง คนตวา สตถารญเจว อสีติมหาเถเร จ วนทิตวา คนถิตถเถรสส สนติกั คนตวา
“ฆนเต อมหากัง อัจฉริโย ตุมहे วนฺทิตติ วนฺทติ.

อิตเรน จ “โก นามโสติ วุตเต, “ตุมหากัง สหายกภิกขุ ฆนเตติ วนฺทติ.

เอว เถเร ปุนปฺปุนี สาสนัง ปหิณฺนเต, โส ภิกขุ โลกั กาลัง สหิตวา อปรภาเค สหิตุํ อสกโกณโต

“อมหากัง อัจฉริโย ตุมहे วนฺทิตติ วุตเต “โก เอโสติ วตวา

“ตุมหากัง สหายกภิกขุ ฆนเตติ วุตเต

“กั ปน ตุมहेหิ ตสส สนติเก อุกคณฺหิตัง, กั ทิฆนิกายาทิสฺส อณฺเวยโร นิกายเ, กั ติสฺส ปิฏฺเฐสฺส เอกัง ปิฏฺเฐนติ วตวา

“จตุปฺปทิกปิ คาลัง น ชานาติ, ปัสสุกฺลํ คเหตุวา ปพพชิตกาเลเยว อรณญัง ปวิฏฺฐุ, พนุ วต อนฺเตวาสิเก ลภิ,
ตสส อาคตกาเล มยา ปญฺหัง ปุจฉิตุํ วนฺทิตติ จินฺเตสิ.

[พระเถระทั้ง ๒ พบกัน]

อปรภาเค เถโร สตถารัง ทฏฐุํ อาคโต, สหายกตเถรสส สนติเก ปตตจิวัง ฐุเปตวา คนตวา

สตถารญเจว อสีติมหาเถเร จ วนทิตวา สหายกตเถรสส วสนฏฐานัง ปจจาคามิ.

อถสส โส วตตัง กาทเววา สมปฺปมาณัง อาสนัง คเหตุวา “ปญฺหัง ปุจฉิสสามิติ นิสฺสิ.

[พระศาสดาถามปัญหาพระเถระทั้ง ๒]

ตสมิ ขณ สตถา “เอส เอวรูป มม ปุตตัม วิเหฐตวา นิรเย นิพพตเตยยาติ ตสมิ อนุกมปาย วิหารจาริกัม จรณโต วีย เตสํ นิสินนุญฐานัน คนตวา ปณฺญตเต พุทฺธาสนเน นิสีทิ.

ตตถ ตตถ นิสีทนต์ตา ทิ ภิกขุ พุทฺธาสนนํ ปณฺญาเปตวา ว นิสีทนต์ติ.

เตน สตถา ปกตติปณฺญตเตยเว อาสนเน นิสีทิ.

นิสชช โข ปน คณฺถิกภิกขุํ ปฐมชฺชมานเน ปณฺหํ ปุจฺฉิตวา,
ตสมิ อกถิตเต, ทุตติยชฺชมานัน อาทิ กตวา อญฺญสุปิ สมากตตีสสุ รุปารุเปสุ ปณฺหํ ปุจฺฉิ.

คณฺถิกตเถโร เอกปิ กเถตุํ นาสกขิ.

อิตโร ตํ สพฺพํ กเถสิ.

อถ นํ โสตาปตติมคเค ปณฺหํ ปุจฺฉิ.

คณฺถิกตเถโร กเถตุํ นาสกขิ.

ตโต ชีณาสวตเถโร ปุจฺฉิ.

เถโร กเถสิ.

[พระวิปัสสกะเถระได้รับสารการ]

สตถา “สารุ สารุติ อภินนทิตวา เสสมคเคสุปิ ปฏิปาฏิยา ปณฺหํ ปุจฺฉิ.

คณฺถิกตเถโร เอกปิ กเถตุํ นาสกขิ.

ชีณาสโว ปน ปุจฺฉิตปุจฺฉิตํ กเถสิ.

สตถา จตุสุปิ ฐาเนสุ ตสฺส สารุการํ อทาสิ.

ตํ สุตฺวา ภูมฺมเทเว อาทิ กตวา ยาว พุทฺทมโลกา สพฺพา เทวตา เจว นาคสุปณฺณา จ สารุการํ อทิสฺว.

ตํ สารุการํ สุตฺวา ตสฺส อนฺตเววาสิกา เจว สทฺธิวิหาริโน จ สตถารํ อชฺชมายิสฺว

“กิ นามตํ สตถารา กตํ, กิลฺจि อชานนตสฺส มหฺลลกตเถรสฺส จตุสุ ฐาเนสุ สารุการํ อทาสิ,

อมหากํ ปนาจริยสฺส สพฺพปริยตติธรสฺส ปณฺจณนํ ภิกขุสตานัน ปาโมกฺขสฺส ปสฺสามตตปิ น กรีติ.

[พุดมาก แต่ไม่ปฏิบัติก็ไร้ประโยชน์]

อถ เน สตถา “กินฺนามตํ ภิกฺขเว กเถถาติ ปุจฺฉิตวา, ตสมิ อตเถ อารโวจิตเต,

“ภิกฺขเว ตุมหากํ อจริโย มม สาสเน ภติยา คาโว รกฺขนสฺสิโส,

มยหํ ปน ปุตฺโต ยถารุจฺจยา ปณฺจโครเส ปรีภุชฺชนกสามิสฺสิโสติ วตวา อีมา คธา อภาสิ

“พหุมี เจ สหิต ภาสมาน
น ตกโร โหติ นโร ปมตโต
โคโปว คาโว คณย ปรส
น ภาควา สามณฺญสฺส โหติ.
อปฺปมปี เจ สหิต ภาสมาน
ธมฺมสฺส โหติ อนุธมฺมจารี
ราคณฺจ โทสณฺจ ปหาย โมห
สมมปฺปชาโน สุวิมุตฺตจิตฺโต
อนุปาทียานิ อธิ วา หุริ วา
ส ภาควา สามณฺญสฺส โหตีติ.

[แก้บรรทัด]

ตตถ สหิตนฺติ เตปิฏกสฺส พุทฺธวจนฺสเสถํ นาม,

ตํ อจฺริเย อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺคณฺหิตฺวา พหุมี ปรส ภาสมาน วาเจนนโต กณฺนโต,
ตํ ธมฺมํ สุตฺวา ยํ การเกน ปุคฺคเลน กตฺตพฺพํ, ตกโร น โหติ,
กุฏกุฏสฺส ปกฺขปฺพรณฺมตฺตมปี อนิจฺจาทีวเสน มนสิการํ นปฺปวตฺเตสิ;

เอโส, ยถา นาม ทิวเส ภติยา คาโว รกฺขณฺโต โคโป ปาโตว สมปฺปฏิจฺฉิตฺวา
สหาย คณฺเฑววา สามิกานํ นิยฺยาเทตฺวา ทิวสภติมตฺตํ คณฺหาติ,
ยถารุจฺฉิยา ปน ปณฺจโครเส ปรีภุชิตฺตํ น ลภติ;

เอวเมว เกวลํ อนฺเฑววาสิกานํ สนนิกา วตฺตปฺปฏิวตฺตกรณฺมตฺตสฺส ภาคี โหติ, สามณฺญสฺส ปน ภาคี น โหติ.

ยถา ปน โคปาลเกน นิยฺยาทีตานํ คุนฺนํ ปณฺจโครสํ โคสามิกาว ปรีภุชณฺติ;
ตถา เตน กถิตํ ธมฺมํ สุตฺวา การกฺปุคฺคลา ยถานุสสิญฺฐํ ปฏิปชฺชิตฺวา, เกจิ ปฐมชฺฌานาทีนํ ปาปุณฺนติ,
เกจิ วิปสฺสนํ วชฺเฑตฺวา มคฺคผลานํ ปาปุณฺนติ,

โคสามิกา โครสฺสเสว, สามณฺญสฺส ภาคีโน โหนติ.

อติ สตถา สีลสมปฺนนสฺส พุทฺธสฺส ปมาทิวหาริโน อนิจฺจาทีวเสน โยนิโสมนสิการเ อปฺปวตฺตสฺส ภิกฺขุโน วเสน
ปฐมํ คาลํ กเถสิ, น พุทฺธสีลสฺส.

หุติยคาลา ปน อปฺปสฺสสฺสสาปิ โยนิโสมนสิการเ กมฺมํ กโรนฺตสฺส การกฺปุคฺคลสฺส วเสน กถิตา.

ตตถ อปฺปมปี เจติ: โลกํ เอกาวคฺคทวิวคฺคตฺตมปี.

ธมฺมสฺส โหติ อนุธมฺมจารีติ: อตถมณฺญาย ธมฺมมณฺญาย นวโลกุตฺตรธมฺมสฺส อนุรูป ธรรม
บุพฺพภากปฺปฏิปทาสงฺขาตํ จตฺตปาริสฺสุทฺธิสีลธฺตงฺคอสฺสุภกมฺมฐานาทีเกทํ จรณฺโต อนุธมฺมจารี โหติ
“อชฺช อชฺชเววาทิ ปฺปฏิเวธํ อากงฺขนฺโต วิจฺรติ;

โส อิมาย สมมาปฏิบัติยา รากถจ โทสถจ ปหาย โมหํ, สมมา เหตุนา นเยน ปริชานิตพพมเม ปริชานนโต,
ตทงควิกขมณสมฺมจเฑทปฏิปสฺสทฺธิสฺสรณวิมุตฺตินํ วเสน สุวิมุตฺตจิตฺโต, อนุปาทียาโน อิท วา หุรํ วา,
อิธโลกปรโลเก ปริยาปนฺนา วา อชฺมตฺติกพาหิรา วา ขนฺธายตนธาทูโย จตุทฺธิ อุกาทาเนทฺธิ อนุปาทียนฺโต มหาซีณาสโว,
มคฺคสฺงฆาตสฺส สามณฺญสฺส วเสน อาคตสฺส ผลสามณฺญสฺส เจว ปญฺจเอเสขมฺมกฺขนฺธสามณฺญสฺส จ ภาควา โหตีติ.

รตนกฺุณฺณ วีย อคารสฺส, อรหตฺเตน เทสนาย กฺุณฺํ คณฺหีติ.

คาถาปริโยสาเน พหุ โสตาปนฺนาทโย อเหตุ.

เทสนา มหาชนสฺส สาทถิกา ซาตาทิ.

เทวสหายภิกขุขุวตฺถุ.

ยมกวกคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

ปฐฺโม วคฺโค.
